

T.C.

ACIBADEM MEHMET ALİ AYDINLAR ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**RUH SAĞLIĞI ÇALIŞANLARINDA LGBT BİREYLERE
YÖNELİK TUTUMLAR: CİNSİYETÇİ EĞİLİMLER VE DİĞER
İLİŞKİLİ DEĞİŞKENLER**

ECE OKUTAN

YÜKSEK LİSANS TEZİ

KLİNİK PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DANIŞMAN

Dr .Öğr. Üyesi Ayşenur Aktaş

İstanbul-2021

TEZ ONAY SAYFASI

BEYAN

Bu tez çalışmasının kendi çalışmam olduğunu, tezin planlanmasından yazımına kadar bütün aşamalarda etik dışı davranışımın olmadığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, bu tez çalışmasıyla elde edilmeyen bütün bilgi ve yorumlara kaynak gösterdiğimi ve bu kaynakları da kaynaklar listesine aldığımı, yine bu tezin çalışılması ve yazımı sırasında patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığı beyan ederim.

31/08/2021

Ece Okutan

İmza

ÖNSÖZ

Bu çalışmada ruh sağlığı çalışanlarının yalnızca lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) bireylere yönelik tutumları araştırılmıştır. Bu nedenle araştırma boyunca LGBT kısaltması kullanılacaktır. Bu kullanım, LGBTQİA+ bireylere yönelik indirgemeci ve dışlayıcı bir tutum amaçlamamaktadır.

Zorluklarla dolu tez sürecimin her aşamasında yanımda olan, yoğun iş koşullarına rağmen sorularımı yanıtsız bırakmayan, tezimin ve fikirlerimin şekillenmesine destek olan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur AKTAŞ'a;

Yüksek lisans programımızda bizi en donanımlı hale getirmek için uğraşan Acıbadem Üniversitesi Klinik Psikoloji Anabilim Dalındaki hocalarıma;

Eğitim hayatım boyunca desteklerini eksik etmeyen babam Hüseyin OKUTAN, annem Olcay OKUTAN ve kardeşim Duru OKUTAN'a;

Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim çeşitliliğinin enginliğini keşfetmemi ve bu alanda çalışma şevkimi artıran Sosyal Politika Cinsiyet Kimliği ve Cinsel Yönelim Çalışmaları Derneği (SPoD) çalışanlarına ve gönüllülerine;

Dünyada ve ülkemizde LGBTİ+ hareketinde yer alan, var olarak dahi aktivizm yapan herkese ve çalışmalarıyla bana ilham olan cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim alanında çalışan tüm araştırmacılara;

Son olarak bu çalışmaya katılmayı kabul eden tüm katılımcılara içtenlikle teşekkür ediyorum.

İÇİNDEKİLER

BEYAN.....	iii
ÖNSÖZ.....	iv
İÇİNDEKİLER	v
TABLolar LİSTESİ.....	vii
KISALTMALAR LİSTESİ.....	viii
ÖZET.....	x
ABSTRACT	xii
GİRİŞ	1
GENEL BİLGİLER.....	7
1.1. Tanımlar.....	7
1.1.1. Ruh sağlığı çalışanları.....	7
1.1.2. Cinsiyet Kimliği.	10
1.1.3. Toplumsal cinsiyet (Gender).	14
1.1.4. Cinsel yönelim (sexual orientation).	15
1.1.5. LGBT kavramının ve tedavi girişimlerinin tarihçesi.	17
1.1.6. LGBT bireylerin maruz kaldığı ayrımcı tutumlar ve sonuçları. ..	23
YÖNTEM.....	40
2.1. Örneklem.....	40
2.2. Veri Toplama Araçları.....	42

2.2.1.	Onam formu.	43
2.2.2.	Psikososyodemografik bilgi formu.	43
2.2.3.	Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği (ÇDCÖ).	43
2.2.4.	Erkeklere yönelik çelişik duygular ölçeği (EYÇDÖ).	44
2.2.5.	Eşcinsellik tutum ölçeği (ETÖ).	44
2.2.6.	Trans bireylere yönelik tutum ölçeği (TBYTÖ).	45
2.2.7.	Biseksüel bireylere yönelik tutum ölçeği (BBYTÖ).	45
2.3.	İşlem.....	46
2.4.	Verilerin Analizi	46
2.5.	Amaç ve Hipotezler	47
BULGULAR.....		49
3.1.	Betimleyici Bulgular	49
3.2.	İstatistiksel Bulgular	62
TARTIŞMA		71
SONUÇ.....		86
KAYNAKÇA		87

TABLÖLER LİSTESİ

Tablo 1. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Demografik Özellikleri.....	41
Tablo 2. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Psikoterapi Eğitimi ve LGBT Bireylerle Çalışma Değişkenleri Açısından ETÖ, TBYTÖ ve BBYTÖ Toplam Puanlarına Ait Ortalama, Standart Sapma ve Test İstatistiği Değerleri.....	50
Tablo 3. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Çeşitli Değişkenler Açısından ETÖ, TBYTÖ ve BBYTÖ Toplam Puanlarına Ait Test İstatistiği Değerleri.....	53
Tablo 4. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Toplam Puanlarının Ranj, Medyan, Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Minimum, Maksimum Değerleri	61
Tablo 5. Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Katsayıları	62
Tablo 6. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Cinsiyetçi Eğilim Toplam Puanlarının Eşcinsel Bireylere Yönelik Olumsuz Tutum Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	67
Tablo 7. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Cinsiyetçi Eğilim Toplam Puanlarının Trans Bireylere Yönelik Olumsuz Tutum Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	68
Tablo 8. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Cinsiyetçi Eğilim Toplam Puanlarının Biseksüel Bireylere Yönelik Olumsuz Tutum Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları.....	69

KISALTMALAR LİSTESİ

ABD: Amerika Birleşik Devletleri

ANOVA: Analysis of Variance (Varyans Analizi Testi)

APA (Amerikan Psychiatric Association): Amerikan Psikiyatri Birliği

DSM (Diagnostic Statistical Manuel): Ruhsal Bozuklukların Tanımlanması ve Sınıflandırması El Kitabı

DSÖ: Dünya Sağlık Örgütü

HIV: Human Immunodeficiency Virus (İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü)

KAOS GL: Kaos Gey ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği

LGBT: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans

LGBTİ: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks

LGBTQ: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, Queer

LGBTQİA+: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, Queer, İnterseks, Aseksüel ve artı

LGBTİ+: Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks ve artı

N: Araştırma Örneklemi Birey Sayısı

p: p Değeri Sonucu

PDR: Psikolojik Danışmanlık ve Rehberlik

SPSS: Statistical Package for The Social Sciences

Ss: Standart Sapma

TODAP: Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği

X: Ortalama

ÖZET

Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dair olumsuz tutumlar üzerine yapılan araştırmalar incelendiğinde ruh sağlığı alanında LGBT (lezbiyen, gey, biseksüel, trans) bireylerin çeşitli çalışan grupları tarafından olumsuz ve ayrımcı tutumlara uğradığı görülmektedir. Bu araştırmanın temel amacı Türkiye’de ruh sağlığı alanında çalışan bireylerde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik olumsuz tutumları yordayan faktörleri araştırmaktır. Çalışmanın yan amacı ise ruh sağlığı çalışanlarının demografik değişkenleri, mesleki durum ve yeterliliklerine dair değişkenleri (LGBT bir bireyle çalışmış olma, eğitim düzeyi, meslek, çalışma ortamı, çalışma süresi, psikoterapi eğitimi alma durumu, LGBT bireylere yönelik ders alma durumu) ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasındaki ilişkiyi araştırmaktır. Bu çalışma kapsamında Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, Erkeklere Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği, Eşcinsellik Tutum Ölçeği, Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği ve Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği kullanılmıştır. Türkiye’nin 33 ilinden 288 ruh sağlığı çalışanı çalışmanın örneklemini oluşturmuştur. Araştırma sonuçları, ruh sağlığı çalışanlarındaki cinsiyetçi eğilimlerin eşcinsel, biseksüel ve trans bireylere yönelik olumsuz tutumları üzerinde yordayıcı etkiye sahip olduğunu göstermiştir. Ek olarak, ruh sağlığı çalışanlarının bir LGBT birey ile çalışmış olmasına göre eşcinsel ve trans bireylere yönelik olumsuz tutumlar farklılaşırken; çalışma süresine göre biseksüel ve trans bireylere yönelik olumsuz tutumlar farklılaşmıştır. Ayrıca, katılımcıların eğitim düzeyi, meslekleri, çalışma ortamı ve psikoterapi eğitimi alma durumlarına göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaşmaktadır. Bulgular literatür kapsamında tartışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: cinsiyetçi eğilimler, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, LGBT, ruh sağlığı çalışanları, tutum

ABSTRACT

Mental Health Workers' Attitudes Toward LGBT Individuals: Sexist Tendencies and Other Related Variables

When studies on sexual orientation and gender identity are examined, it is apparent that LGBT individuals experience negative, discriminatory attitudes from various workers in mental health field. The main aim of this study is to search predictor variables of the negative attitudes of mental health workers in Turkey toward sexual orientation and gender identity. The secondary goal of the study is to explore the effect of demographics, professional status, and competencies of mental health workers on their negative attitudes toward LGBT individuals including having worked with an LGBT individual, level of education, type of profession, workplace, time spent in the profession, having had psychotherapy education, or having taken a class about LGBT individuals. The Ambivalent Sexism Scale, Ambivalence toward Men Scale, Homosexuality Attitudes Scale, Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale and Attitudes Toward Bisexual Individuals Scale were all used in the study. This research was conducted with the participation of a total of 288 mental health workers from 33 cities across Turkey. According to the results of the study, the sexist tendencies of mental health workers are predictors of their negative attitudes toward lesbian, gay, bisexual and trans individuals. Additionally, while mental health workers who have worked with an LGBT individual have less negative attitudes toward them, the time spent in the profession has a significant effect on negative attitudes toward bisexual and trans individuals. Also, the level of education, having had psychotherapy education, type of profession and workplace of mental health workers have a

significant effect on the negative attitudes toward trans individuals. The results of this study are discussed within the literature.

Key Words: Attitude, Gender Identity, LGBT, Mental Health Workers, Sexist Tendencies, Sexual Orientation

GİRİŞ

Lezbiyen, gey, biseksüel ve trans (LGBT) bireylere yönelik önyargı ve ayrımcılık, günümüz toplumları içerisinde geçmişten günümüze önemli bir sorun olmaya devam etmektedir (Panfil, 2020; Polimeni ve ark., 2000). Özellikle heteroseksüel bireylerin; eşcinsel ve biseksüel bireylere, onların davranışlarına ve bağlı bulundukları topluluklara yönelik sergiledikleri fobik tutumlar göze çarpmaktadır (Herek, 2000).

LGBT bireylerin toplumsal haklarını aramak amacıyla başlattıkları hareket her ne kadar son yıllarda dünya genelinde çeşitli toplumlarda olumlu bir değişim yaratmış olsa da günümüzde cinsel yönelimi veya cinsiyet kimliği sebebiyle ayrımcılığa maruz kalanların sayısı halen oldukça fazladır (Detenber ve ark., 2013). Bu durum, birçok LGBT bireyin, cinsiyet kimliğini ve cinsel yönelimini gizlemek zorunda kalmasına neden olabilmektedir (Gelgeç-Bakacak ve Öktem, 2014). Cinsel yönelimi ve/veya cinsiyet kimliği gizlemeyen bireylerin ise toplumun çeşitli alanlarında dışlanma, damgalanma, sözel-fiziksel saldırılar ve nefret suçları ile karşı karşıya kaldıkları ifade edilmektedir (Amerikan Psikoloji Birliği, 2008). Bu türden ayrımcılık ve dışlanma sorunları ile karşılaşmak LGBT bireylerin depresyon, alkol ve madde kötüye kullanımı gibi psikolojik sorunlar yaşamalarına neden olabilmekte hatta onları intihara kadar sürükleyebilmektedir (Eskin ve ark., 2005). Benzer bir şekilde, yapılan araştırmalar, LGBT bireylerin heteroseksüellere göre ruhsal sorunlar, genel sağlık sorunları ve madde kötüye kullanımı, kendine zarar verme, intihar girişimi gibi riskli davranışlar açısından daha fazla tehdit altında olduklarını göstermektedir (Alpert, 2015; King ve ark., 2008; Shilo & Mor, 2014).

LGBT bireyler, sağlığa erişimde sosyal dışlanma ve ayrımcılık sebebiyle sıkıntılar yaşamaktadır (Lombardi, 2001). Risk altındaki LGBT bireylerin yaşadıkları sağlık eşitsizliklerinin önüne geçilmesinde sağlık profesyonellerinin bilgi, tutum ve becerileri son derece önemlidir.

Literatürde LGBT bireylerin sağlık alanında yaşadıkları eşit olmayan tutumlara dair çok sayıda çalışma bulunmaktadır. Örneğin Chapman ve arkadaşları (2011), hemşirelik ve tıp fakóltesi öğrencilerinin, çocukları için sağlık hizmeti almak amacıyla başvuran lezbiyen, gey, biseksüel veya trans olan ebeveynlere yönelik tutum, bilgi ve inançlarını araştırmıştır. Bu çalışmada homofobi ve heteroseksizmin, LGBT ebeveynlerin çocukları için kaliteli sağlık hizmetine erişiminde sıklıkla görölen mühim engeller olduğu ortaya konulmuştur. Benzer bir şekilde Karaca (2019), LGBTİ bireylerin sağlık sektöründe maruz kalabileceği ayrımcılığı incelemiştir. Çalışmanın amacı, sağlık sektöründe çalışan hekimlerin, cinsel yönelim, biyolojik cinsiyet ve cinsel kimliğine bağlı olarak tutumlarının nasıl farklılaştığını incelemektir. Çalışmanın bulguları, LGBTİ bireylerin kimliklerinden dolayı sağlık hizmeti alırken tedavinin gecikmesi, gereksiz tanı ve tahlillerle meşgul olma gibi sıkıntılar yaşayabileceğini göstermiştir. Ayrıca Lombardi (2001) çalışmasında, trans bireylerin sağlık alanında maruz kaldığı ayrımcı tutumlara ve şiddete işaret etmiştir. Bahsedilen araştırmalara paralel olarak Soner ve Avcı (2018), eşcinsel ve biseksüel kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin önündeki engellere işaret etmiş ve çözüm önerileri sunmuşlardır. Bu çalışmada ortaya çıkmıştır ki sağlık hizmeti sunumundan sorumlu kurumlar ve sağlık çalışanlarının tutumları, lezbiyen ve biseksüel bireylerin sağlık haklarına erişimleri önünde bir engel oluşturmaktadır. Bu olumsuz tutumların, eşcinsel ve biseksüel kadınlarda etiketlenme, şiddete maruz kalma, toplumdan dışlanma gibi

çeşitli sorunları doğurduğu gösterilmiştir. Bu nedenle eşcinsel ve biseksüel kadınlarda depresyon, anksiyete, stres gibi bazı psikolojik sağlık sorunları heteroseksüel kadınlara göre daha fazla görülmektedir.

Ülkemizde, sağlık alanı içinde yer bulan ruh sağlığı alanında çalışan bireyler, farklı eğitimlerden ve farklı ekollerden gelmektedir. Bu alanda çalışan bireylere; psikiyatristler, psikologlar, klinik psikologlar, psikolojik danışmanlar, sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacılar, psikiyatri hemşireleri örnek verilebilir. Ruh sağlığı alanında birçok farklı eğitim ve ekolden gelen çalışanlar, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair kapsamlı bir eğitim almamaktadır. Bu nedenle LGBT bireylerle çalışırken ayrımcı ve fobik tutumlarda bulunabilmektedirler (Arık, 2017; Bidell, 2005; Çabuk ve Candansayar, 2011; Kalaycı, 2016; Keleş, 2015; Keleş ve ark., 2020; Kissinger ve ark., 2009; Lambdaistanbul, 2006; Mert, 2009; Mohr ve ark., 2001; Nil, 2011; Öcalan, 2019; Şah, 2016; Toplu-Demirtaş ve Akçaboza-Kayabol, 2018; Yetkin, 2009; Yüksel, 2009).

Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ile çalışmak bir uzmanlık alanıdır (Amerikan Psikoloji Birliği, Bölüm 44; Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Çeşitliliği Komitesi). Bu nedenle ruh sağlığı alanında çalışan bireylerin bu konuda çalışmak için uzmanlaşmaları veya azami yeterlilikte olmaları ve ayrımcı davranmamaları ideal olmalıdır. Yapılan araştırmalarda gereken yetkinliğe sahip olmayan ruh sağlığı çalışanlarının, Türk Psikologlar Derneği Etik Yönetmeliği'nde yer alan 2.2 Zarar Vermekten Kaçınmak ve 3.1 Etik Sorumluluk maddelerini (Türk Psikologlar Derneği, 2018) ihlal ederek cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ayrımcılığında bulunabildikleri araştırmalar sonucunda görülmüştür (Şah, 2016).

Literatürde ruh sağlığı ve sağlık çalışanlarının LGBT bireylere yönelik yani cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair tutumlar ve ayrımcılıkla ilgili araştırmalar da yer almaktadır (Arık, 2017; Bidell, 2005; Kalaycı, 2016; Keleş, 2015; Keleş ve ark., 2020; Kissinger ve ark., 2009; Lambdaistanbul, 2006; Mert, 2009; Mohr ve ark., 2001; Nil, 2011; Öcalan, 2019; Şah, 2016; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018; Yetkin, 2009; Yüksel, 2009). Bu araştırmalar arasında sıklıkla eşcinsel bireylere yönelik tutumlara dair çalışmalar yapılmıştır (Arık, 2017; Çırakoğlu, 2006; Gelbal ve Duyan, 2006; Kissinger ve ark., 2009; Oksal, 2008; Okutan ve Büyükşahin-Sunal, 2011; Sakallı, 2002b; Sakallı ve Uğurlu, 2003; Sanberk ve ark., 2016; Sargın ve Cırcır, 2015; Şah, 2012; Tuna, 2019). Bu araştırmaların bazıları LGBTİ bireylere yönelik tutumları araştırırken (Kalaycı, 2016; Karaca, 2019; Öcalan, 2019; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018; Ünal, 2018); kimileri biseksüel bireylere yönelik tutumları (Mohr ve ark., 2001); kimileri de LGBTQ bireylere (Dürüst ve Çağlar, 2016) ve LGB bireylere yönelik olumsuz tutumları ve bu tutumların olası nedenlerini araştırmıştır (Bidell, 2005; Burkard ve ark., 2009).

Cinsel yönelime ve cinsiyet kimliğine dair tutumlar ve ayrımcılığa yönelik çalışmalar ruh sağlığı çalışanları arasından farklı gruplar üzerinde yapılmıştır. Bu gruplar arasında psikiyatristler (Ali, Erickson ve Fleisher, 2016; Keleş, 2015; Keleş ve ark., 2020), psikolojik danışmanlar (Mohr ve ark., 2001; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018), ruh sağlığı çalışanı adayları (Kissinger ve ark., 2009), psikologlar (Şah, 2016), psikiyatri kliniği hemşireleri (Öcalan, 2019), okul psikolojik danışmanları (Arık, 2017), öğretim üyeleri (Ünal, 2018), sosyal hizmet öğrencileri (Kalaycı, 2016) ve sosyal çalışmacılar (Berkman ve Zinberg, 1997) yer almaktadır. Başka bir deyişle, literatürde ruh sağlığı alanında çalışan birçok farklı grubun, çeşitli

cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden kişilere yönelik tutumlarına dair araştırmalara daha sık ulaşılabilirken; ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyet ayrımcılığını da ele alan sayılı araştırma bulunmaktadır ve bu araştırmalar yalnızca psikolojik danışmanlar üzerine yapılmıştır (Enns, 2000; Eşkisu ve ark., 2020). Bununla birlikte, ulusal ve uluslararası literatürde ruh sağlığı alanında bulunan birçok farklı grubun, çeşitli cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlere dair olumsuz ve ayrımcı tutumlarını ele alan çalışmalar mevcutken, ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsamayı hedefleyen, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dair olumsuz tutumlar ile cinsiyetçi eğilimler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır.

Ruh sağlığı çalışanlarının cinsel yönelimleri, LGBT bireylerle tanışmış olmaları, LGBT bireylerle çalışmış olmaları, aile çevresi ve aile örüntüleri, sosyal adalet savunuculuğu, eğitim durumları, mensup oldukları din, yaşları, cinsiyetleri, kültürel değerleri, hangi meslek grubunda oldukları, mesleklerinde görev yapma süreleri ve çalışma ortamları gibi değişkenler, ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumlarının incelendiği çalışmalarda ele alınan değişkenlerden olmuştur (Arık, 2017; Bidell, 2005; Burkard ve ark., 2009; Kalaycı, 2016; Kissinger ve ark., 2009; Mohr ve ark., 2001; Öcalan, 2019; Sakallı, 2002a; Şah, 2016; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018; Tuna, 2019; Yetkin, 2009).

Hayatlarının birçok alanında olumsuz ve ayrımcı tutumlara maruz kalan LGBT bireyler, ruh sağlığı alanında da benzer tutumlarla karşılaşmaktadırlar. Çeşitli ruh sağlığı çalışanı gruplarının cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair olumsuz tutumları üzerinde etkili ve yordayıcı olan faktörlerin tespit edilmesi, LGBT bireylerin bu tutumlara maruz kalmaması ve ayrımcılığa uğramaması yolunda eğitim ve bilgilendirme çalışmalarının hazırlanması açısından önemli bir yere sahiptir.

Literatürde bu gibi tutumları yordayan, etkili olan değişkenler araştırılmış ve bu araştırmalar ruh sağlığı çalışanlarının alt grupları üzerinde çalışılmıştır. Fakat ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsamayı hedefleyen, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dair olumsuz tutumlar ile cinsiyetçi eğilimler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Dolayısıyla literatürdeki bu eksiklikten de yola çıkarak bu tez çalışmasının amacı, ruh sağlığı alanında çalışan bireylerde cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair olumsuz tutumları yordayan faktörleri araştırmaktır.

BİRİNCİ BÖLÜM

GENEL BİLGİLER

1.1. Tanımlar

Bu bölümde ruh sağlığı çalışanlarının kimler olduğu, hangi ruh sağlığı çalışanı grubunun nasıl bir eğitimden geçtiği ve çalışma alanları açıklanacaktır.

Ayrıca cinsiyet kimliğinin tanımı ve bazı cinsiyet kimliklerine dair açıklamalar yer alacaktır. Bunların yanı sıra toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, LGBT kavramı, ayrımcılık ve LGBT bireylerin sağlık alanında ve ruh sağlığı alanında maruz kaldığı ayrımcı tutumlar ve sonuçlarına dair açıklamalar yer alacaktır.

1.1.1. Ruh sağlığı çalışanları.

Ülkemizde ruh sağlığı alanında çalışan profesyoneller birçok farklı eğitim ve ekollerden gelmektedir. Ruh sağlığı çalışanları arasında psikiyatristler, psikologlar, klinik psikologlar, psikolojik danışmanlar, sosyal hizmet uzmanları/sosyal çalışmacılar, psikiyatri hemşireleri yer almaktadır.

Psikiyatri hekimi, altı yıllık tıp fakültesinden mezun olmuş ve sonrasında dört veya beş yıl psikiyatri ihtisası yapmış hekimlere denir (Türkiye Psikiyatri Derneği, b.t.). Ruhsal rahatsızlıkların önlenmesi, tanınması, tedavi edilmesinde ve rehabilitasyonunda çalışan tıp fakültesi mezunu psikiyatri uzmanlık eğitimi tamamlamış hekimdir. Tıbbi süreçleri değerlendirerek psikiyatrik tablolara ilişkin ayırıcı tanı yapmak, tanı koymak, tedaviyi planlamak, ilaç ve diğer tedavi yöntemlerinin yanı sıra uygun görülen psikoterapiyi uygulamak ve/veya yönlendirmek psikiyatri uzmanlarının sorumluluğu ve yetkisi içindedir (Türkiye Psikiyatri Derneği, b.t.).

Psikolog; YÖK (Yükseköğretim Kurulu) tarafından kabul edilen yurtiçi psikoloji lisans programları ile denkliği YÖK tarafından kabul edilen yurtdışı psikoloji lisans programlarından lisans derecesi ile mezun olan kişilere verilen unvandır. Psikologlar, bireyin bireysel ve toplumsal tutum, davranış, düşünme ve duygu durumlarını inceleyen; davranışın ve zihinsel süreçlerin bilimsel tanım ve açıklamalarını temel alan meslek mensuplarıdır (Türk Psikologlar Derneği, 2020).

Klinik psikologlar ise ulusal mevzuata göre (a) psikoloji veya PDR lisans mezunu olup klinik psikoloji alanında yüksek lisans derecesi alanlar ile (b) diğer lisans programlarından mezun olup klinik psikoloji alanında hem yüksek lisans hem de doktora derecesini (iki düzeyi eksiksiz) alanlar kişilerdir (Türk Psikologlar Derneği, 2020). Eğitimini almış olduğu alanlarda hastalara, hasta yakınlarına, ekipteki tüm elemanlara insan ve davranışları hakkında kuramsal ve uygulamalı eğitimler verir. Toplum ruh sağlığını korumaya yönelik faaliyetlere katılarak katkı sağlar. Psikolojik değerlendirme ile hastalık olarak tanımlanmayan ve psikiyatrinin alanına girmeyen durumlarda eğitimini aldığı psikoterapi uygulamalarını yapar. Gerekli durumlarda bireyler ya da aileleri için krize müdahale, travma ve afetlerde bireysel/grup psikolojik yardım ya da eğitimini aldığı psikoterapi uygulamalarını yapar ve/veya yapılmasını önerir (Türk Psikologlar Derneği, 2020).

Rehber öğretmen/psikolojik danışman; eğitim kurumlarında rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan, okul rehberlik ve psikolojik danışma programının uygulanması ve koordinasyonunun sağlanmasında program sorumlusu olarak görev alan, rehberlik ve araştırma merkezlerinde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetlerini sunan personeli; psikolojik danışman ise üniversitelerin eğitimde psikolojik hizmetler, rehberlik ve psikolojik danışmanlık ile psikolojik danışma ve

rehberlik veya bu alana denk kabul edilen programlardan en az lisans düzeyinde eğitim almış personel olarak tanımlanmıştır (T.C. Resmi Gazete, 14 Ağustos 2020, sayı: 31213).

Sosyal hizmet uzmanı, hastalara barınma, gündelik yaşam, eğitim alanlarında destek olarak psikiyatri hastalarının sosyal sorunlarının çözümü aşamasında görev alırlar (Türkiye Psikiyatri Derneği, b.t.). Sosyal hizmet uzmanı, sosyal hizmet mesleğinin uygulayıcısı olarak gerekli bilgi, beceri ve değer donanımına sahip olan, sosyal hizmetin çocuk, yaşlılık, gençlik, kadın, özürlülük, toplum gibi çeşitli uygulama alanlarında mikro düzeyde bireylerle ve ailelerle, mezzo düzeyde gruplarla ve örgütlerle, makro düzeyde ise toplumla çalışan ve çalışmalarını koruyucu-önleyici, destekleyici rehabilite-tedavi edici ve geliştirici-kalkınmayı hızlandırıcı olmak üzere üç boyutta sürdüren sosyal hizmet meslek elemanıdır (Koç, 2015).

Psikiyatri hemşiresi, standart hemşirelik eğitiminin üzerine psikiyatri hemşireliği yüksek lisansı yaparak uzmanlaşmış hemşirelerdir. Birinci basamak sağlık kuruluşlarında ve psikiyatri birimlerinde çalışırlar. Danışmanlık verme, tavsiyelerde bulunma, ruh sağlığının uzun dönemli korunmasında destek verme ve hekimin önerdiği medikal tedavileri uygulama görevlerini yerine getirirler (Türkiye Psikiyatri Derneği, b.t.).

Yukarıda bahsedilen ruh sağlığı çalışanları görüldüğü üzere, farklı eğitimlerden ve arka planlardan gelmektedir. Bununla birlikte, ruh sağlığı çalışanlarının, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim açısından LGBT bireylere yönelik kapsamlı veya yeterli bir eğitim almadıkları bilinmektedir (Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018). LGBT bireylere yönelik yeterli bilgi edinemeyen ve eğitim hayatlarında cinsiyet

kimliği ve cinsel yönelime dair dersler ve eğitimler ile bilgilenememiş ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik daha olumsuz tutumlarda bulunduğu çeşitli çalışmalarda gösterilmiştir (Graham, 2009; Hancock ve Cochran, 1991; Johnson ve Federman, 2014; Mohr ve ark., 2001; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018). Dolayısıyla bu durum da LGBT bireylerin ruh sağlığı alanında olumsuz ve ayrımcı tutumlarla karşılaşmasına sebep olabilmektedir.

Bu noktaya kadar LGBT bireylerin sağlık ve ruh sağlığı alanında karşılaştıkları olumsuz ve ayrımcı tutumlar ile ruh sağlığı alanından birçok grubun çeşitli cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinde kişilere yönelik tutumları ile ilgili yapılan araştırmalara değinilmiştir. Bunların yanı sıra, literatürde ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsamayı hedefleyen ve LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar ile cinsiyetçi eğilimler arasındaki ilişkiyi ele alan çalışmalara rastlanılmadığı için bu araştırmanın amacının şekillendiğinden bahsedilmiştir.

Aşağıda ise cinsiyet kimliği kavramı ve bazı cinsiyet kimlikleri açıklanmaktadır.

1.1.2. Cinsiyet Kimliği.

Cinsiyet kimliği, kişinin kendisini hangi cinsiyette hissettiğini, tanımladığını ve başkaları tarafından nasıl tanımlanmak istediğini ifade eder. Sadece bedenle ilgili olmayan, psikolojik ve sosyal yönleri de içeren bu kavram, doğumda atanmış cinsiyet ile paralel olabilir veya olmayabilir (TODAP, 2017).

Cinsiyet kimliği; cinsiyet rolü ve cinsiyet ifadesinden ayrı ve farklı bir olgudur. Cinsiyet kimliği, içsel ve yerleşik bir benlik algısına karşılık gelirken; cinsiyet ifadesi, kişinin cinsiyet kimliğini dünyaya nasıl sergilediğiyle, yani dışsal olarak nasıl ifade ettiğiyle ilgilidir. Cinsiyet ifadesi kişinin kendini sunuş şeklidir ve cinsiyet kimliğiyle

her zaman örtüşmeyebilir (Kaos GL, 2020a). Cinsiyet rolü ise, toplumun kültürel ve tarihsel olarak belli bir cinsiyetle ilişkilendirdiği davranış, tavır ve kişilik özelliklerinin bütünüdür (APA, 2009). Cinsiyet rolleri, insanların nasıl davranacaklarını belirleyen kültürel olarak tanımlanmış beklentiler ya da normlar olarak açıklanabilir (Hyde ve Delamater, 2017). Örneğin heteroseksüellik, önemli cinsiyet rollerinden biridir (Hyde ve Jaffee, 2000). Bireyin kendisini kadın veya erkek olarak tanımlaması ise kişinin cinsiyet kimliğidir (Hyde ve Delamater, 2017).

Bazı cinsiyet kimlikleri arasında; atanmış cinsiyet, trans, natrans, interseks, ikili olmayan (non-binary) sayılabilir. Aşağıda bu cinsiyet kimlikleri açıklanmıştır.

Atanmış Cinsiyet (sex): Kişinin doğduğu cinsel organlarının görünümüne dayanarak kız ya da oğlan olarak ilan edilen durumuna “atanmış cinsiyet” denir (Hyde ve Delamater, 2017). Çoğu toplumda, vajina ile doğanlar “dişi”, penis ile doğanlar “erkek” olarak tanımlanır (TODAP, 2017). Atanmış cinsiyet ayrıca çocuğun ebeveynlerinin ve toplumun büyüyünce olacağına inandığı konumdur ve çocuk, atanmış cinsiyetine göre büyütülür (Hyde ve Delamater, 2017). Zaman zaman “atanmış cinsiyet” yerine “biyolojik cinsiyet” ya da “bedensel cinsiyet” gibi ifadeler kullanılsa da cinsiyet kimliğinin içsel bir algı olmasına rağmen kişinin iradesi dışında, tıp ve toplumsal kabullerin iş birliğiyle atandığını belirtmek için “atanmış cinsiyet” kavramını kullanmak daha çok tercih edilir (Kaos GL, 2020c).

Cisgender (Natrans): Sahip oldukları cinsiyet kimliği, doğumdan hemen sonra beden fizyolojisine bakılarak kendilerine atanan cinsiyetle örtüşen insanlara cisgender (natrans) denilmektedir (Kaos GL, 2020a). Bir kişinin doğuştan vajinaya sahip olması ve kendisini kadın olarak tanımlaması veya doğuştan penise sahip olması ve kendisini erkek olarak tanımlamasıdır (TODAP, 2017). *Cis-* ön eki Latince “bu taraftaki”

anlamına gelmekte olup, cinsiyet kimliği bağlamında kullanımının küresel olarak popülerleşmesi son on yılda trans hakları aktivistlerince gerçekleştirilmiştir (Kaos Gl, 2020c).

Trans (Transgender): Transgender, temel olarak toplumsal cinsiyetin hatta cinsiyet kimliğinin konusudur (Hyde ve Delamater, 2017). Trans kavramı, cinsiyet kimliği kendilerine doğumda atanan cinsiyetle örtüşmeyen insanların tümünü tariflemektedir (Kaos Gl, 2020). Transgender kavramı, kendini genderqueer (cinsiyet kuiri), genderfluid (akışkan cinsiyet kimliği), gender nonconforming (cinsiyet ifadesi geleneksel cinsiyet normlarına uyum göstermeyen) ve trans olarak tanımlayan kişileri de kapsayan şemsiye bir terimdir.

Cinsiyet uyum operasyonu geçirmiş olsun ya da olmasın kendisini diğer bir cinsiyete ait hisseden herkes için “trans” kavramı kullanılmaktadır. Atanmış cinsiyeti kadın olan ama kendini erkek olarak tanımlayan kişilere *trans erkek*, atanmış cinsiyeti erkek olan ve kendini kadın olarak tanımlayan kişilere de *trans kadın* denir. Bununla birlikte, kişiler kendilerini trans erkek ve trans kadın olarak tanımlamayı istemeyebilirler ve kendilerini sadece kadın ve erkek olarak tanımlayabilirler (TODAP, 2017).

Transseksüel, “trans” sözcüğünün aksine şemsiye bir terim değildir, daha çok tıp insanların tercih ettiği eski bir terimdir. Hormon terapisi, beden uyum operasyonu, mastektomi gibi tıbbi müdahalelere başvuran ya da buna niyetli kişileri anlatır (Kaos Gl, 2020c). Hem “erkek” hem de “kadın” için geçerlidir (TODAP, 2017). Uyum sürecinin tıbbi bölümüne odaklanan bir terim olduğu için Türkiye’de olduğu gibi birçok çevrede artık kullanılmamaktadır. Transseksüel sözcüğünün kullanımında ısrar eden trans kişilerse beden uyumsuzluğu/disfori deneyimleri sıklıkla birtakım tıbbi

ihtiyaçlar doğurduğu için bunun önemli bir ayırım olduğu fikrindedir (Kaos Gl, 2020c).

İnterseks: İnterseks, tıbbi olarak “standart olmayan” üreme organlarıyla doğmuş kişileri ifade etmektedir. İnterseks bireyler birçok insandan daha farklı dış ve i üreme organlarına ve/veya iç salgı bezlerine sahiptirler. Tek tip “interseks beden” yoktur, sayısız interseks durum vardır. Yine de en sık grlen interseksler; dişi ve erkek üreme organlarının ikisiyle doğanlar (ift cinsiyetlilik), XY kromozomlara sahip olup vajinayla doğanlar ve de hiçbir üreme organı tam gelişmemiş olanlardır. İnterseks kişilerin ortak özellikleri biyolojileri değil, toplum tarafından ötekileştirilme ve tıbbileştirilme deneyimleridir. İnterseks bireyler, çoğunlukla, doğdukları anda doktorların ve/veya ebeveynlerin kararıyla, kendi cinsiyetlerine karar verebilecekleri yaşa gelmeleri beklenmeden, operasyonla kadın veya erkek cinsiyetlerinden birine atanırlar ya da operasyon olmaksızın ailelerinin seçtiği cinsiyete göre yetiştirilirler. İnterseksler de tüm diğer bireyler gibi eşcinsel, biseksüel veya heteroseksüel gibi yönelimlerden birine sahip olabilirler (TODAP, 2017).

Non-binary: Bu kavramı açıklamadan önce ikili toplumsal cinsiyet sistemini açıklamak gerekmektedir. İkili toplumsal cinsiyet sistemi; toplumsal cinsiyeti iki farklı ve birbirine karşıt gruplar veya cinsiyetler olarak (yani kadın ve erkek olarak) tanımlayan bir sistemdir. İkili cinsiyet sisteminin sadece kadın ve erkek kategorilerini kabul etmesi nedeniyle çok dar ve kısıtlayıcıdır. Çünkü bazı kişiler kadın ya da erkek kimliğini benimsemezler. İkili sistemin en göze çarpan sorunu trans, interseks ve queer olan (veya başka bir değişle non-binary olan) herkesi dışlamış olmasıdır. İkili cinsiyet kategorilerinin ötesinde bir cinsiyet çeşitliliği söz konusu olduğunda birçok kimse bu ikili cinsiyet sistemine uymamaktadır (Else-Quest ve Hyde, 2021).

Non-binary ise “iki şeyden oluşmayan, iki şeye işaret etmeyen ve iki şeyden ibaret olmayan” anlamına gelen, cinsiyet kimliğini ikili cinsiyet rejiminin sunduğu kadın ve erkek kategorilerinin içinde tanımlamayan insanları kapsayan bir şemsiye terimdir. Bir cinsiyet kimliği olmasının yanı sıra, varlığı itibariyle cinsiyet deneyiminin iki kategoriden oluştuğu düşüncesini de hedef alır. Cinsiyet kimliğinin sabit ve birbirinden ayrılmış kategoriler hâlinde değil, bir spektrum içinde görülmesi gerektiği düşüncesiyle sıkı sıkıya bağlıdır. Dolayısıyla iki non-binary insanın kendi cinsiyetini algılayışı çoğu kez birbirinden farklı olacaktır (Kaos gl, 2020).

Bu noktaya kadar cinsiyet kimliğinin tanımı ve natrans, trans, interseks, non-binary gibi bazı cinsiyet kimliklerinden bahsedilmiştir. Sonraki kısımda ise kimi zaman cinsiyet kavramı yerine de kullanılabilen fakat aslında farklı bir anlama sahip olan toplumsal cinsiyet kavramı açıklanmaktadır.

1.1.3. Toplumsal cinsiyet (Gender).

Toplumsal cinsiyet; kadın, erkek, hem kadın hem erkek ve ne kadın ne erkek olma halidir (Else-Quest ve Hyde, 2021). Kadının ve erkeğin rollerini, sorumluluklarını, güç ilişkilerini ve toplumsal konumlarını belirten bir kavramdır. Yaşanılan zaman, coğrafya ve kültüre göre değişen, farklı cinsiyetlere sahip insanlardan beklenen sosyal rol, davranış ve görünüşün bütününe ifade eder. Toplumsal cinsiyet, kişinin içinde yaşadığı toplumda aile, okul gibi sosyal ortamlardaki etkileşimlerle edinilir. Kadın ve erkekler, toplumsal cinsiyet normlarını sosyalleşme süreci içinde öğrenir ve içselleştirirler. Cinsiyetlere yönelik bu tür özellikler; aile, arkadaşlar, söz sahibi kişiler, dini ve kültürel öğretilerin yanı sıra okul, işyeri ve basın-yayın organlarının etkileri ile şekillenir ve yeniden üretilir. Toplumsal cinsiyet rolü, kişinin kendisini bir oğlan çocuk/erkek veya kız çocuk/kadın konumunda göstermek ve öyle kabul görmek için

yaptığı ve söylediği şeylerin tümü olarak tanımlanabilir. Toplumsal cinsiyet rolleri toplumun görmek istediği kadın-erkek kalıplarına göre şekillenir. Toplum içinde yaşayan bireyler de bu kalıpları içselleştirir ve davranışa döker (TODAP, 2017).

Toplumsal cinsiyet, kişilere onların biyolojik yani atanmış cinsiyetlerinden yola çıkarak birtakım roller belirler ve böylece kişilerden eylemlerinin tayin edilen bu rollere uygun olarak belirlenmesini zorunlu kılar (Lindsey, 2015). Kùltürler arası farklılar olsa da Ortadoğu kùltürlerinde toplumsal cinsiyet ikili bir sistem halinde işler (Amar, 2011). Dolayısıyla toplum, mensuplarından, biyolojik cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rolleri benimsemelerini ve dişı ise kadınlık rolünü; er ise erkeklik rolünü üstlenmesini beklemektedir (Vatandaş, 2007).

Buraya kadar, toplumsal cinsiyet kavramının tanımı ve sosyal olarak yapılandırılmış oluşuyla kadın, erkek veya diğér toplumsal cinsiyetlerden kişilerin toplum tarafından kendi toplumsal cinsiyetlerine uygun şekilde davranması gerekliliğinden bahsedilmiştir.

Aşağıda ise cinsel yönelim kavramı ve bazı cinsel yönelimler açıklanmıştır.

1.1.4. Cinsel yönelim (sexual orientation).

Cinsel yönelim; cinsel kimlik, atanmış cinsiyet ya da toplumsal cinsiyetten farklı olarak, bireyin kadın, erkek ya da her iki cinsiyete duyduğu cinsel ilgiyi ifade etmektedir (Brannon, 2002; Hyde ve DeLamater, 1994). Başka bir deyişle, bireyin cinsel olarak kime ilgi duyduğu ve kimi sevme potansiyeli olduğuyula tanımlanmaktadır (Hyde ve Delamater, 2017).

Cinsel kimlik ise, kişinin kendini eşcinsel, heteroseksüel, biseksüel, queer ya da başka bir kavramla tanımlamasıdır (Hyde ve Delamater, 2017).

Cinsel yönelim; kişilerin belli bir cinsiyete yönelik cinsel duygu, istek ve davranışlarını ifade edebilir (Drescher ve Byne, 2009; Green, 2009; Öztürk ve Uluşahin, 2008). Aşağıda bazı cinsel yönelimler ele alınmıştır.

Heteroseksüel: Heteroseksüel bir kişi, karşı toplumsal cinsiyetten olan kişilere ilgi duyar (Hyde ve Delamater, 2017). Heteroseksüellik; bireylerin, cinsel, duygusal ve romantik olarak diğer cinsiyetten kişilere yönelmiş olma halidir (TODAP, 2017).

Gey: Bu terim, 1970’lerin başında Gey Kurtuluş Hareketi’yle (Gay Liberation Movement) birlikte ortaya çıkmıştır (TODAP, 2017). “Homoseksüel” sözcüğü, ilk kez Almandada 1824’te Kertbeny tarafından, İngilizcede ise yıllar sonra 1891’de Addington tarafından kullanılmış (Yüksel, 2011). Homoseksüel, tıp tarafından tanımlanmış bir terimken, “gey” sözcüğü aynı cinsiyetten insanların birbirlerine karşı duygusal, erotik, cinsel yönelimleriyle yarattıkları hayatları tanımlamak için eşcinsel kişiler tarafından ortaya konulmuştur. İngilizce “gay” sözcüğü gündelik dilde her iki cinsiyet için de kullanılabilmektedir ancak Türkçe’de gey denildiğinde yalnızca erkekler anlaşılabilir (Kaos Gl, 2020c).

Lezbiyen: Lezbiyen, kadın eşcinsel bireyleri anlatmak için kullanılan bir sözcüktür (Hyde ve Delamater, 2017). Duygusal, cinsel, romantik yönelimleri kendi cinsinden bireylere yönelik olan kadınları tanımlamak için kullanılmaktadır. Kelime, eşcinsel kadın şair Sappho’nun M.Ö. 6. yüzyılda yaşadığı Lesbos Adası’nın (günümüzdeki adıyla Midilli) isminden türemiştir (TODAP, 2017).

Biseksüel ve Bi+: Biseksüel kişi, iki ya da ikiden fazla cinsiyete yönelik cinsel ilgi duyar (Hyde ve Delamater, 2017). Tarihsel olarak “iki cinsiyete de çekim duyan” olarak açıklanmış olan biseksüel terimi, son yıllarda biseksüel hakları aktivistleri

tarafından yeniden tanımlanarak duygusal/cinsel olarak birden fazla cinsiyete çekim duyan bir cinsel yönelim olarak yorumlanmaktadır. Bu yeniden tanımlamanın arkasında yatan politik düşünce, ikili cinsiyet rejiminin sunduğu kadın ve erkeğin ötesinde cinsiyet kimlikleri bulunduğudur. Bu düşünceyle birlikte bir şemsiye terim olarak “Bi+” kullanımı giderek yaygınlaşmaktadır (Kaos gl, 2020).

1.1.5. LGBT kavramının ve tedavi girişimlerinin tarihçesi.

1970'lere kadar LGBT varoluşlar büyük ölçüde “patolojik” olarak damgalanmıştır. Örneğin, eşcinsellik, 1880'lerde modern bilim ve tıp içerisinde tanımlandığı ilk zamanlardan itibaren “patolojik” bir olgu olarak ele alınmıştır. Araştırmacılar ve klinisyenler, genel olarak “cinsel yönelim” olgusunu değil de hastalık/sapkınlık olarak gördükleri eşcinselliği/biseksüelliği araştırma konusu etmiş; eşcinselliğin/biseksüelliğin altında yatan “sorunu” bulmaya ve “düzeltecek” yöntemler geliştirmeye çalışmışlardır. Bu kapsamda eşcinselliğe yol açan birçok olası sebep öne sürülmüştür; kalıtsal/hormonal bozukluklar, beyin hasarları, yanlış ebeveyn tutumları, erken çocukluk yaşantıları, sosyal öğrenme süreçleri, olumsuz duygusal deneyimler, bilişsel şemalar gibi öne sürülen sebepler değişikçe eşcinselliği “tedavi” etmeye çalışan (ve birçoğu ciddi psikolojik ve fiziksel hasarlara yol açan) uygulamalar da değişmiş ve çeşitlenmiştir. Bu uygulamalar arasında hormon ilaçları, psikoaktif ilaçlar, elektroşok, tiksindirme tedavisi, onarım terapisi, davranışçı terapiler yer almaktadır. Benzer bir durum trans ve interseks varoluşlar için de geçerlidir. Modern tıp, psikiyatri ve psikoloji; cinsiyet kimliği ve/veya üreme organları normatif beklentilere uygun olmayan herkesi patolojik, anormal veya “atipik” olarak damgalamıştır. Aynı şekilde, transseksüellik de kişinin mevcut biyolojik cinsiyetine uyum sağlayamadığı, kendini ısrarla diğer cinsiyette hissettiği ve bu nedenle

cinsiyetini değiştirmek istediği bir “cinsel kimlik bozukluğu” olarak tanımlanmıştır. Karşı cinse ait davranışları sergilemekten zevk almak şeklinde ifade edilen “transvestizm” ise daha katı bir şekilde “cinsel sapkınlıklar” kategorisi içinde ele alınmıştır. İnterseksler ise “anormal üreme organlarına sahip” kişiler olarak görülmüş ve zorunlu düzeltme operasyonlarına maruz bırakılmışlardır (TODAP, 2017).

1970’lerle birlikte, hem yeni politik ve düşünsel hareketlenmelerle şekillenen/gçlenen feminist mücadelenin ve eşcinsel kurtuluş hareketinin hem de akademik alandaki çeşitli nc çalışmaların etkisiyle psikoloji/psikiyatri içinde de çeşitli tartışmalar ve dönüşümler gerçekleşmeye başlamıştır. Örneğin, 1960’lardaki psikiyatriye yönelik eleştirilerin de etkisiyle, 1970’lerin başında Robert Stoller ve Robert Spitzer gibi bazı psikiyatristler, psikiyatri ve psikolojinin ideolojik konumunu tartışmaya açmışlardır. Bu çerçevede, psikiyatrinin/psikolojinin bir tür “toplumsal kontrol aracı” gibi işlediğini ve eşcinselliğin hastalık olarak görülmesinin de bu ideolojik işlevle bağlantılı olduğunu dile getirmişlerdir. Genel kabule göre, bir durumun psikiyatrik bozukluk olarak tanımlanabilmesi için gerekli iki kriterden bahsedilebilir; “znel sıkıntı” ile “sosyal etkinlikte ve işlevsellikte genel bozulma”. Eşcinsellikte bu kriterlerin ikisi de söz konusu olmamasına rağmen, eşcinselliğin hastalık olarak görülmesi psikiyatrinin ideolojik konumuna işaret etmekteydi. Böylece bu tür tartışmalar ışığında önce İngiltere’de (1973) ve ardından ABD’de (1974) eşcinselliğin psikiyatrik hastalık sınıflamalarından çıkarılması yönünde gl bir kamuoyu oluşmaya başlamıştır (TODAP, 2017).

1.1.5.1. Tanısal sistemin LGBT bireylere bakışı.

Dünya çapında ruh sağlığı profesyonellerinin ortak ve standart bir tanılama sistemi kullanması amacıyla Amerikan Psikiyatri Birliği (APA) tarafından DSM

(Ruhsal Bozuklukların Tanımlanması ve Sınıflandırması El Kitabı) isimli bir tanı kitabı yayımlanmaktadır. En güncel versiyon olan DSM-V günümüzde referans alınmaktadır. Benzer bir şekilde Dünya Sağlık Örgütü tarafından yayımlanan ICD (Hastalıkların Uluslararası Sınıflandırılması), hastalıkların ve sağlık sorunlarının uluslararası kodlama ve sınıflama standardıdır.

1952 yılında yayımlanan DSM'nin ilk sürümünde (DSM-I) eşcinsellik ve transvestizm, (fetişizm, sadizm ve pedofili ile birlikte) "cinsel sapmalar" kategorisi içinde yer almaktaydı (APA, 1952). DSM-II'de (1968) ise yine bir cinsel sapma olarak sınıflandırıldı. 1970'li yıllarda psikiyatri camiasında yüksek sesle ifade edilmeye başlanılan karşı görüşler üzerine oluşturulan çalışma gruplarının vardıkları kararlar APA kurullarında kabul edilerek 1973'te resmîyet kazandı. DSM-II'nin 1973'teki revize edilmiş yeni basımında eşcinsellik "cinsel yönelim bozukluğu" olarak tanımlandı (TODAP, 2017). Fakat tartışmalar ve gelişmeler çerçevesinde, 1974'te APA'da yapılan oylama ile eşcinselliğin DSM'den çıkarılmasına karar verildi. Böylece 1980'de basılan DSM-III'te "cinsel yönelim bozukluğu" kategorisi yer bulmadı. Fakat DSM-III'te (1980) bu kategorinin yerine "egodistonik eşcinsellik" (bireyin kendi eşcinselliğinden rahatsızlık duyması) diye yeni bir kategori oluşturuldu (TODAP, 2017). Belirgin hale gelmiş kendi cinsine yönelik uyarılmanın neden olduğu ruhsal sıkıntıyı kapsayan bu kategori, hemen tüm eşcinsellerin hayatlarının bir döneminde eşcinselliklerinin egodistonik olduğu bir aşamadan geçmeleri, toplumsal homofobi etkisiyle gelişen içselleştirilmiş homofobinin neden olduğu bir sıkıntının ruhsal bozukluk olarak tanımlanmasının yanlış olması gerekçeleriyle DSM-III-R'de (1987) tamamen terk edildi. Bu kategori, eşcinselliğin hastalık olmaktan çıkarılmasının ardından, eşcinselliği değil ama "kendi eşcinselliğinden rahatsız

olanları” tedavi ettiğini iddia eden “onarım terapisi” uygulamalarına meşruiyet sağlaması sebebiyle hem araştırmacılar hem de aktivistler tarafından ciddi şekilde eleştirilere uğradı. Akabinde, DSM-III’ün 1987’deki revize edilmiş versiyonunda ve 1994’te yayımlanan DSM-IV’te bu kategori yer almadı ve eşcinsellik kavramı hiçbir şekilde kullanılmadı. Ancak 2013’te yayımlanan DSM-V’e kadar “diğer psikoseksüel bozukluklar” başlığı altında “kişinin cinsel yönelimi ile ilgili sürekli ve belirgin bir stres yaşaması” şeklinde bir ifade yer almaya devam etti. Bu ifade bile çeşitli klinisyenler tarafından onarım terapisi uygulamalarına meşruluk sağlamak için kullanılmıştır/kullanılmaya devam edilmektedir (TODAP, 2017).

DSM-IV’te (1994) transseksüellik “cinsel kimlik bozuklukları” kategorisi altında sınıflandırılmaktaydı. Bunun bir sonucu olarak da trans bireylerin cinsiyet uyum operasyonlarına erişmek için “cinsel kimlik bozukluğu” tanısı ile psikiyatri raporu almaları gerekiyordu. 1990’larla birlikte tüm dünyada güçlü bir harekete dönüşen trans aktivizminin çabaları ve yapılan yeni çalışmaların etkisiyle DSM-V’te (2013) transseksüelliğin cinsel kimlik bozukluğu olarak tanımlanmasından vazgeçildi, ancak bunun yerine “cinsiyet hoşnutsuzluğu” (gender dysphoria) adıyla yeni bir kategori oluşturuldu. Bu yeni kategoriyle birlikte, öncekinin aksine “bozukluğa” değil de kişinin cinsiyetiyle ilgili yaşadığı “strese ve hoşnutsuzluğa” vurgu yapılarak, trans bireylerin “patolojik” olarak damgalanmasının önüne geçilmesinin amaçlandığı söylenmiştir. Bu yeni kategoriyle amaçlanan, trans kişilerin cinsiyet operasyonu için ihtiyaç duydukları tıbbi ve psikiyatrik desteği alabilmelerine imkân sağlamak şeklinde açıklanmaktadır. Diğer yandan, öncekine oranla daha hafifletilmiş ve dolaylı olsa da trans varoluşların DSM içinde sınıflandırılmaya devam ediliyor olması, LGBTİ aktivistleri ve çeşitli araştırmacılar tarafından halen eleştirilmektedir. Buna göre, trans

kişileri patolojik olarak damgalayan bir tanı kategorisi oluşturmada da cinsiyet uyum operasyonları için kullanışlı bir çerçeve oluşturulabileceği ifade edilmektedir (TODAP, 2017).

ICD'ye baktığımızda, 17 Mayıs 1990 tarihinde Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) eşcinselliği hastalıklar listesinden çıkarmıştır. 1992'de ise bu karar ICD-10 listesine resmen kaydedildi. 1994 yılından itibaren, DSÖ üyesi tüm ülkeler yeni sınıflandırmayı kullanmaya başladı.

2019 yılında gerçekleştirilen 72. Dünya Sağlık Meclisi (WHA) sırasında Uluslararası Hastalık Sınıflandırmasının 11. Revizyonu (ICD-11) Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) tarafından resmi olarak kabul edilmiştir. ICD-11'de trans ve trans kimlikle ilgili kategoriler de Zihinsel ve Davranışsal Bozukluklar bölümünde yer almamaktadır. Bu durum, trans kimliklerin resmi olarak hastalık kategorisinden çıktığı anlamına gelmektedir. DSÖ'nün 2018'de bu kararı alması üzerine, Dünya Sağlık Meclisi'nde de onaylanmasıyla resmileşmiştir (Kaos Gl, 2020b).

1.1.5.2. Tarih boyunca LGBT bireylere yönelik tedavi etme girişimleri.

LGBT bireylere tarih boyunca birçok kez tedavi etme girişimlerinde bulunulmuştur. Örneğin bazı klinisyenler, geylere testosteron tedavisi uygulayarak tedavi etmeye çalışmışlardır (Glass ve Johnson, 1944). Bu tedavi başarısızlıkla sonuçlanmış; hatta çalışma sonucunda araştırmaya katılan bireyler olduklarından daha “gey” davranışlarda bulunmuşlardır (Hyde ve Delamater, 2017).

Tarih boyunca LGBT (lezbiyen, gey, biseksüel ve trans) bireylere uygulanmış ve hala yer yer uygulanmakta olan tedavilerden biri onarım terapisi. Onarım terapisi; lezbiyen, gey ve biseksüel bireyleri heteroseksüelliğe “çevirmek” için

düzenlenmiş bir tedavidir ve 100 yılı aşkın süredir uygulanmaktadır (Haldeman, 1994; Shidlo ve ark., 2002). Onarım terapisi son zamanlarda psikologlar tarafından değil aşırı dindar gruplar tarafından uygulanmaktadır (Hyde ve Delamater, 2017). Onarım terapisinde uygulanan ilk teknikler arasında gey erkeklere çıplak erkek fotoğrafları gösterirken elektrik şoku vermek, kastrasyon ve beyin ameliyatı gibi yöntemler yer almaktadır (Hyde ve Delamater, 2017). Onarım terapisi, eşcinselliğin hastalık olarak kabul edilmesiyle birlikte ortaya çıkmış olan psikocerrahi, elektrik tedavileri, hormon tedavileri, davranışçı tedaviler gibi eşcinselleri heteroseksüele “dönüştürme” tedavilerinin farklı bir versiyonu olarak düşünülebilir. Göreceli olarak daha eski olan bu yöntemlerin etkili olmamaları dışında hem ruhsal hem bedensel olumsuz etkileri bilinmektedir. Araştırma amacıyla bile uygulanmaları etik değildir. Onarım terapisi psikiyatri ve psikoloji meslek örgütlerince defalarca bilimsel dayanaktan yoksun bir şekilde uygulanması nedeniyle eleştirilmiştir. Etkili olduklarının gösterilmemiş olmasının ötesinde, uygulamanın kendisi etik açıdan tartışmalıdır. Onarım terapisinin amaçladığı “iyileşme” hali, kişinin eşcinsel arzu, duygu ve düşüncelerini baskıladığı, inkâr ettiği, toplumsal olarak uygun görülen biçimde heteroseksüel bir maske ile yaşantısını sürdürdüğü durumdur. Bu zaten birçok eşcinselin kimlik gelişimi sürecinde deneyimlediği, kişinin bütünlüklü bir kendilik hissini olmadığı, kendisini suçlu, yabancı, yanlış hissettiği, ikiye bölünmüş bir yaşamı olduğunu hissettiği bir döneme karşılık gelmektedir (Nil, 2011).

Lezbiyen, gey ve biseksüel bireylerin mental olarak bir bozuklukları olmadığından bu tip onarım terapilerinin bir anlamı bulunmamaktadır (Hyde ve Delamater, 2017). Dünya genelinde birçok sağlık örgütü, onarım terapilerini reddetmekte ve bu uygulamaların ciddi fiziksel ve psikolojik hasara yol açtığını

söylemektedir. Dünyanın birçok yerinde ‘onarım terapisi’ adı altında LGBTİ+’lar fiziksel şiddet, taciz, cinsel istismar ve tecavüze maruz kalmaktadır. 2000’li yıllarda onarım terapilerine yönelik skandalların yaşanmasıyla Amerikan Psikiyatri Birliği onarım terapilerine karşı olduklarına dair resmi bir açıklama yaptı (Amerikan Psikiyatri Birliği, 2000). Ülkemizde de 2015 yılında önde gelen ruh sağlığı örgütleri tarafından onarım terapisi uygulamaları ile ilgili bir açıklama yapılmıştır (Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği, 2015). Açıklamada LGBTİ bireylere yönelik önyargı ve ayrımcılık içeren ve/veya eşcinselliğe, biseksüelliğe yönelik sözde tedavilerin etik dışı olduğu ve bilime sığmadığı belirtilmiştir.

Bu noktaya kadar ruh sağlığı çalışanları, cinsiyet kimliğinin tanımı ve bazı cinsiyet kimlikleri, toplumsal cinsiyet, cinsel yönelim, LGBT kavramı, tanısal sistemin LGBT bireylere bakışı ve tarih boyunca LGBT bireylere uygulanan tedavi etme girişimleri ele alınmıştır. Buradan sonra LGBT bireylerin sağlık alanında ve ruh sağlığı alanında maruz kaldığı olumsuz, ayrımcı tutumlar ve sonuçları incelenecektir. Bununla bağlantılı olarak ayrımcılık kavramı, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair ayrımcılıklar incelenecektir.

1.1.6. LGBT bireylerin maruz kaldığı ayrımcı tutumlar ve sonuçları.

1.1.6.1. Ayrımcılık.

Ayrımcılık, bir gruba veya grubun üyelerine karşı önyargılardan beslenen olumsuz tutum ve davranışların tümüyle ilgili bir süreç olarak ifade edilmekte ve insanlara ait oldukları gruplar üzerinden farklı davranılması şeklinde tanımlanmaktadır (Göregenli, 2012; Sue ve Sue, 2003). Ayrımcılık, kişilere karşı etnik kökenleri, ırkları, cinsiyet veya cinsel kimlikleri üzerinden adaletsiz sözel ya da davranışsal tutumlarla kendini gösterebilmektedir (Aypar, 2014). Damgalama ve ötekileştirme, ayrımcılığı

meşrulaştırma araçlarıdır. Ayrımcı tutumlar, bireylerin veya grupların dışlanmasına yol açmaktadır. Damgalanan insanlar, “biz” ve “onlar” ayrımını oluşturmak için ayrı kategorilere yerleştirilir ve bunun sonucunda ayrımcılığa uğrarlar (Link ve Phelan, 2001). Bu da eşitsizliğe neden olur ve belli kişilerin veya grupların kaynaklardan dışlanmasına sebebiyet verir. Bu kavramsallaştırmaya göre damgalama (stigmatization); dışlanma ve ayrımcılığın uygulanmasına izin veren sosyal, ekonomik ve politik güçlere ulaşma bağlıdır. Algılanan ayrımcılığın, fiziksel ve ruhsal sağlığa olumsuz etkileri olduğu bulunmuştur (Pascoe ve Richman, 2009). Cinsiyet kimlikleri ve cinsel yönelimleri neden gösterilerek LGBT bireylere yönelik önyargı ve ayrımcılık, günümüz toplumları içerisinde önemli bir sorundur (Panfil, 2020; Polimeni ve ark., 2000).

Önyargı ise, önyargıyla yaklaştığımız kişi ya da gruplarla aramıza fiziksel ya da sosyal mesafe koymamıza yol açan ve ayrımcılıkla yakında ilişkili tutumlardır. Önyargıların davranışa dönüştüğü durumlarda ise ayrımcılık söz konusu olur. Pek çok bilimsel araştırmanın da ortaya koyduğu gibi önyargı ve ayrımcılık sadece belli bir konudaki tutumumuzla sınırlı değildir. Bu zihinsel yapı, dünyaya ilişkin bütünlüklü bir düşünme alışkanlığını yansıtır. Kişilere yönelik önyargı ise kişisel özelliklerine bakılmaksızın bireyin aidiyetlerine bakılarak davranışların, hareketlerin olumsuz, dogmatik bir şekilde değerlendirilmesini ifade etmektedir (Göregenli, 2012). Örneğin trans karşıtı önyargı, trans bireylere yönelik olumsuz tutum ve davranışları belirten bilimsel bir kavramdır (Tebbe, Moradi ve Ege, 2014).

Önyargı kavramı kalıpyargıyla (stereotip) karıştırılabilir. Önyargı ve kalıpyargı birbirinden farklı ama birbirini tamamlayan kavramlardır. Kalıpyargılar, belli bir nesneye ya da gruba ilişkin bilgi boşluklarını dolduran böylece onlar hakkında karar

vermeyi kolaylaştıran, önceden oluşturulmuş birtakım izlenimler, atıflar bütünü olarak zihnimizde oluşturduğumuz imgelerdir. Bu imgeler, dış dünyadaki nesnelerin gerçek özellikleri gibi rol oynarlar. Özellikle yeni bir olgu, nesne ya da grup ile karşılaştığımızda, onlarla ilgili bilgimiz bu tür imgeler ışığında biçimlenir. Böylece kalıpyargılarımız yoluyla, yeni bir olguyu veya grubu gerçekte olduğu gibi ya da gerçek özellikleriyle değil, düşünce eğilimlerimize göre algılarız (Göregenli, 2012). Örneğin, her trans bireyin seks işçisi veya saldırgan olduğunu düşünmemize neden olan bu grupla ilgili kalıpyargılardır. Kalıpyargıların bir grup insanı (örneğin erkekleri) başka bir grupta bulunan insanlardan (örneğin kadınlardan) olumlu veya olumsuz bir biçimde ayırma, değerlendirme ve farklılaştırma gibi işlevleri vardır (Göregenli, 2012).

Bu noktaya kadar, LGBT bireylerin maruz kaldığı ayrımcı tutumlar ve sonuçlarını ele almadan önce ayrımcılık ve bu kavramla bağlantılı olan önyargı ve kalıpyargı kavramları açıklanmıştır. Sonraki kısımda ise cinsiyet kimliğine ve cinsel yönelime dair ayrımcılıklar ele alınacaktır.

1.1.6.1.1. Cinsiyet kimliğine yönelik ayrımcılıklar.

Cinsiyet ayrımcılığı veya cinsiyetçilik, kişilerin cinsiyetine bağlı olarak ortaya çıkan ayrımcılık veya yanlılık olarak tanımlanır (Else-Quest ve Hyde, 2021). Başka bir ifadeyle toplumsal cinsiyetçilik, erkek egemen toplumda kadın cinsiyetine ilişkin olumsuz tutumların varlığı ve bu tutumların davranışlarla hayata ayrımcılık olarak yansması ile kadının sosyal, kültürel, politik ve ekonomik alanlarda erkeğe göre düşük konumlarda tutulmasını içeren bir kavramdır (Sakallı, 2002c). Glick ve arkadaşlarına (1996) göre, toplumsal cinsiyetçilik; düşmanca cinsiyetçilik (hostile sexism) ve korumacı cinsiyetçilikten (benevolent sexism) oluşmaktadır. Düşmanca cinsiyetçilik,

önyargı, yanlış ve esnek olmayan genellemelere dayalı olumsuz bir tutumdur. Buradan yola çıkarak, kadının erkeğe göre zayıf ve ona bağımlı olarak algılanıp düşük seviyede görülmesi ve cinsiyet ayrımcılığına tabi olması düşmanca cinsiyetçiliğe örnek gösterilebilir. Korumacı cinsiyetçilik ise, kadının korunması, yüceltilmesi ve sevilmesi şeklindeki olumlu tutumları içerse bile kadının erkekle eşit olmadığını hatta erkeğe göre daha aşağı bir seviyede olduğunu kanıtlamaya hizmet eden bir önyargıdır (Glick ve Fiske, 1996). Araştırmacılar, “düşmanca cinsiyetçilik kötüdür, korumacı cinsiyetçilik iyidir” gibi bir önermede bulunmamaktadırlar aksine algılayan kişilerin bazılarında olumlu duygular uyandırır da korumacı cinsiyetçiliğin geleneksel kalıpyargıları ve erkek egemenliğini destekleyen ve çoğunlukla kadına zarar veren bir cinsiyetçilik olduğunu ileri sürmektedirler (Glick ve Fiske, 1996).

Hem düşmanca hem de korumacı cinsiyetçilik; ataerkillik, cinsiyetler arası farklılaştırma ve heteroseksüellik unsurlarını içinde barındırmaktadır. Her iki tür cinsiyetçilik de kadının erkekle eşit olmayan daha aşağıda görülen cinsiyet olduğunu ve ev işi yapmak gibi çeşitli toplumsal rolleri sürdürmesi gerektiğini savunur ancak odaklandıkları noktalar ve bu iddiaların sunuş tarzları farklılık göstermektedir. Düşmanca cinsiyetçilik, baskıcı ataerkillik (kadını yönetme, egemen olma ve kontrol etme arzusu), cinsiyetler arası yarışmacı farklılaştırma (kadın ve erkekler arasındaki farklılıkların algılanması ve abartılması eğilimi ve bu farklılıkları sunarken kadınları değersizleştirme) ve düşmanca heteroseksüel ilişkiden (kadını seks objesi olarak görmenin yanı sıra kadının cinsel çekiciliğini kullanıp erkeği manipüle edeceği korkusu) kaynaklanmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ise, koruyucu ataerkillik (kadını koruma, onu anne, eş, sevgili olarak yüceltme, ona yardım etme), cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma (kadın ve erkekler arasındaki farklılıkları belirtip,

abartmak; ama bunu kadınlara bir iyilik yaparmış gibi sunmak) ve heteroseksüel yakınlıktan (kadına cinsel yönden ihtiyaç duyma, duygusallık ve kadına sevgi) kaynaklanmaktadır (Glick ve Fiske, 1996). Korumacı cinsiyetçilik özünde kadının düşük statüde olduğunu ve erkek egemenliğini savunur. Kadınların zayıflıklarını ve erkekler tarafından korunmaları gerektiği ihtiyacını daha olumlu bir yaklaşımla dile getirir. Korumacı cinsiyetçilik bir ölçüde düşmanca cinsiyetçiliği ört bas etmek ve kendilerini daha iyi hissetmek için bireylerin kullandığı bir önyargıdır ve bu önyargı, kadınların zayıf olarak algılanması ile birlikte; “onlar için çalışma,” “onları koruma” ve “onları el üstünde tutma” şeklinde varlığını göstermektedir.

Bazı cinsiyet kimliği ayrımcılıkları arasında cisgenderism, cisseksizm ve transfobi sayılabilir. *Cisgenderism*; biyolojik/atanmış cinsiyetimizle uyumlu olmayı (yani cisgender/natrans olmayı) psikolojik sağlıklılığın göstergesi sayan ve bunu bir norm olarak dayatan ideolojiyi ifade etmek üzere kullanılmaktadır (TODAP, 2017).

Cisseksizm ise; ikili toplumsal cinsiyet sistemi dışındaki kişilere duyulan önyargıyı ifade eder (Else-Quest ve Hyde, 2021). Bu yaklaşım, cisgender yani natrans insanların trans insanlardan üstün olduğuna, natrans insanların özünde daha gerçek veya daha doğal olduğuna yönelik inanç ve eğilimler bütünüdür. Toplumsal hayatı natrans insanlara göre tasarlayarak natrans insanları trans insanlardan daha ayrıcalıklı kılan sistematik bir yaklaşıma işaret eder (Kaos Gl, 2020c). Bu kavrama toplumsal alanlarda yalnızca iki cinsiyetli (kadın, erkek) tuvaletler bulundurma gibi durumlar örnek gösterilebilir.

Başka bir cinsiyet kimliği ayrımcılığı ise transfobidir. *Transfobi*; trans bireylere duyulan güçlü ve anlamsız korkuya denir (Hyde ve Delamater, 2017). Trans

bireylere yönelik nefret, önyargı ve ayrımcılığı ifade etmek için kullanılan bir terimdir (TODAP, 2017). Transfobi; trans kişiler veya trans kavramlara karşı korku, rahatsızlık, güvensizlik veya doğrudan nefret besleme durumudur. Transfobinin pek çok unsuru olabilir. Transfobi, kimi zaman doğallık, gerçeklik gibi kavramlara, kimi zaman bilimsel veriler ve biyolojinin hatalı biçimde indirgenmesine, kimi zaman dini görüşlere, kimi zaman ise ezme-ezilmeye dayanan cinsiyet rejimini üreme kapasitesi üzerinden (yani cinsiyet özcülüğü aracılığıyla yorumlamaktan) ileri gelir (Kaos Gl, 2020c).

1.1.6.1.2. Cinsel yönelim ile ilgili ayrımcılıklar.

Cinsel yönelime dair ayrımcılıklar arasında homofobi, bifobi, heteronormativite ve heteroseksizm sayılabilir. Homofobi kavramı George Weinberg (1972) tarafından geliştirilmiştir. Weinberg, homofobiyi “heteroseksüeller açısından eşcinsellerle yakınlaşmaktan ya da yakın çevresinde bulunmaktan korkma ve eşcinseller açısından da kendilerinden nefret etme” şeklinde tanımlamıştır.

Bir bireye cinsel yönelimi nedeniyle olumsuz tutum geliştirilmesi olarak basitçe tanımlanabilecek cinsel önyargı kavramı yerine bugün homofobi, kişisel bir korku ve mantıksız bir inanç olmanın çok ötesinde kültür ve anlam sistemleriyle, kurumlar ve sosyal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken politik bir alanda oluşan gruplar arası bir sürece işaret etmektedir (Göregenli, 2011).

Kimi bilim insanları homofobi kavramını tercih etmez çünkü bazı insanların gey bireylere yönelik duygulanımları fobi denecek kadar güçlü olmasına rağmen en yaygın olan yaklaşım olumsuz tutum ve önyargıdır (Hyde ve Delamater, 2017). Bundan ötürü kimi araştırmacılar, gey karşıtı önyargı ya da cinsel önyargı kavramlarını tercih etmektedir (Herek, 2000).

Başka bir deyişle, homofobi, genel anlamıyla eşcinsellere ilişkin olumsuz duygu, tutum ve davranışlar olarak tanımlanabilir. Bu ayrımcı tutum, kişisel bir korku ve mantıksız bir inanç olmanın ötesinde politik bir alanda oluşan kültür ve anlam sistemleriyle, kurumlar ve toplumsal geleneklerle ilişkili olarak ele alınması gereken gruplar arası mekanizmalara işaret eder. Eşcinsellerin “normal” ve “makbul” olanın dışındaki bir grup, bir öteki olarak kavramsallaştırılması sonucunda oluşan ve belirli stereotiplerin eşlik ettiği bir ideoloji olarak görülebilir. Bu ideolojinin toplumsal düzeni tanımlaması ise heteroseksizmi doğurmaktadır (Kaos Gl, 2020c).

Heteroseksizm; egemen ideolojinin, heteroseksüelliği (cinsel, duygusal ve romantik olarak diğer cinsiyetten kişilere yönelmiş olma hali) tek meşru, doğru, norm olan cinsel yönelim olduğunu kabul etmesidir (Başar, Nil ve Kaptan, 2011). Bunun dışında kalanların ise anormal, sapkın, hasta olduğu düşüncesi, inancı, varsayımı ve bunları besleyen ayrımcılık ideolojisi (TODAP, 2017). Heteroseksizm, kişilerin doğumundan (bazen doğumundan da önce) itibaren hayatlarının her döneminde yakın çevreleri ve toplum tarafından heteroseksüel yönelimli olduğunun varsayılması, bu yönelimle ilişkili özellik ve becerilerin kazanılmasına yönelik öğrenme süreçlerini takip etmesine yönelik kabuldür (Başar, Nil ve Kaptan, 2011). Bugüne kadar toplumda kalıplaşmış olan kadın ve erkek rollerine uymayan, bir anlamda genelden “farklı” olarak görülen eşcinsel bireyler bu anlayış çerçevesinde fiziksel, duygusal ve psikolojik saldırılara maruz kalmaktadır (Çabuk ve Candansayar, 2011). Tıpkı cinsiyetçilik ve ırkçılık gibi, heteroseksüel olmayan pratikler, kimlikler, ilişkiler ve toplulukları dışlayan, kısıtlayan ve utandırmayı amaçlayan ideolojik bir sistemdir. Heteroseksizm çok defa cinsiyetçilik ve patriyarkayla ayrılmaz bir ilişki içindedir zira kadın ve erkeğin iki ayrı varlık olarak tanımlanması ve toplumsal iş bölümünün bu

ayırma dayalı olarak gerçekleştirilmesi heteroseksizmi görünmez kılarak meşrulaştırmaktadır (Kaos Gl, 2020c).

Heteronormativite ise tüm insanların heteroseksüel olduğuna ve heteroseksüelliğin norm olduğuna dair inanca verilen isimdir (Hyde ve Delamater, 2017). Heteronormativite, ikili cinsiyet rejimine dayanarak heteroseksüelliğin, cinsel yönelimin asli biçimi ve normu olduğu düşüncesidir. Cinsel ve romantik ilişkilerin – ve evliliğin– en uygun biçiminin kadın ve erkek arasında gerçekleştiğini varsayar. Heteronormatif bir bakışa göre bedenin cinsi, cinsel yönelim, cinsiyet kimliği ve cinsiyet rolleri arasında doğrusal bir ilişki bulunur. Heteronormativitenin sistematik bir uygulamaya dönüşmesi heteroseksizmi doğurur (Kaos Gl, 2020c). Heteronormativite; heteroseksüellik dışında kalan cinselliklerin ve cinsel hallerin marjinalleştirildiği, sapkın kategorisine sokulduğu, görmezden gelindiği, baskı ve şiddete maruz bırakıldığı veya uysallaştırılarak hizaya sokulduğu bir iktidar sistemini (toplumsal hayatı düzenleyen normlar, uygulamalar, yasal düzenlemeler, kurumsal yapılanmalar, vb.) ifade eder (TODAP, 2017).

Bifobi ise; biseksüel ve bi+ çatısı altında monoseksüel olmayan kimlik ve varoluşlardan hoşlanmama, korkma ve nefret etme olarak tanımlanır (Kaos Gl, 2020c).

Açıklandığı üzere LGBT bireyler, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimleri öne sürülerek birçok farklı ayrımcılığa ve olumsuz tutumlara maruz kalabilmektedirler. Bu bağlamda LGBT bireylerin en sık karşılaştığı sorunlardan biri de şiddettir. Toplumun norm olarak kabul ettiği “kadınlık/erkeklik” rollerine ve cinsellik biçimlerine uymayan LGBT’ler birçok şiddet türüne maruz kalmaktadır. Şiddet bazen eşcinsellere, biseksüellere ve translara yönelik önyargı ve nefretin sonucu olarak ortaya çıkarken, bazen de bu bireylerin cinsel yönelim ve cinsiyet kimliklerini “norma uydurmak” veya

“tedavi etmek” amacıyla uygulanan müdahaleler olarak ortaya çıkabilmektedir. Cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğini değiştirmeye yönelik müdahalelerin (örn. onarım terapileri ve zorunlu cinsiyet geçiş terapileri) kendisi de bizzat bir şiddet türüdür (TODAP, 2017).

Fiziksel şiddet, sözel şiddet (alay, taciz, aşağılama, küfür, hakaret), cinsel şiddet (taciz veya tecavüz), ekonomik ve sosyal şiddet (sosyal dışlama ve damgalama, sağlık/egitim gibi hizmetlere erişimin kısıtlanması ya da bu hizmetlerin verilmemesi, tehdit, şantaj, işten kovulma, kendi isteği dışında cinsel yöneliminin ve/veya cinsiyet kimliğinin ifşa edilmesi, vb.) gibi birçok şiddet türü ile karşılaşan LGBT bireyler aynı zamanda sürekli bir ölüm tehdidi altında yaşamak durumunda kalmaktadırlar (TODAP, 2017).

Eşcinsel, biseksüel ve trans varoluşlar, ruh sağlığı alanında neredeyse 50 yıldır hastalık olarak görülmemesine rağmen heteroseksizmin somut bir göstergesi olan homofobi/transfobi, halen toplumda egemen haldedir. İkili cinsiyet sistemi, kadın-erkek ilişkileri dışında olan her türlü ilişkiyi dışlayarak ayrımcılığı ve nefret söylemini tekrar tekrar üretmektedir. Tekrarlayan travmalara maruz kalmak (sözlü, fiziksel ve cinsel şiddet, dışlanma, damgalama, vb.) ve her an tehlide açık halde yaşamak, kişilerin kaçınılmaz olarak ruh sağlığını etkiler (TODAP, 2017). LGBT bireyler evde, okulda, sokakta, sağlık alanında, çalışma hayatında çeşitli şiddet türlerine maruz kalmaktadırlar (TODAP, 2017).

LGBT bireylerin toplumsal alanda maruz kaldıkları çeşitli düzeylerdeki kötü muameleler bu gruba özgü ‘azınlık stresi’ olarak bilinen ek bir strese neden olmakta ve ruhsal sağlık sorunlarının daha sık yaşanmasına neden olmaktadır (Meyer, 2003). Bu bağlamda LGBT bireylerde genel toplumla kıyaslandığında depresyon, anksiyete,

intihar, madde kullanımı ve yaşam boyu travmatik deneyimler yaşama gibi ruhsal sorun ve bozukluklar daha yaygın görülmektedir (Halady, 2013; King ve ark., 2008; Lewis, 2009; Marshal ve ark., 2011; Roberts ve ark., 2010; Sidaros, 2017).

LGBT bireyler, toplumsal bağlamda karşılaştıkları ayrımcı tutumlar ve bu tutumların doğurgularının yanı sıra sağlık sistemi içinde de birtakım ayrımcılıklara maruz kalmaktadırlar. Aşağıda sağlık alanında ve ruh sağlığı alanında LGBT bireylerin karşılaştığı ayrımcı tutumlar ve bunların doğurguları ile ilgili çalışmalar ele alınmıştır.

1.1.6.2. LGBT bireylerin sağlık alanında yaşadığı ayrımcı tutumlar ve bunların doğurguları ile ilgili çalışmalar.

Eşcinsel bireylerin toplumsal hayatta mağdur oldukları en önemli alanlardan birisi de kuşkusuz sağlık sektörüdür. Temel insan haklarından olan sağlık hakkını kullanmak için sağlık kuruluşlarına başvuran ve sağlık çalışanlarıyla iletişime geçen eşcinseller, hem kurumsal yapının özelliklerine (resmi sınıflama sistemleri, sağlık geri ödeme sistemleri) hem de sağlık çalışanlarının eşcinselliğe yönelik ayrımcı bilgi, tutum ve davranışlarına maruz kalmaktadırlar (Çabuk ve Candansayar, 2011). Benzer durumları yalnızca gey ve lezbiyenler değil, LGBT bireylerin tümü deneyimlebilmektedir.

Literatürde LGBT bireylerin sağlık alanında yaşadığı olumsuz ve ayrımcı tutumlara yönelik dünyada ve ülkemizde yapılan birçok çalışma bulunmaktadır. Bu çalışmalara örnek vermek gerekirse, Chapman ve arkadaşları (2011) tarafından yapılan bir araştırmada, hemşirelik ve tıp fakültesi öğrencilerinin lezbiyen, gey, biseksüel ve trans kimlikte olan hastalara yönelik tutum, bilgi ve inançları araştırılmıştır. Çalışmada eşcinsel olan hastalara yönelik bilgi ve tutumların öğrencilerin ırk, politik görüş, dini inanış, LGBT arkadaşları olma gibi değişkenlerle

anlamalı düzeyde ilişkili olduğu bulunmuştur. Çalışma sonucunda sağlık alanından öğrencilerin LGBT bireylere yönelik bilgilerini artıracak programlar geliştirmenin, LGBT bireylerin daha etkin sağlık hizmetlerine ulaşmasını sağlayabileceğı belirtilmiştir.

Lombardi (2001) tarafından yapılan başka bir çalışmada ise, trans bireylerin sağlık hizmetlerine erişimini iyileştirmek hedeflenmiştir. Lombardi'ye göre trans bireylerin ihtiyaç duyduğu sağlık hizmetleri iki grupta düşünülebilir: cinsiyet uyum sürecine yönelik sağlık hizmetleri ve düzenli sağlık hizmeti ihtiyaçları. Özellikle cinsiyet uyum sürecine dair sağlık hizmetlerine erişmekte zorluk yaşayan gençlerin, doktor kontrolünde olmadan hormon kullanmak ya da hormonun enjekte edildiğı şırıngayı ortaklaşa kullanmak gibi güvenli olmayan yöntemlere yönelebilmekte olduğı belirtilmiştir. Lombardi'nin sağlık hizmetleri sağlayıcılarına sunduğı çözüm önerileri arasında trans gençlerin kimliklerinin biricikliğini fark etmek, trans bireylere yönelik ayrımcılık ve buradan doğan sağlık hizmeti vermeyi reddetme gibi tutumların tolere edilmemesi gerektiğı ve bu konudaki araştırmaların, politikaların, eğitim programlarının arttırılması gerektiğı yer almaktadır.

Ülkemizde yapılan bir çalışmada LGBTİ bireylerin sağlık sektöründe maruz kalabileceğı ayrımcılık incelenmiştir (Karaca, 2019). Bu çalışmada sağlık sektöründeki LGBTİ bireylere karşı olumsuz tutumlar açısından tıp eğitiminde cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, cinsellik eğitiminin önemine vurgu yapılabilmesi amaçlanmıştır. Çalışma, çeşitli devlet üniversitelerinin tıp fakültelerinin uzmanlık programlarında eğitim gören ve çalışmaya gönüllü olarak katılan 336 hekim ile gerçekleştirilmiştir. Bulgular, LGBTİ bireylerin sağlık hizmeti alırken tedavinin

gecikmesi, gereksiz tanı ve tahlillerle meşgul olma gibi sıkıntılar yaşayabileceğini göstermektedir.

Soner ve Avcı (2018) tarafından yapılan bir araştırmada ise eşcinsel ve biseksüel kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin önündeki engeller incelenmiştir. Çalışmada eşcinsel ve biseksüel kadınların sağlık hizmetlerine erişimindeki sorunların en önemlileri arasında kurumsal düzenlemelerdeki eksikliklerin yanı sıra sağlık çalışanlarının büyük bir çoğunluğunun bu kişiler hakkında yanlış ya da eksik bilgilere sahip olması gösterilmiştir. Bu durum bu bireylerin tedavi sürecini olumsuz etkilemekte ve böylece eşcinsel ve biseksüel kadınlar sağlık hizmetlerine başvurmadan kaçınabilmekte, başvurdukları zamanlarda ise kendilerini net olarak ifade etmekten çekinme gibi davranışlar sergilemelerine neden olabilmektedir (Soner ve Avcı, 2018).

Bahsedilen çalışmalarda, sağlık alanında çalışanlarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarının sebepleri araştırılmış ve bu olumsuz tutumların önüne geçilmesi adına bazı önerilerde bulunulmuştur. Çalışmaların sonucunda, LGBT bireylerin sağlık çalışanlarının olumsuz tutumlarına maruz kalmasının en önemli sebeplerinden birinin, sağlık çalışanlarının büyük bir çoğunluğunun bu kişiler hakkında yanlış ya da eksik bilgilere sahip olması olarak belirtilmiştir (Chapman ve ark., 2011; Karaca, 2019; Lombardi, 2001; Soner ve Avcı, 2018). Bir sonraki kısımda LGBT bireylerin sağlık alanının bir parçası olan ruh sağlığı alanında yaşadığı ayrımcı tutumlar ve bunların doğurguları ile ilgili çalışmalara yer verilmiştir.

1.1.6.3. *LGBT bireylerin ruh sağlığı alanında yaşıadığı ayrımcı tutumlar ve bunların doğurguları ile ilgili çalışmaları.*

Literatür incelendiğinde birçok başka bilim ve meslek grubunda olduğu gibi psikologlar ve diğer ruh sağlığı çalışanları arasında da cinsiyetçi, homofobik, transfobik tutumların ve uygulamaların söz konusu olduğu görülebilmektedir (Şah, 2016). Bu durumu dile getiren çeşitli incelemeler ve çalışmaları vardır (Arık, 2017; Bidell, 2005; Çabuk ve Candansayar, 2011; Kalaycı, 2016; Keleş, 2015; Kissinger ve ark., 2009; Mohr ve ark., 2001; Öcalan, 2019; Şah, 2016; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018). Bu çalışmaları genellikle ruh sağlığı çalışanlarının homofobi veya cinsiyetçilik düzeylerini, ayrımcı tutum ve uygulamalarını ortaya koymaya dönük çalışmalarıdır (Şah, 2016).

Literatürde, ruh sağlığı çalışanlarının heteroseksüel olmayan bireylere yönelik tutumları araştırılırken eşcinsel bireylere yönelik de çalışmaları yapıldığı görülmüştür (Arık, 2017; Kissinger ve ark., 2009; Tuna, 2019). Örneğin Arık (2017), okul psikolojik danışmanlarının eşcinsel bireylere yönelik tutumlarını ve homofobi düzeylerini incelemiştir. Bu çalışmada okul psikolojik danışmanlarının eşcinsellerle tanışıklık durumuna göre homofobi düzeylerinde anlamlı farklılık olduğu bulunmuştur. Başka bir deyişle, eşcinsel biriyle tanışmamış olan katılımcıların, tanışmış katılımcılara göre daha homofobik olduğu tespit edilmiştir. Benzer bir şekilde Kissenger ve arkadaşları (2009), danışmanlık, rehabilitasyon ve sosyal hizmet alanlarında yüksek lisans yapan ruh sağlığı çalışanı adaylarının eşcinsel bireylere yönelik tutumlarını araştırmış ve bu tutumlarında aile çevrelerinin etkisini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda, daha genç olan katılımcıların lezbiyen ve geylere yönelik daha olumsuz tutumlara sahip olduğu görülmüştür. Ülkemizde yapılan bir

başka çalışmada ise Tuna (2019), psikolog ve psikolojik danışmanların gey ve lezbiyenlere yönelik tutumlarını ve bu tutumları yordayan değişkenleri araştırmıştır. Çalışma sonucunda, araştırmaya katılan psikolog ve psikolojik danışmanların yaş ve dindarlık seviyesi arttıkça eşcinselliğe yönelik olumsuz tutumların da arttığı bulunmuştur.

Ayrıca ruh sağlığı çalışanlarının LGBTİ bireylere yönelik tutumlarına dair çalışmalar da yapılmıştır (Kalaycı, 2016; Öcalan, 2019; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018). Örneğin, Kalaycı (2016) sosyal hizmet öğrencilerinin LGBTİ öğrencilere yönelik tutumları ile sosyal adalet savunuculuğu yetkinlikleri arasındaki ilişkiyi araştırmıştır. Fakat bu çalışmanın sonucunda öğrencilerin sosyal adalet savunuculuğu yetkinlikleri ile LGBTİ bireylere yönelik tutumları arasında bir ilişki bulunamamıştır. Öcalan (2019) ise, psikiyatri kliniği hemşirelerinin LGBTİ bireylere yönelik tutum, duygu ve davranışlarını araştırmıştır. Araştırmada, hemşirelerinin yarısından fazlası LGBT bireylerin kendileri seçtikleri için LGBT olduklarını ifade etmiştir. Benzer bir şekilde katılımcıların dörtte birinden fazlası LGBTİ bireylerden HIV (Human Immunodeficiency Virus/İnsan Bağışıklık Yetmezliği Virüsü) aktarılacağını ve LGBTİ olmanın hastalık olduğunu düşündüğünü belirtmiştir. Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol (2018) ise çalışmalarında psikolojik danışman adaylarına LGBTİ bireyler hakkında bilimsel ve tarafsız bilgi edinmeleri, duyarlı ve ayrımcı olmayan bir bakış açısı geliştirmeleri amacıyla KAOS GL tarafından düzenlenen Ayrımcılık Karşıtı Ders (AKD) verilmiş ve ardından psikolojik danışman adaylarının bu derse ilişkin tepkileri incelenmiştir. Araştırmanın sonucunda AKD'nin, psikolojik danışman adaylarının LGBTİ bireylere yönelik

bilgilenme, kişisel ve mesleki farkındalık kazanma ve tutumlarını olumlu yönde etkilediği belirlenmiştir.

Ruh sağlığı çalışanlarının biseksüel bireylere yönelik tutumlarını araştıran sınırlı çalışma bulunmaktadır (Mohr ve ark., 2001). Mohr ve arkadaşları (2001), psikolojik danışmanlara biseksüel bir kadın danışanla ilgili kurgu bir parça okutmuş ve psikolojik işlevlerini oylamalarını istemişlerdir. Biseksüelliğe karşı en olumsuz tutumlara sahip danışmanların önyargılı ve eleştirel bir şekilde yaklaştıkları, biseksüellere dair stereotipik alanlarda sorunlar yaşadıkları dile getirilmiş ve psikolojik işlevselliklerinin zayıf olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışmaların yanı sıra eşcinsel ve biseksüel bireylere dair araştırmalar da literatürde yer bulmaktadır (Bidell, 2005). Bidell (2005), yaptığı çalışmada eşcinsel ve biseksüel bireylerle çalışan danışmanların tutum, beceri ve bilgilerini araştırmıştır. Çalışma sonucunda katılımcıların eşcinsel ve biseksüel bireyler ile çalışmaya yönelik beceri yetkinliklerini, kendilerini değerlendirdiklerinden üçte bir oranda daha düşük olarak bulmuşlardır.

Ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair ayrımcı ve olumsuz tutumlarının çalışıldığı araştırmalarda ruh sağlığı çalışanları şu alt gruplarda incelenmiştir: psikiyatristler (Keleş, 2015), psikolojik danışmanlar (Bidell, 2005; Mohr ve ark., 2001; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018; Tuna, 2019), ruh sağlığı çalışanı adayları (Kissinger ve ark., 2009), psikologlar (Şah, 2016; Tuna, 2019), psikiyatri kliniği hemşireleri (Öcalan, 2019), okul psikolojik danışmanları (Arık, 2017) ve sosyal hizmet öğrencileri (Kalaycı, 2016). Örneğin Keleş (2015), psikiyatristlerin cinsel kimlik ve cinsel yönelim konularına dair söylemlerini incelemiştir. Şah (2016) ise, psikolojinin çeşitli alanlarında çalışan psikologların

cinsiyete, toplumsal cinsiyete ve queer kuramına ilişkin söylemlerini incelemiştir. Ancak, ruh sağlığı alışanlarında cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili sayılı araştırma bulunmaktadır ve bu araştırmalar yalnızca psikolojik danışmanlar üzerine yapılmıştır (Enns, 2000; Eşkisu ve ark., 2020). Örneğin Enns (2000), psikolojik danışmanlık alanında cinsiyet konusunu ele almıştır. Cinsiyeti bir kadın-erkek ikiliği üzerinden değerlendiren Enns, bu araştırmada danışmanların farklı iki cinsiyete yönelik bilgi düzeyleri, tutumları ve danışmanlık becerilerini literatür üzerinden incelenmiştir. Benzer bir şekilde Eşkisu ve arkadaşları (2020) ise, psikolojik danışman adaylarının cinsiyet rollerine yönelik tutumlarını incelemiştir. Araştırma sonucunda psikolojik danışmanların cinsiyetlerine göre toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumlarının anlamlı derecede farklılaştığı bulunmuştur. Fakat ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsamayı hedefleyen, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dair olumsuz tutumlar ile cinsiyetçi eğilimler arasındaki ilişkiyi inceleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır

Tezin bu kısmına kadar ölkemiz ve dünya literatüründe ruh sağlığı alanında çalışan gruplarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları ve bunların LGBT bireyler üzerine sonuçları ile ilgili araştırmalardan bahsedildi. Bu araştırmalara paralel olan başka bir alan araştırmasında Lambdaistanbul (2006), İstanbul'da yaşayan eşcinsel ve biseksüel kişilerin sorunlarını bir anket aracılığıyla incelenmiş ve çalışma sonucunda ankete katılan eşcinsel ve biseksüel bireylerin cinsel yönelimini çevresinden gizlemek zorunda olduğu, çevresine açıldığı zaman önyargı ile karşılaştığı, çevresinden fiziksel, sosyal ve sözlü şiddet gördüğu, eğitim ve çalışma hayatında, ayrımcılık ve şiddete uğradığı sonuçlarını ortaya koymuştur. Ayrıca katılımcılar, yaşadıkları bu sorunlar ile ilgili psikolog ve psikiyatristlere ruh sağlığı

hizmeti için başvurduğunda ayrımcı ve negatif tutumlarla karşılaştıklarını belirtmişlerdir.

Tüm bu literatür ve bulgular ışığında bu çalışmanın amacı, ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumları üzerinde cinsiyetçi eğilimler yordayıcı etkisinin yanı sıra ruh sağlığı çalışanlarının yaşı, eğitimi, mesleği, mesleğinde çalışma süresi, çalıştığı ortamı, psikoterapi eğitimi alma durumları ve LGBT bireyle çalışmış olması gibi değişkenleri ilişkisel bağlamda incelemektir.

İKİNCİ BÖLÜM

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın katılımcıları, veri toplama araçları, verilerin toplanma süreci ve verilerin değerlendirilmesinde kullanılan istatistiksel analizlere ilişkin bilgiler verilmektedir.

2.1. Örneklem

Araştırmanın örneklemini, Türkiye’de bulunan ruh sağlığı çalışanları oluşturmaktadır. Söz konusu araştırmaya katılabilmek için işleme kriteri, ruh sağlığı alanındaki mesleklerin (Klinik Psikolog, Psikiyatri hekimi, Psikolog, Psikolojik Danışman, Psikiyatri hemşiresi, Sosyal çalışmacı/Sosyal hizmet uzmanı) herhangi birinde çalışıyor veya çalışmıyor ise o mesleği uygulayabilmek için eğitim almış olmasıdır. Dışlama kriteri ise yukarıda belirtilen meslek gruplarından birine ait olmamak olarak belirlenmiştir.

Araştırmanın örneklemine Eylül 2020-Nisan 2021 tarihleri arasında Türkiye’deki ruh sağlığı çalışanları için oluşturulmuş kapalı e-posta grupları, ruh sağlığı çalışanlarının şahsi e-posta adresleri, kapalı mesajlaşma grupları aracılığıyla online platformda (Google forms) kartopu yöntemiyle ulaşılmıştır. Araştırma kapsamında 334 katılımcıya ulaşılmış fakat 46 katılımcının verileri çeşitli sebeplerden (lisans öğrencisi olmak, emekli olmak gibi) analize dahil edilmemiştir. Son haliyle analizde 288 kişinin verisi kullanılmıştır.

Ruh sağlığı çalışanlarının yaş ortalaması 30.6’dır. Katılımcıların cinsiyet dağılımına bakıldığında büyük çoğunluğunun kadın olduğu görülmüştür. Araştırmaya katılan ruh sağlığı çalışanlarının meslek dağılımına baktığımızda ise büyük oranda

psikolog ve klinik psikolog meslek gruplarına ait kişilerden oluştuğu bulunmuştur. Katılımcılara ait detaylı bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır (Tablo 1).

Tablo 1. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Demografik Özellikleri

N=288	Ort	SS	Min-Max
Yaş	30.6	8.787	22-68
Çalışma süresi (ay)	19.27	23.902	0-504
		N	%
Cinsiyet	Erkek	39	13.5
	Kadın	249	86.5
Yaş	20-29 yaş	184	63.9
	30-69 yaş	104	36.1
Eğitim düzeyi	Lisans mezunu	69	24.0
	Yüksek lisans öğrencisi	88	30.6
	Yüksek lisans mezunu	98	34.0
	Doktora öğrencisi	16	5.6
	Doktora mezunu	17	5.9
Meslek	Psikolog	116	40.3
	Klinik Psikolog	106	36.8
	Diğer (psikolojik danışman, psikiyatrist, psikiyatri hemşiresi, sosyal çalışmacı)	66	22.9
Çalışma durumu	Tam zamanlı	127	44.1
	Yarı zamanlı	56	19.4
	Çalışmıyor	105	36.5
Çalıştığı ortam	Danışmanlık merkezi	72	25.0
	Okul	43	14.9
	Diğer	68	23.6
	Çalışmıyor	105	36.5

Danışan	Evet	164	56.9
görme	Hayır	124	43.1
Cinsel	Heteroseksüel	245	85.1
yönelim	Diğer	43	14.9
LGBT	Evet	261	90.6
tanıdığı olma	Hayır	27	9.4
LGBT	Evet	95	32.9
bireylere	Hayır	54	18.8
yönelik ders	Bazı derslerde	139	48.3
alma	bahsedildi		
LGBT	Evet	124	43.1
bireylerle	Hayır	164	56.9
çalışma			

2.2. Veri Toplama Araçları

Bu bölümde çalışmada kullanılan ölçekler açıklanmaktadır. Araştırmacı tarafından literatür bilgisine dayalı olarak hazırlanan Psikososyodemografik Bilgi Formunun yanı sıra cinsiyetçi eğilimler değişkeni Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (Sakallı-Uğurlu, 2002c) ve Erkeklerle Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği (Sakallı-Uğurlu, 2008) ile ölçülmüştür. Ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik ayrımcı tutumları Eşcinsellik Tutum Ölçeği (Doğan ve ark., 2008), Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (Gölge ve Akdemir, 2019) kullanılarak ölçülmüştür. Araştırmacı tarafından Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinden (Gölge ve Akdemir, 2019) uyarlanan - ölçek sahibinden izin alınarak “trans” sözcüğü yerine “biseksüel” sözcüğü kullanılmıştır- Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği kullanılarak biseksüel bireylere yönelik ayrımcı tutumlar ölçülmüştür.

2.2.1. Onam formu.

Aydınlatılmış onam formunda çalışmanın bir yüksek lisans programı kapsamında yürütüldüğü ve çalışmanın amacı hakkında bilgilendirme yapılmaktadır. Katılımcılara araştırmaya katılmanın gönüllülük esasına dayandığı ve bu sebeple araştırmanın herhangi bir aşamasında hiçbir sebep belirtmeden çekilebilecekleri konusunda bilgi verilmiştir. Araştırma kapsamında katılımcılardan herhangi bir kimlik bilgisi istenmeyeceği ve verilerin yalnızca bilimsel çalışmalar kapsamında kullanılacağı belirtilmiştir. Formda araştırmanın süresinin yaklaşık olarak 15-20 dakika süreceği ve beş soru formundan oluştuğu bilgisi verilmiştir (Ek A).

2.2.2. Psikososyodemografik bilgi formu.

Araştırmacı tarafından literatüre dayandırılarak hazırlanan psikososyodemografik bilgi formu 18 sorudan oluşmaktadır. Katılımcıların yaşı, cinsiyeti, yaşadığı yer, medeni durumu, eğitim düzeyi, mesleği, halihazırda çalışıp çalışmadığı, çalışıyor ise mesleğinde çalışma süresi, nasıl bir ortamda çalıştığı gibi temel demografik bilgilerle ilgili veri toplamak hedeflenmiştir. Ayrıca mesleki yeterlilikleri ile ilgili fikir edinmek amacıyla herhangi bir yaklaşıma yönelik ulusal veya uluslararası akredite olmuş bir psikoterapi eğitimi var mı, halihazırda danışan görmekte mi, görmekte ise günde ve haftada ortalama gördüğü danışan sayısı gibi bilgiler de sorulmuştur. Araştırmanın değişkenleri arasında yer alan eğitim hayatı boyunca LGBT bireylere yönelik bir ders almış olma ve LGBT bireylerle çalışmış olma durumlarına dair sorular da bu formda katılımcılara yöneltilmiştir.

2.2.3. Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği (ÇDCÖ).

Ölçeğin orijinali Glick ve arkadaşları tarafından 2000 yılında geliştirilmiştir (Glick ve ark., 2000). ÇDCÖ'nün tümü için Cronbach alfa katsayıları .83 ile .92

arasındadır. Ölçek, Nuray Sakallı-Uğurlu tarafından 2002 yılında Türkçe'ye uyarlanmış ve geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmıştır. ÇDCÖ'de 22 madde bulunmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik olarak iki faktörlü bir yapısı vardır ve korumacı cinsiyetçiliğin üç alt faktör (koruyucu ataerkillik, cinsiyetler arası tamamlayıcı farklılaştırma ve heteroseksüel yakınlık) olarak ortaya çıktığı bulunmuştur. Ölçeğin Türkçe formunun iç tutarlık Cronbach Alfa katsayısı .85'tir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı ise .93'tür.

Ölçek, katılımcıların kadınlara yönelik ayrımcı eğilimleri ölçmekte iken bu tez çalışmasında hem kadınlara hem de erkeklere uygulanmıştır.

2.2.4. Erkeklere yönelik çelişik duygular ölçeği (EYÇDÖ).

Glick ve Fiske tarafından 1999 yılında geliştirilmiştir (Glick ve Fiske, 1999). Çalışmalarında EYÇDÖ için Cronbach Alfa katsayıları .83 ile .87 arasındadır. Bu ölçek Nuray Sakallı-Uğurlu tarafından 2008 yılında uyarlanmıştır. EYÇDÖ'de 20 madde bulunmaktadır. Korumacı cinsiyetçilik ve düşmanca cinsiyetçilik olarak iki faktörlü bir yapısı vardır. Cronbach Alfa katsayısı .82 olarak belirlenmiştir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı ise .93'tür.

Ölçek, katılımcıların erkeklere yönelik ayrımcı eğilimleri ölçmekte iken bu tez çalışmasında hem kadınlara hem de erkeklere uygulanmıştır.

2.2.5. Eşcinsellik tutum ölçeği (ETÖ).

Doğan ve arkadaşları tarafından 2008 yılında geliştirilmiştir (Doğan ve ark., 2008). ETÖ'nün 56 maddeden oluşması, birçok değişkeni içermesi açısından diğer ölçeklerle kıyaslandığında bir üstünlüğe sahip olmakla birlikte, değişken sayısının fazla olması ölçek alt gruplarının oluşturulmasını zorlaştırdığı için alt boyutu

bulunmamaktadır. ETÖ'nün Cronbach Alfa katsayısı .95'tir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı ise .96'dır.

2.2.6. Trans bireylere yönelik tutum ölçeği (TBYTÖ).

Walch ve arkadaşları (2012) tarafından The Attitudes Toward Transgendered Individuals Scale (ATTI) ismiyle geliştirilmiştir. Ölçeğin Cronbach Alfa katsayısı .96'dır. Türkçe uyarlaması ve geçerlik-güvenirlik çalışması, Gölge ve Akdemir (2019) tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkçe uyarlamasının Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .95 olarak hesaplanmıştır. TBYTÖ'de 20 madde bulunmaktadır. Uyarlanan ölçeğin tek faktörlü ve orijinal yapısına uyumlu olduğu tespit edilmiştir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı ise .94'tür.

2.2.7. Biseksüel bireylere yönelik tutum ölçeği (BBYTÖ).

Literatürde biseksüel bireylere yönelik tutumları ölçen ve geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmış ölçeğin bulunmaması sebebiyle araştırmacı tarafından "Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğini" (Gölge ve Akdemir, 2019) dilimize uyarlayan araştırmacılardan izin alınmış ve "trans" terimini "biseksüel" terimiyle değiştirilerek "Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği" olarak katılımcılara sunulmuştur. Ancak, Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeğinin 15. maddesi (Trans bireylerin, toplum içinde karşı cinsin giydiği kıyafetleri giymesine izin verilmemelidir) içerik sebebiyle yalnızca trans bireylere özgü olduğu düşünülerek çıkarılmıştır. Böylece 19 maddelik bir "Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği" elde edilmiştir. Ölçeğin bu çalışmadaki Cronbach alfa iç tutarlılık kat sayısı .95'tir.

2.3. İşlem

Araştırmanın verileri Eylül 2020-Nisan 2021 tarihleri arasında online olarak toplanmıştır. Google Forms aracılığıyla tüm ölçüm araçları tek bir forma yüklenmiş ve katılımcılara bu formun link adresi gönderilmiştir. Araştırmanın linki, alanda çalışanlara özel kurulmuş kapalı meslek e-posta gruplarına atılmış ve sonrasında kartopu yöntemiyle diğer katılımcılara ulaşılmıştır.

2.4. Verilerin Analizi

Araştırmada çevrimiçi bir şekilde toplanan veriler SPSS 22.0 programına aktararak analiz edilmiştir. Verilerin analizinde psikososyodemografik verilerin sıklık yüzde dağılımları, standart sapma, medyan, varyans, ölçek puan toplamaları hesaplanmıştır. Değişkenlerin normal dağılıma uygunluğunun incelenmesinde Tek Örneklem Kolmogorov-Smirnov normal dağılım testi uygulanmıştır.

Araştırmanın temel hipotezini test etmek için ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri ve LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasındaki korelasyon ilişkisine bakılmış ve sonrasında regresyon analizi yapılmıştır. Katılımcıların eğitim düzeyleri, mesleği, çalışma ortamı, LGBT bireylere yönelik ders alma gibi değişkenler ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında tek yönlü ANOVA analizi yapılmıştır. Katılımcıların LGBT birey ile çalışmış olma durumu ve psikoterapi eğitimi alma durumu gibi değişkenler ile ölçek puanları arasındaki ilişkiye yönelik bağımsız örneklem t-testi uygulanmıştır. Son olarak, ölçekler arası korelasyon analizlerinin yanı sıra katılımcıların yaşları ve mesleklerinde çalıştıkları süre ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında korelasyon analizleri kullanılmıştır.

2.5. Amaç ve Hipotezler

Araştırmanın amacı, Türkiye’de ruh sağlığı alanında çalışan bireylerde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik olumsuz tutumları yordayan faktörleri araştırmaktır.

Ana hipotez; ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri, LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları yordayacaktır.

Yan hipotezler ise şunlardır:

Ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Ruh sağlığı çalışanlarının yaşları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Ruh sağlığı çalışanlarının psikoterapi eğitimi alma durumlarına göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşacaktır.

Ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bir bireyle çalışmış olmasına göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşacaktır.

Ruh sağlığı çalışanlarının eğitim düzeylerine göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşacaktır.

Ruh sağlığı çalışanlarının mesleğine göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşacaktır.

Ruh sağlığı çalışanlarının çalışma ortamına göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşacaktır.

Ruh sağlığı alışanlarının LGBT bireylere yönelik ders alma durumlarına göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşacaktır.

Ruh sağlığı çalışanlarının haftada gördükleri danışan sayısına göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşacaktır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

BULGULAR

Bu çalışmanın amacı, Türkiye’de ruh sağlığı alanında çalışan bireylerde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik olumsuz tutumları yordayan faktörleri araştırmaktır.

Araştırmanın bulguları iki ana başlık altında ele alınmıştır. İlk başlıkta ruh sağlığı çalışanlarının demografik, mesleki durum ve yeterliliklerine yönelik değişkenlerine ilişkin betimsel istatistiksel sonuçlar sunulmaktadır. İkinci başlık altında ise araştırmanın temel hipotezi doğrultusunda ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri ve LGBT bireylere yönelik tutumları arasındaki yordayıcılık ve korelasyon ilişkisinin yanı sıra yaş ve meslekte çalışma süresi gibi değişkenler ile LGBT bireylere yönelik tutumları arasındaki korelasyon ilişkisinin incelendiği analiz sonuçları bulunmaktadır.

3.1. Betimleyici Bulgular

Çalışmanın temel hipotezine yönelik yapılan analize geçmeden önce bu başlık altında ruh sağlığı çalışanlarının demografik, mesleki durum ve yeterliliklerine dair tanımlayıcı bilgiler ve çalışmada kullanılan ölçeklere ait betimsel istatistiksel sonuçlar sunulmaktadır.

Çalışma kapsamında incelenmekte olan ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumlarını ölçen ölçeklerin toplam puanlarının psikoterapi eğitimi alma durumlarına ve LGBT bireylerle çalışma durumlarına göre karşılaştırıldığı analiz sonuçları Tablo 2’de yer almaktadır.

Tablo 2. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Psikoterapi Eğitimi ve LGBT Bireylerle Çalışma Değişkenleri Açısından ETÖ, TBYTÖ ve BBYTÖ Toplam Puanlarına Ait Ortalama, Standart Sapma ve Test İstatistiği Değerleri

			N	X	SS	sd	t
Psikoterapi eğitimi	ETÖ	Evet	155	82.21	24.393	280	-1.347
		Hayır	127	86.51	29.188		
	TBYTÖ	Evet	155	30.57	12.133	283	-2.109*
		Hayır	130	34.05	15.124		
	BBYTÖ	Evet	153	26.93	10.233	274	-.767
		Hayır	123	27.88	10.217		
LGBT bireylerle çalışma	ETÖ	Evet	123	79.95	23.381	280	-2.402*
		Hayır	159	87.40	28.654		
	TBYTÖ	Evet	123	29.78	11.196	283	-2.689*
		Hayır	162	33.96	15.060		
	BBYTÖ	Evet	123	26.54	9.687	274	-1.177
		Hayır	153	28.00	10.613		

* $p < .05$

(ETÖ: Eşcinsellik Tutum Ölçeği, TBYTÖ: Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği, BBYTÖ: Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği)

Tablo 2 detaylı incelendiğinde ruh sağlığı çalışanlarının psikoterapi eğitimi alma durumlarının, lezbiyen ve gey yani eşcinsel bireylere yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklem t-testinde, psikoterapi eğitimi almış çalışanların test puan ortalaması ile ($Ort.E=82.21$) almamış çalışanların test puan ortalaması ($Ort.H=86.51$) arasında anlamlı bir fark

görülmemiştir ($t_{(280)}=-1.324, p>.05$). Psikoterapi eğitimi alan katılımcıların almayan katılımcılara göre eşcinsel bireylere yönelik tutum puanları anlamlı düzeyde farklı bulunmamıştır.

Ruh sağlığı çalışanlarının psikoterapi eğitimi alma durumlarının, trans bireylere yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklem t-testinde, psikoterapi eğitimi almış katılımcıların test puan ortalaması ile ($Ort.E=30.57$) almamış çalışanların test puan ortalaması ($Ort.H=34.05$) arasında anlamlı fark gözlenmiştir ($t_{(283)}=-2.109, p<.05$). Psikoterapi eğitimi alan katılımcıların almayan katılımcılara göre trans bireylere yönelik tutum puanları anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur.

Ruh sağlığı çalışanlarının psikoterapi eğitimi alma durumlarının, biseksüel bireylere yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklem t-testinde, psikoterapi eğitimi alan katılımcıların test puan ortalaması ile ($Ort.E=26.93$) almayan katılımcıların test puan ortalaması ($Ort.H=27.88$) arasında anlamlı bir fark görölmemiştir ($t_{(274)}=-.767, p>.05$). Psikoterapi eğitimi alan katılımcıların almayan katılımcılara göre biseksüel bireylere yönelik tutum puanları anlamlı düzeyde farklı bulunmamıştır.

Ruh sağlığı çalışanlarının LGBT birey ile çalışmış olma durumlarının, lezbiyen ve gey yani eşcinsel bireylere yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklem t-testinde, LGBT bireylerle çalışmış katılımcıların test puan ortalaması ile ($Ort.E=79.95$) çalışmamış katılımcıların test puan ortalaması ($Ort.H=87.40$) arasında anlamlı fark gözlenmiştir ($t_{(280)}=-2.402, p<.05$). LGBT bir birey ile çalışmış olan katılımcıların çalışmamış katılımcılara göre puanları anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur.

Ruh sağlığı alışanlarının LGBT birey ile çalışmış olma durumlarının, trans bireylere yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklemler t-testinde, LGBT bireylerle çalışmış katılımcıların test puan ortalaması ile ($Ort.E = 29,78$) alışmamış katılımcıların test puan ortalaması ($Ort.H = 33,96$) arasında anlamlı fark gözlenmiştir ($t_{(283)} = -2,689$, $p < .05$). LGBT bir birey ile çalışmış olan katılımcıların çalışmamış katılımcılara göre trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanları anlamlı düzeyde daha düşük bulunmuştur.

Ruh sağlığı alışanlarının LGBT birey ile çalışmış olma durumlarının, biseksüel bireylere yönelik tutumları üzerinde anlamlı bir etkisinin olup olmadığını ortaya koymak için yapılan ilişkisiz örneklemler t-testinde, LGBT bireylerle çalışmış katılımcıların test puan ortalaması ile ($Ort.E = 26,54$) alışmamış katılımcıların test puan ortalaması ($Ort.H = 28,00$) arasında anlamlı bir fark grlmemiştir ($t_{(274)} = -1,177$, $p > .05$). LGBT bir birey ile çalışmış olan katılımcıların çalışmamış katılımcılara göre biseksüel bireylere yönelik tutum puanları anlamlı düzeyde farklı bulunmamıştır.

Çalışma kapsamında incelenmekte olan ruh sağlığı alışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumlarını ölçen ölçeklerin toplam puanlarının çeşitli özelliklere göre karşılaştırıldığı analiz sonuçları Tablo 3'te yer almaktadır.

Tablo 3. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Çeşitli Değişkenler Açısından ETÖ, TBYTÖ ve BBYTÖ Toplam Puanlarına Ait Test İstatistiği Değerleri

		Varyansın Kaynağı	Kareler Toplamı	sd	Kareler Ortalaması	F
Eğitim Düzeyi	ETÖ	Gruplar arası	6083.323	4	1520.831	2.169
		Gruplar içi	194182.422	277	701.020	
		Toplam	200265.745	281		
	TBYTÖ	Gruplar arası	2051.167	4	512.792	2.816*
		Gruplar içi	50980.728	280	182.074	
		Toplam	53031.895	284		
	BBYTÖ	Gruplar arası	588.798	4	147.199	1.418
		Gruplar içi	28124.112	271	103.779	
		Toplam	28712.909	275		
Meslek	ETÖ	Gruplar arası	3532.821	2	1766.411	2.505
		Gruplar içi	196732.923	279	705.136	
		Toplam	200265.745	281		
	TBYTÖ	Gruplar arası	1166.645	2	583.322	3.172*
		Gruplar içi	51865.250	282	183.919	
		Toplam	53031.895	284		
	BBYTÖ	Gruplar arası	335.176	2	167.588	1.612
		Gruplar içi	28377.733	273	103.948	
		Toplam	28712.909	275		
Çalışma ortamı	ETÖ	Gruplar arası	3038.641	2	1519.320	2.282
		Gruplar içi	116535.410	175	665.917	
		Toplam	119574.051	177		
	TBYTÖ	Gruplar arası	1356.240	2	678.120	4.108*
		Gruplar içi	29218.405	177	165.076	
		Toplam	30574.644	179		

	BBYTÖ	Gruplar arası	117.379	2	58.689	0.571
		Gruplar içi	17790.803	173	102.837	
		Toplam	17908.182	175		
LGBT bireylere yönelik ders alma	ETÖ	Gruplar arası	3048.807	2	1524.404	2.157
		Gruplar içi	197216.938	279	706.871	
		Toplam	200265.745	281		
	TBYTÖ	Gruplar arası	695.812	2	347.906	1.875
		Gruplar içi	52336.082	282	185.589	
		Toplam	53031.895	284		
	BBYTÖ	Gruplar arası	685.739	2	329.369	3.205
		Gruplar içi	28054.171	273	102.763	
		Toplam	28712.909	275		
Haftada görülen danışan sayısı	ETÖ	Gruplar arası	317.183	3	105.728	0.179
		Gruplar içi	92049.411	156	590.060	
		Toplam	92366.594	159		
	TBYTÖ	Gruplar arası	34.902	3	11.634	0.071
		Gruplar içi	25763.793	157	164.101	
		Toplam	25798.696	160		
	BBYTÖ	Gruplar arası	176.184	3	58.728	0.601
		Gruplar içi	15041.993	154	97.675	
		Toplam	15218.177	157		

* $p < .05$

(ETÖ: Eşcinsellik Tutum Ölçeği, TBYTÖ: Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği, BBYTÖ: Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği)

Farklı beş eğitim düzeyinde olan 285 kişilik ruh sağlığı çalışanının eşcinsel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, eğitim düzeylerine göre oluşturulan grupların ETÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmış, test sonunda, lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması (Ort.₁=88.28), yüksek lisans öğrencisi olan katılımcıların ortalaması (Ort.₂=84.92), yüksek lisans mezunu olan katılımcıların

ortalaması (Ort.₃=79.17), doktora öğrencisi olan katılımcıların ortalaması (Ort.₄=96.44) ve doktora mezunu olan katılımcıların ortalamasının (Ort.₅=81.76) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(3-154)}=2.2, p>.05$).

Farklı beş eğitim düzeyinde olan 285 kişilik ruh sağlığı çalışanının trans bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, eğitim düzeylerine göre oluşturulan grupların TBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması (Ort.₁=36.11), yüksek lisans öğrencisi olan katılımcıların ortalaması (Ort.₂=32.27), yüksek lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması (Ort.₃=29.38), doktora öğrencisi olan katılımcıların ortalaması (Ort.₄=35.13) ve doktora mezunu olan katılımcıların ortalamasının (Ort.₅=29.47) en az ikisi arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir ($F_{(4-280)}=2.8, p<.05$). Yapılan Games-Howell çoklu karşılaştırma testi sonucunda, anlamlı farkın, lisans mezunları ve yüksek lisans mezunları arasında olduğu görülmüştür.

Farklı beş eğitim düzeyinde olan 285 kişilik ruh sağlığı çalışanının biseksüel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için eğitim düzeylerine göre oluşturulan grupların BBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması (Ort.₁=28.50), yüksek lisans öğrencisi olan katılımcıların ortalaması (Ort.₂=27.24), yüksek lisans mezunu olan katılımcıların ortalaması (Ort.₃=26.08), doktora öğrencisi olan katılımcıların ortalaması (Ort.₄=32.00) ve doktora mezunu olan katılımcıların ortalamasının (Ort.₅=26.82) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(4-271)}=1.4, p>.05$). Yani,

ruh sağlığı çalışanlarının eğitim düzeyine göre eşinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamışken; trans bireylere yönelik tutumları farklılaşmıştır.

Farklı üç meslek grubundan oluşan (klinik psikolog, psikolog ve diğer) 282 kişilik ruh sağlığı çalışanının eşinsel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, mesleklerine göre oluşturulan grupların ET puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, klinik psikolog olan katılımcıların ortalaması ($Ort.K=81.27$), psikolog olan katılımcıların ortalaması ($Ort.P=83.35$) ve diğer meslek grubundan olan (psikolojik danışman, psikiyatrist, sosyal çalışmacı, psikiyatri hemşiresi) olan katılımcıların ortalaması ($Ort.D=90.66$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(3-154)}=2.2, p>.05$).

Farklı üç meslek grubundan oluşan (klinik psikolog, psikolog ve diğer) 285 kişilik ruh sağlığı çalışanının trans bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, mesleklerine göre oluşturulan grupların TBYT puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, klinik psikolog olan katılımcıların ortalaması ($Ort.K=30.76$), psikolog olan katılımcıların ortalaması ($Ort.P=31.39$) ve diğer meslek grubundan olan (psikolojik danışman, psikiyatrist, sosyal çalışmacı, psikiyatri hemşiresi) olan katılımcıların ortalaması ($Ort.D=35.92$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmiştir ($F_{(2-282)}=3.2, p<.05$). Yapılan LSD oklu karşılaştırma testi sonucunda anlamlı farkın klinik psikologlar ile diğer meslek grupları arasında ve psikologlar ile diğer meslek grupları arasında olduğu görülmüştür.

Farklı üç meslek grubundan oluşan (klinik psikolog, psikolog ve diğer) 276 kişilik ruh sağlığı çalışanının biseksüel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup

olmadığını sınamak için, mesleklerine göre oluşturulan grupların BBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, klinik psikolog olan katılımcıların ortalaması ($Ort.K=27.04$), psikolog olan katılımcıların ortalaması ($Ort.P=26.55$) ve diğer meslek grubundan olan (psikolojik danışman, psikiyatrist, sosyal çalışmacı, psikiyatri hemşiresi) olan katılımcıların ortalaması ($Ort.D=29.42$) arasında istatistiksel olarak anlamlı fark gözlenmemiştir ($F_{(2-273)}=1.6, p>.05$). Yani, ruh sağlığı çalışanlarının mesleğine göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaşmış; eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır.

Farklı üç çalışma ortamında çalışan (danışmanlık merkezi, okul ve diğer) 178 kişilik ruh sağlığı çalışanının eşcinsel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, mesleklerine göre oluşturulan grupların ETÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, danışmanlık merkezinde çalışan katılımcıların ortalaması ($Ort.M=80.17$), okulda çalışan (ilkokul, ortaokul, lise, anaokulu, üniversitede akademisyen) katılımcıların ortalaması ($Ort.O=90.77$) ve diğer çalışma ortamlarından olan katılımcıların ortalaması ($Ort.D=81.69$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(2-175)}=2.3, p>.05$).

Farklı üç çalışma ortamında çalışan (danışmanlık merkezi, okul ve diğer) 180 kişilik ruh sağlığı çalışanının trans bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, mesleklerine göre oluşturulan grupların TBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, danışmanlık merkezinde çalışan katılımcıların ortalaması ($Ort.M=30.55$), okulda çalışan (ilkokul, ortaokul, lise, anaokulu,

üniversitede akademisyen) katılımcıların ortalaması ($Ort.O=36.54$) ve diğer çalışma ortamlarından olan katılımcıların ortalaması ($Ort.D=29.57$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($F_{(2-177)}=4.1, p<.05$). Yapılan LSD çoklu karşılaştırma testi sonucunda danışmanlık merkezi ile okulda çalışanların ve okul ile diğer çalışma ortamlarında çalışanların arasında anlamlı fark olduğu görülmüştür.

Farklı üç çalışma ortamında çalışan (danışmanlık merkezi, okul ve diğer) 176 kişilik ruh sağlığı çalışanının biseksüel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, mesleklerine göre oluşturulan grupların BBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, danışmanlık merkezinde çalışan katılımcıların ortalaması ($Ort.M=26.96$), okulda çalışan (ilkokul, ortaokul, lise, anaokulu, üniversitede akademisyen) katılımcıların ortalaması ($Ort.O=28.73$) ve diğer çalışma ortamlarından olan katılımcıların ortalaması ($Ort.D=26.57$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(2-173)}=0.6, p>.05$). Yani, ruh sağlığı çalışanlarının çalışma ortamına göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaşmış; eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır.

Eğitim hayatları boyunca LGBT bireylere yönelik ders alma ile ilgili farklı üç durumda bulunan (evet, hayır, bazı derslerde yalnızca bahsedildi) 282 kişilik ruh sağlığı çalışanının eşcinsel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, LGBT bireylere yönelik ders alma durumlarına göre oluşturulan grupların ETÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, LGBT bireylere yönelik ders almış katılımcıların ortalaması ($Ort.E=82.97$), almamış katılımcıların ortalaması ($Ort.H=91.04$) ve bazı derslerde yalnızca bahsedildiğini belirten katılımcıların

ortalaması (Ort.B=82.33) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(2-279)}=2.1, p>.05$).

Eğitim hayatları boyunca LGBT bireylere yönelik ders alma ile ilgili farklı üç durumda bulunan (evet, hayır, bazı derslerde yalnızca bahsedildi) 282 kişilik ruh sağlığı çalışanının trans bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, LGBT bireylere yönelik ders alma durumlarına göre oluşturulan grupların TBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, LGBT bireylere yönelik ders almış katılımcıların ortalaması (Ort.E=30.50), almamış katılımcıların ortalaması (Ort.H=35.06) ve bazı derslerde yalnızca bahsedildiğini belirten katılımcıların ortalaması (Ort.B=30.19) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(2-282)}=1.9, p>.05$).

Eğitim hayatları boyunca LGBT bireylere yönelik ders alma ile ilgili farklı üç durumda bulunan (evet, hayır, bazı derslerde yalnızca bahsedildi) 282 kişilik ruh sağlığı çalışanının biseksüel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, LGBT bireylere yönelik ders alma durumlarına göre oluşturulan grupların BBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklem için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, LGBT bireylere yönelik ders almış katılımcıların ortalaması (Ort.E=26.63), almamış katılımcıların ortalaması (Ort.H=30.56) ve bazı derslerde yalnızca bahsedildiğini belirten katılımcıların ortalaması (Ort.B=26.35) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmiştir ($F_{(2-273)}=3.2, p<.05$). Fakat varyansların eşit olmadığı durumlarda yapılan Post Hoc analizlerde gruplar arası anlamlılık çıkmamıştır. Yani, ruh sağlığı çalışanlarının LGBT

bireylere yönelik ders almasına göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır.

Haftada gördükleri danışan sayısını ifade etmek için farklı dört sayı aralığı seçiminde bulunan (1-3, 4-6, 7-9, 10+) 160 kişilik ruh sağlığı çalışanının eşcinsel bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, haftada gördüğü danışan sayısı aralığına göre oluşturulan grupların ETÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, haftada 1-3 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._1=80.92$), haftada 4-6 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._2=79.71$), haftada 7-9 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._3=84.61$) ve haftada 10+ danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._4=82.17$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(3-156)}=.18, p>.05$).

Haftada gördükleri danışan sayısını ifade etmek için farklı dört sayı aralığı seçiminde bulunan (1-3, 4-6, 7-9, 10+) 160 kişilik ruh sağlığı çalışanının trans bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, haftada gördüğü danışan sayısı aralığına göre oluşturulan grupların TBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, haftada 1-3 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._1=30.77$), haftada 4-6 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._2=30.34$), haftada 7-9 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._3=31.56$) ve haftada 10+ danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._4=31.46$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(3-157)}=.07, p>.05$).

Haftada gördükleri danışan sayısını ifade etmek için farklı dört sayı aralığı seçiminde bulunan (1-3, 4-6, 7-9, 10+) 160 kişilik ruh sağlığı çalışanının biseksüel

bireylere yönelik tutumları arasında fark olup olmadığını sınamak için, haftada gördüğü danışan sayısı aralığına göre oluşturulan grupların BBYTÖ puanlarının ortalamaları ilişkisiz örneklemeler için Tek Yönlü Varyans Analizi ile karşılaştırılmıştır. Test sonunda, haftada 1-3 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._1=25.64$), haftada 4-6 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._2=27.32$), haftada 7-9 danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._3=24.88$) ve haftada 10+ danışan gören katılımcıların ortalaması ($Ort._4=27.63$) arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark gözlenmemiştir ($F_{(3-154)}=.6, p>.05$). Yani, ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumları haftada gördükleri danışan sayısına göre farklılaşmamıştır.

Tablo 4'te ise ruh sağlığı çalışanlarının ETÖ, TBYTÖ ve BBYTÖ toplam ortalama puanları, standart sapma değerleri, medyan, ranj, minimum ve maksimum değerler yer almaktadır.

Tablo 4. Çalışmada Kullanılan Ölçeklerin Toplam Puanlarının Ranj, Medyan, Ortalama, Standart Sapma Değerleri ve Minimum, Maksimum Değerleri

	N	Ranj	Medyan	Min	Mak	Ort.	SS
ETÖ	282	124	75	56	180	84.15	26.696
TBYTÖ	285	71	27	20	91	32.16	13.665
BBYTÖ	276	43	23	19	62	23.75	10.218
ÇDCÖ	288	85	36	22	107	41.49	17.575
EYÇDÖ	288	77	44	20	97	46.34	15.358

(ETÖ: Eşcinsellik Tutum Ölçeği, TBYTÖ: Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği, BBYTÖ: Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği, ÇDCÖ: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, EYÇDÖ: Erkeklere Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği)

3.2. İstatistiksel Bulgular

Bu bölümde araştırmanın temel hipotezinin incelendiği istatistiksel analiz sonuçlarını değerlendirmeden önce araştırmanın yordanan değişkeni (LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar) ve yordayıcı değişkeni (cinsiyetçi eğilimler) arasındaki korelasyon ilişkisine dayalı hipotezler incelenecektir. Ayrıca ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları ile katılımcıların yaşları ve meslekte çalışma süresi değişkenleri arasındaki ilişkiye dayalı hipotezlerden bahsedilecektir.

Tablo 5. Çeşitli Değişkenler Arasındaki İlişkilere Yönelik Korelasyon Katsayıları

	1	2	3	4	5	6	7
1.ÇDCÖ							
2.EYÇDÖ	.767*						
3.ETÖ	.662*	.504*					
4.TBYTÖ	.667*	.532*	.866*				
5.BBYTÖ	.551*	.446*	.857*	.851*			
6.Yaş	.003	.040	.021	.039	.042		
7.Çalışma süresi	-.003	.027	.095	.099*	.109*	.395*	

* $p < .01$

(ÇDCÖ: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, EYÇDÖ: Erkeklere Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği, ETÖ: Eşcinsellik Tutum Ölçeği, TBYTÖ: Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği, BBYTÖ: Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği)

Yan hipotez 1: Ruh sağlığı çalışanlarının yaşları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Bu başlık altında ruh sağlığı çalışanlarının yaşları ile LGBT bireylere yönelik tutumları arasındaki korelasyon ilişkisine dair Pearson Korelasyon Analizi uygulanmış ve değişkenlere ait korelasyon analiz bulguları sunulmuştur (Tablo 5).

Tablo 5’te görüldüğü üzere hipotezlerimiz doğrultusunda ruh sağlığı çalışanlarının kategoriye ayrılmış yaşları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen ET, TBYT ve BBYT arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Buna göre ruh sağlığı çalışanlarının yaşları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Yan hipotez 2: Ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki vardır.

Bu başlık altında ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile LGBT bireylere yönelik tutumları arasındaki korelasyon ilişkisine dair Pearson Korelasyon Analizi uygulanmış ve değişkenlere ait korelasyon analiz bulguları sunulmuştur (Tablo 5).

Tablo 5’te görüldüğü üzere ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen ET arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır ($r=.09$, $p>.05$). Buna göre ruh sağlığı çalışanlarının yaşları ile eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır.

Ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile trans bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen TBYT arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki

tespit edilmiştir ($r=.09$, $p<.05$). Başka bir deyişle, ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre arttıkça trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen BBYTÖ arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=.109$, $p<.05$). Bu bulguya göre, ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre arttıkça biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır. Yani, ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalışma süreleri ile eşcinsel bireylere yönelik tutumları arasında anlamlı bir ilişki yokken; biseksüel ve trans bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında olumlu yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur.

Yan hipotez 3: *Ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki vardır.*

Bu başlık altında ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin LGBT bireylere yönelik tutumları üzerindeki yordayıcı etkisini sınamak amacıyla yapılan regresyon analizi sonuçlarını vermeden önce ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri ile LGBT bireylere yönelik tutumları arasındaki korelasyon ilişkisine dair Pearson Korelasyon Analizi uygulanmış, yordayıcı ve yordanan değişkenlere ait korelasyon analiz bulguları sunulmuştur (Tablo 5).

Tablo 5'te görüldüğü üzere cinsiyetçi eğilimleri ölçen ÇDCÖ ve EYÇDÖ toplam puanları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen ETÖ, TBYTÖ ve BBYTÖ arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre ruh sağlığı

alışanlarının cinsiyetçi eğilim puanları arttııa LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimi ölçen CDC ile eğcinsel bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen ET puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($r=.662$, $p<.01$). Bu bulguya göre ruh sağlığı çalışanlarının kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilim puanları arttııa eğcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimleri ölçen CDC ile trans bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen TBYT puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.667$, $p<.01$). Elde edilen bu sonuca göre ruh sağlığı çalışanlarının kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilim puanları arttııa trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimleri ölçen CDC ile biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen BBYT puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir ($r=.551$, $p<.01$). Başka bir deyişle, ruh sağlığı çalışanlarının kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilim puanları arttııa biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimleri ölçen EYD ile eğcinsel bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen ET puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.504$, $p<.01$). Bu sonuçlara göre ruh sağlığı çalışanlarının erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilim puanları arttııa eğcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimleri ölçen EYÇDÖ ile trans bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen TBYTÖ puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.532$, $p<.01$). Yani, ruh sağlığı çalışanlarının erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilim puanları arttıkça trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimleri ölçen EYÇDÖ ile biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen BBYTÖ puanları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır ($r=.446$, $p<.01$). Bu sonuçlara göre ruh sağlığı çalışanlarının erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilim puanları arttıkça biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da artmaktadır.

Ana hipotez: *Ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri, LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları yordayacaktır.*

Tablo 5'te görüldüğü üzere cinsiyetçi eğilimleri ölçen ÇDCÖ ve EYÇDÖ toplam puanları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları ölçen ETÖ, TBYTÖ ve BBYTÖ arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Buna göre ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum değişkenleri arasındaki regresyon ilişkisi incelenecektir.

Çalışmanın ana hipotezi kapsamında ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin, LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarındaki yordayıcı rolünü saptamak amacıyla altı ayrı regresyon analizi yapılmıştır. Ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin, eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutumlarındaki yordayıcı

rolünü saptamak amacıyla yapılan regresyon analizleri aşağıda incelenmiştir (Tablo 6).

Tablo 6. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Cinsiyetçi Eğilim Toplam Puanlarının Eşcinsel Bireylere Yönelik Olumsuz Tutum Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı	B	Standart Hata	Beta	T	R ²	F
ÇDCÖ	1,080	.073	.662	14.778	.438	218.377*
EYÇDÖ	.914	.094	.504	9.775	.254	95.551*

* $p < .05$

(ÇDCÖ: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, EYÇDÖ: Erkeklerle Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği)

Tablo 6’da görülebileceği gibi ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin LGBT bireylere yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimler ve eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R = .662$, $R^2 = .438$), kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimlerin eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1-280)} = 218.377$, $p < .05$). Kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimler, eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarındaki değişimin yaklaşık %44’ünü açıklamaktadır.

Ruh sağlığı çalışanlarının erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimlerinin eşcinsel bireylere yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimler ve eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R = .504$, $R^2 = .254$), erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimlerin eşcinsel bireylere yönelik

olumsuz tutum puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1-280)}=95.551, p<.05$). Erkeklerle yönelik cinsiyetçi eğilimler, eşcinsel bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarındaki değişimin yaklaşık %25'ini açıklamaktadır.

Ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin, trans bireylere yönelik olumsuz tutumlarındaki yordayıcı rolünü saptamak amacıyla yapılan regresyon analizleri aşağıda incelenmiştir (Tablo 7).

Tablo 7. Ruh Sağlığı Çalışanlarının Cinsiyetçi Eğilim Toplam Puanlarının Trans Bireylere Yönelik Olumsuz Tutum Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı	B	Standart Hata	Beta	T	R ²	F
ÇDCÖ	.529	.037	.647	14.270	.418	203.637*
EYÇDÖ	.483	.046	.532	10.561	.283	111.537*

* $p<.05$

(ÇDCÖ: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, EYÇDÖ: Erkeklerle Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği)

Tablo 7'de görülebileceği gibi ruh sağlığı çalışanlarının kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimlerinin trans bireylere yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimler ve trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R = .647, R^2 = .418$), kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimlerin trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1-283)}=203.637, p<.05$). Kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimler, trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarındaki değişimin yaklaşık %42'sini açıklamaktadır.

Ruh sağılığı çalışanlarının erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimlerinin trans bireylere yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimler ve trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R=.532$, $R^2=.283$), erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimlerin trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1-283)}=111.537$, $p<.05$). Erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimler, trans bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarındaki değişimin yaklaşık %28'ini açıklamaktadır.

Ruh sağılığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin, biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumlarındaki yordayıcı rolünü saptamak amacıyla yapılan regresyon analizleri aşağıda incelenmiştir (Tablo 8).

Tablo 8. Ruh Sağılığı Çalışanlarının Cinsiyetçi Eğilim Toplam Puanlarının Biseksüel Bireylere Yönelik Olumsuz Tutum Toplam Puanları Üzerindeki Yordayıcı Etkisine Dair Doğrusal Regresyon Analizi Sonuçları

Yordayıcı	B	Standart Hata	Beta	T	R ²	F
ÇDCÖ	.353	.032	.551	10.938	.304	119.635*
EYÇDÖ	.446	.199	.314	.038	.199	68.145*

* $p<.05$

(ÇDCÖ: Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği, EYÇDÖ: Erkeklere Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği)

Tablo 8'de görüldüğü üzere ruh sağılığı çalışanlarının kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimlerinin biseksüel bireylere yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimler ve biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R=.551$, $R^2=.304$), kadınlara yönelik

cinsiyetçi eğilimlerin biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1-274)}=119.635, p<.05$). Kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimler, biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarındaki değişimin yaklaşık %30'unu açıklamaktadır.

Ruh sağlığı çalışanlarının erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimlerinin biseksüel bireylere yönelik tutumlarını yordayıp yordamadığını ortaya koymak için yapılan basit doğrusal regresyon analizi sonucunda, erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimler ve biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanları arasında anlamlı bir ilişki gözlenmiş ($R=.446, R^2=.199$), erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimlerin biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarının anlamlı bir yordayıcısı olduğu görülmüştür ($F_{(1-274)}=68.145, p<.05$). Erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimler, biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarındaki değişimin yaklaşık %20'sini açıklamaktadır.

Çalışmanın temel hipotezi bağlamında elde edilen tüm bulgular göz önünde bulundurulduğunda, ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum puanlarını yordadığı ifade edilebilir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

TARTIŞMA

Bu çalışmanın amacı Türkiye’de ruh sağlığı alanında çalışan bireylerin, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik olumsuz tutumlarını yordayan faktörleri araştırmaktır. Ülkemiz literatüründe sağlık alanında ve ruh sağlığı alanında çalışan birçok farklı grubun çeşitli cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimde olan bireylere yönelik tutumlarının araştırıldığı çalışmalar yapılmakta fakat ruh sağlığı çalışanlarında cinsiyet ayrımcılığı ile ilgili sayılı araştırma bulunmaktadır ve bu araştırmalar yalnızca psikolojik danışmanlar üzerine yapılmıştır. Benzer bir şekilde, ulusal ve uluslararası literatürde cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığını cinsiyetçi eğilimler bağlamında ele alan ve ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsamayı hedefleyen bir çalışmaya rastlanamamıştır. Bu sebeplerden ötürü bu çalışmanın hem ruh sağlığı alanı hem de cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim çalışmaları literatürü açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada cinsiyet dağılımı ve yaş ortalamaları gibi katılımcıların demografik özelliklerinin literatürdeki araştırma sonuçları ile uyumlu olduğu saptanmıştır. Ruh sağlığı alanında çalışan çeşitli grupların cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine yönelik tutumları üzerine yapılan pek çok çalışmada gösterildiği gibi bu çalışmadaki katılımcıların da çoğu kadınlardan oluşmaktadır. Cinsiyet dağılımına dair bulgular hem ülkemiz hem uluslararası literatürde pek çok çalışma ile benzerlik göstermektedir (Arık, 2017; Kalaycı, 2016; Kissinger ve ark., 2009; Mohr ve ark., 2001; Öcalan, 2019; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018). Bu bulgu, psikoloji gibi bir sosyal bilimi de içeren ruh sağlığı alanında kadın çalışanların daha çok yoğunlaşması ile

açıklanabilir. Bu çalışmada da katılımcıların çoğu uzmanlık yapmış veya yapmamış psikologlardan oluşmaktadır.

Katılımcıların yaş ortalamalarına dair bulgular da ülkemizden bazı çalışmalar ile benzerlik göstermektedir (Arık, 2017; Keleş ve ark., 2020; Mohr ve ark., 2001). Çalışmadaki betimleyici bulguları arasında katılımcıların demografik bilgileri, mesleki durum ve yeterlilikleriyle ilgili bilgiler ile ölçeklerden alınan puanlar incelenmiştir. Buna göre ilk olarak katılımcıların psikoterapi eğitimi alma ve LGBT birey ile çalışmış olma durumlarına göre LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum puanları karşılaştırılmıştır. Çalışma bulgularına bakıldığında ruh sağlığı çalışanlarının herhangi bir ekolde psikoterapi eğitimi almış olma durumu incelendiğinde katılımcıların psikoterapi eğitimi alma durumlarına göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaşırken; eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır. Yani herhangi bir ekolde psikoterapi eğitimi almadığını bildiren ruh sağlığı çalışanlarının, böyle bir eğitim alanlara göre trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumlarda bulundukları ortaya koyulmuştur. Literatürde de bu bulguya benzer olarak, ruh sağlığı çalışanı olan çeşitli grupların psikoterapi eğitimlerinin ve eğitimin içeriklerinin LGBT bireylere yönelik tutumlarda anlamlı etkisi olduğu vurgulanmıştır (Hancock ve Cochran, 1991). Ruh sağlığı çalışanlarının psikoterapi eğitimi alma durumlarına göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaşırken eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmadığına yönelik bu bulgu için eşcinsel ve biseksüel bireylere kıyasla trans bireylere yönelik daha keskin ve somut kalıpyargıların hakim olduğunun düşünülmesi ve herhangi bir yönelimde psikoterapi eğitimi alınmasıyla birlikte ruh sağlığı çalışanlarının trans bireylere yönelik olumsuz

tutumlarıyla ilişkilendirilebilecek kalıpyargılarda olası değişimler olabileceği düşünülmektedir.

Diğer bir değişken olan bir LGBT birey ile çalışmış olma durumu incelendiğinde ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bir bireyle çalışmış olmasına göre biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmazken; eşcinsel ve trans bireylere yönelik tutumları farklılaşmıştır. Yani, LGBT bir bireyle çalışmamış olduğunu belirten ruh sağlığı çalışanları, LGBT bir bireyle çalışmış katılımcılara kıyasla eşcinsel ve trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumlar ifade etmişlerdir. Literatüre baktığımızda da bu bulguya uyumlu çalışmalar bulunmaktadır (Burkard ve ark., 2009; Graham, 2009; Hancock ve Cochran, 1991; Johnson ve Federman, 2014; Mohr ve ark., 2001; Öcalan, 2019). Örneğin Hancock ve Cochran'un (1991) çalışmalarında LGBT bireylerle çalışma deneyimi olan ruh sağlığı çalışanlarının bu danışanların ihtiyaçlarına ve tedavisine aşina oldukları için gereken müdahalelerde bulundukları ve olumsuz tutumlarda bulunmadıkları görülmüştür. Bu çalışmada da ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireyler ile çalışma durumlarına göre eşcinsel ve trans bireylere yönelik tutumları farklılaşırken biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır. LGBT bireylerle çalışılmasına göre biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde benzer bir değişimin bulunamamasında, eşcinsel ve trans bireylere yönelik önyargı ve kalıpyargıların biseksüel bireylere göre daha belirgin ve somut olduğuyla ilişkili olabileceği düşünülmektedir.

Araştırmada incelenen bir başka değişken olan katılımcıların eğitim düzeyine göre eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamışken; trans bireylere yönelik tutumlarının farklılaştığı bulunmuştur. Bu bulgu, psikoterapi eğitimine göre görülen farklılaşma ile paraleldir. Katılımcıların eğitim düzeylerine göre bakıldığında,

lisans mezunu ve yüksek lisans mezunu ruh sağlığı çalışanları arasında trans bireylere yönelik tutumların anlamlı bir şekilde farklılaştığı gözlenmiştir. Lisans mezunu olan katılımcılar, yüksek lisans mezunu olan katılımcılara kıyasla trans bireylere yönelik daha olumsuz tutum puanları elde etmişlerdir. Buradan yola çıkararak ruh sağlığı çalışanlarının eğitim düzeyinin artmasıyla trans bireylere olan tutumlarının daha olumlu olduğundan bahsedilebilir. Literatürde de bu bulguya benzer olarak çeşitli gruplardan ruh sağlığı çalışanlarının eğitim durumlarına göre LGBT bireylere yönelik tutumlarının farklılaştığı belirtilmiştir (Bidell, 2005; Dürüst ve ağlar, 2016; Graham, 2009; Kissinger ve ark., 2009; calan, 2019; Sargın ve Cırcır, 2015; şah, 2016; Yetkin, 2009). Örneğin Graham (2009) alışmasında ruh sağlığı alışanlarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları ve bu alandaki yetkinlikleri üzerinde etkili olan durumları araştırmış ve eğitim düzeyinin etkili olduğunu belirtmiştir. Araştırmada, doktora seviyesindeki ruh sağlığı çalışanlarının diğer seviyedeki katılımcılara göre LGBT bireylere yönelik daha yetkin olduğu ve olumlu tutumlarda bulunduğu gösterilmiştir.

Araştırmanın bir diğer değişkeni olan katılımcıların mesleğine göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaşmış; eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır. Elde edilen bu bulgu, psikoterapi eğitimine ve eğitim düzeyine göre grlen farklılaşma ile paraleldir. Yapılan analiz sonucunda anlamlı farkın klinik psikologlar ile diğer meslek grupları arasında ve psikologlar ile diğer meslek grupları arasında olduğu görülmüştür. Başka bir deyişle hem psikologlar hem de klinik psikologlar, diğer meslek grubundan olan katılımcılara kıyasla (psikolojik danışman, psikiyatrist, psikiyatri hemşiresi, sosyal çalışmacı) trans bireylere yönelik daha olumlu tutum puanları elde etmişlerdir. Bu bulgudan yola çıkararak uzmanlığını yapmış veya

yapmamış psikologların sosyal bilim alanlarında bulunuyor olmasının çokkültürlülüğün içinde değerlendirilebilecek cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim konuları üzerine diğer meslek gruplarına göre daha çok düşünme, okuma, araştırma fırsatı bulmuş olabileceklerinden gelebildiği düşünülmektedir. Edilen bu bulgu, literatürde var olan psikologlar ve diğer ruh sağlığı çalışanları arasında da LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumların söz konusu olduğunu belirten çalışmalarla tutarlıdır (Çabuk ve Candansayar, 2011; Graham, 2009; Lambdaistanbul, 2006; Mert, 2009; Nil, 2010; Şah, 2016; Yetkin, 2009; Yüksel, 2009). Örneğin Çabuk ve Candansayar (2011) çalışmalarında çeşitli sağlık çalışanlarının eşcinsellere yönelik ayrımcı bilgi, tutum ve davranışlarından bahsetmektedir. Bu çalışmaya paralel olarak Lambdaistanbul (2006) tarafından yapılan bir alan araştırmasında, eşcinsel ve biseksüellerin psikolog ve psikiyatristlere ruh sağlığı hizmeti için başvurduğunda ayrımcı ve negatif tutumlarla karşılaştıkları görülmüştür.

Ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları üzerindeki etkisi incelenen bir başka değişken ise katılımcıların çalışma ortamıdır. Ruh sağlığı çalışanlarının çalışma ortamına göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaşmış; eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır. Bu bulgu, ruh sağlığı çalışanlarının psikoterapi eğitimine, eğitim düzeyine ve mesleğine göre görülen farklılaşma ile paraleldir. Yapılan istatistiksel analiz testi sonucunda okul ile hem danışmanlık merkezinde çalışanların hem de diğer çalışma ortamlarında (hastane, ev/online/bireysel, kamu, STK gibi) çalışanların arasında trans bireylere yönelik tutumlarda anlamlı fark olduğu görülmüştür. Bir okul ortamında (ilkokul, ortaokul, lise, anaokulu, üniversitede akademisyen) çalışan katılımcılar, danışmanlık merkezinde çalışan ruh sağlığı uzmanlarına kıyasla trans bireylere yönelik daha

olumsuz tutumlar belirtmişlerdir. Bu bulguya paralel olarak, yine bir okul ortamında çalışan katılımcılar, diğer çalışma ortamlarında çalıştıklarını ifade eden katılımcılara kıyasla (hastane, ev/online/bireysel, kamu, STK gibi) trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumlar belirtmişlerdir. Bu sonuçlardan yola çıkarak, ilkokul, ortaokul, lise, anaokulu, üniversite gibi okul ortamında çalıştıklarını ifade eden ruh sağlığı alanından katılımcıların, diğer tüm katılımcılara kıyasla trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumlarda bulunduklarından bahsedilebilir. Bu bulguların, ruh sağlığı çalışanlarında çalışma ortamlarına göre LGBT bireylere yönelik tutumlarının farklılaştığını belirten literatürdeki araştırma sonuçları ile uyumlu olduğu saptanmıştır (Öcalan, 2019; Şah, 2016).

Çalışmada ele alınan başka bir değişken ise ruh sağlığı çalışanlarının eğitimlerinin herhangi bir döneminde LGBT bireylere yönelik ders almış olma durumlarıdır. Analiz sonuçlarına göre, katılımcıların LGBT bireylere yönelik ders almasına göre LGBT bireylere yönelik tutumları farklılaşmamıştır. Bu analiz sonucu, literatürle uyumlu bulunmamaktadır (Graham, 2009; Hancock ve Cochran, 1991; Johnson ve Federman, 2014; Mohr ve ark., 2001; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018). Örneğin, Mohr ve arkadaşları (2001) tarafından yürütülen bir çalışmada ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik ders almış olma durumlarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarında anlamlı bir etkisi olduğu belirtilmiştir. Benzer bir şekilde, Hancock ve Cochran (1991) tarafından yapılan bir çalışma sonucunda ise psikologların ve psikoterapistlerin gey ve lezbiyen danışanlara önyargısız yaklaşabilmesinin önemli koşullarından birinin de bu uzmanlıkların eğitim programlarına bu konuda derslerin eklenmesinden geçtiği belirtilmiştir. Literatürle uyumlu olmayan bu bulgunun katılımcılara psikososyodemografik bilgi formunda

yöneltilen “Eğitim hayatınız boyunca LGBT bireylere yönelik bir ders aldınız mı?” sorusuna “evet”, “hayır” ve “bazı derslerde yalnızca bahsedildi” cevapları arasında katılımcıların neredeyse yarısının “bazı derslerde yalnızca bahsedildi” yanıtını seçmiş olması ile ilişkili olabileceği düşünülmektedir. Bu noktada cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimle ilgili konuların ruh sağlığı çalışanlarının eğitimlerinde yalnızca bazı derslerde bahsedilmesinin LGBT bireylere yönelik tutumlarında anlamlı bir etkisi olamayabileceği ihtimali göz önünde bulundurulmuştur.

Bu tez çalışmasında LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar üzerindeki etkisi incelenen başka bir değişken de ruh sağlığı çalışanlarının haftada gördüğü danışan sayısıdır. Literatürde sağlık çalışanlarının haftada gördükleri hasta sayısının LGBT bireylere yönelik tutumları üzerindeki etkisinin incelendiği çalışmalar bulunmaktadır (Schabath ve ark., 2019). Fakat bu çalışmada ruh sağlığı çalışanlarının haftada gördüğü danışan sayısına göre LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarında anlamlı bir fark saptanamamıştır. Bu tez çalışmasında literatürden farklı bulunan bu bulgu için katılımcıların haftada gördükleri danışan sayılarındaki dengesizlik neden olarak gösterilebilir.

Literatüre baktığımızda, ruh sağlığı çalışanlarında cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair olumsuz tutumları üzerinde etkili olan başka bir değişken de yaş değişkenidir (Burkard ve ark., 2009; Dürüst ve Çağlar, 2016; Gelbal ve Duyan, 2006; Johnson ve Federman, 2014; Kissinger ve ark., 2009; Mohr ve ark., 2001; Öcalan, 2019; Sargın ve Cırcır, 2015; Şah, 2012; Şah, 2016; Tuna, 2019). Örneğin, Johnson ve Federman (2014) çalışmalarının sonucunda, daha az çalışma deneyimleri olmasına rağmen genç psikologların, daha yaşlı olanlara göre LGBT bireylere yönelik daha olumlu tutumlarda bulunduklarını bulgulamıştır. Fakat bu tez çalışmasında ruh sağlığı

alışanlarının yaşları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Bu çalışmada literatürden farklı bulunan bu bulgu için katılımcıların çoğunluğunun 20-29 yaş grubunda olması, geri kalanların ise 30-69 yaş aralığında yer almasından dolayı katılımcıların yaş dağılımı açısından dengeli olmayışı yaş ile ilgili bu bulgunun yorumlanmasını zorlaştırmaktadır.

Ruh sağlığı alışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumları üzerindeki etkisi incelenen bir diğer değişken katılımcıların mesleklerinde çalışma sresidir. Bu çalışmada ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki olması beklenmiştir. Fakat yapılan analizlerin sonucunda ruh sağlığı çalışanlarının mesleklerinde çalıştıkları süre ile eşcinsel bireylere yönelik anlamlı bir ilişki bulunamamış ancak trans ve biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki bulgulanmıştır. Yani, katılımcıların meslekte çalıştıkları süre arttıkça trans ve biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumlarında bir artış gözlenmiştir. Bu bulguya paralel olarak bu tez çalışmasının araştırmacıları, yaş değişkeninden benzer bir analiz sonucu elde etmeyi beklemiştir. Fakat yukarıda bahsedildiği gibi bu çalışmada ruh sağlığı çalışanlarının yaşları ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunamamıştır. Literatürde, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğine dair olumsuz tutumlar üzerinde etkisi olan değişkenler arasında ruh sağlığı çalışanlarının çalışma sürelerinin ele alındığı araştırmalar bulunmaktadır (Arık, 2017; Burkard ve ark., 2009; Hancock ve Cochran, 1991; calan, 2019). Bu tez çalışmasında literatürden ve beklenenden farklı bulunan bu bulgu için araştırmaya katılan ruh sağlığı çalışanlarının meslekte çalışma süreleri

arttıkça yaşları da arttığından dolayı LGBT bireylere yönelik daha olumsuz tutumlarda bulunmalarını açıklayabilecek bir neden olarak gösterilebilir.

Çalışmanın ana hipotezi ise, cinsiyetçi eğilimlerin LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları yordayan bir değişken olup olmadığını inceleyen araştırma bulgularına dayanılarak kurulmuştur (Sakallı, 2002b; Okutan ve Büyükşahin-Sunal, 2011). Buna göre hipotezin ilk basamağında ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri ile LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları arasında bir ilişki olduğu varsayılmıştır. Bu sebeple çalışmada öncelikle ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimleri incelenmiş ve Sakallı (2002b) ile Okutan ve Büyükşahin-Sunal'ın (2011) çalışmalarında da bulguladığı gibi bu değişkenler arasında pozitif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani, araştırmaya katılan ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerini ölçen ölçek tutum puanları arttıkça LGBT bireylere yönelik olumsuz tutum puanları da paralel olarak artmaktadır. İki değişken arasındaki yordayıcılık ilişkisine bakıldığında ruh sağlığı çalışanlarındaki cinsiyetçi eğilimlerin LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumları yordadığı bulgulanmıştır. Ruh sağlığı çalışanlarının kadınlara yönelik cinsiyetçi eğilimlerinin en yüksek yordayıcılık etkisine sahip olduğu grup, eşcinseller olarak tespit edilmiştir. Bu sıralama, trans bireyler ve biseksüeller olarak devam etmektedir. Benzer bir şekilde, katılımcıların erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimleri sırasıyla trans, eşcinsel ve biseksüel bireylere yönelik olumsuz tutumları yordamaktadır.

Ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsayan bir örneklem grubu ile çalışılmış olması çalışmanın güçlü yanı olarak düşünülmektedir. Ayrıca, katılımcıların herhangi bir teşvik olmadan özgürce araştırmaya katılmayı seçmesi, edinilen cevapların dürüstlüğü ile ilgili önemli bir faktördür. Bahsedildiği üzere bu çalışmanın temel amacı

ruh sağlığı alanında çalışan bireylerde cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair olumsuz tutumları yordayan faktörleri araştırmaktır. Bu noktada, ruh sağlığı alışanlarında LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumların üzerinde hangi değişkenlerin etkili olabileceğine dair yapılan literatür taramasında ruh sağlığı alanından çeşitli gruplar (yani psikologlar, psikiyatristler, psikolojik danışmanlar) zerine cinsel yönelim ve/veya cinsiyet kimliğine dair tutumları araştıran çalışmalar olmasına rağmen ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsayan ve gruplar arası bir karşılaştırma fırsatı sunacak şekilde incelenmiş bir araştırmaya rastlanılmamaktadır. Bu sebeple, ruh sağlığı çalışanlarının tümünün LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarında cinsiyetçi eğilimlerin de yordayıcı rolüne bakılması bu tez çalışmasını diğer çalışmalardan ayıran bir özelliktir.

Bahsedildiği gibi, araştırmanın ruh sağlığı çalışanlarının hem cinsel yönelim hem de cinsiyet kimliğine dair olumsuz tutumları üzerinde etkili olan faktörleri araştırması yani lezbiyen, gey, biseksüel ve trans bireylere (LGBT) yönelik tutumların araştırmaya dahil edilmesi araştırmanın başka bir güçlü özelliğidir. lkemiz literatüründe, LGBT bireylere yönelik ayrımcı tutumların nicel araştırmalarla sınırlı sayıda çalışılması; literatürde dilimize ve kültürümüze göre geliştirilmiş veya uyarlanmış, geçerlik-güvenirlik çalışmaları yapılmış ölçüm araçlarının bulunmamasından kaynaklanıyor olabilir. Bu nedenle LGBTQİA+ bireylerin yalnızca bir kısmı araştırmalarda alışlabilmektedir. Literatürde eşcinsel, biseksüel veya LGBTİ bireylerin ele alınabildiği çalışmalar görmekteyiz. Bu çalışmada ise eşcinsel, biseksüel ve trans bireylerin tümüne yönelik tutumlar araştırılmıştır. Böylece hem cinsel yönelime hem de cinsiyet kimliğine dair olumsuz tutumların ölçülebilmesi mümkün olmuştur. Bu da araştırmanın literatüre kazandırdığı önemli bir yön olarak düşünülebilir.

Örneklem sayısının sınırlı oluşu genellenebilirliğe gölge düşürebilecek bir durum olmakla birlikte bir başka nokta ise ruh sağlığı çalışanlarının tümünü kapsayan bir çalışma olmasına rağmen psikologlar ve klinik psikologların sayıca psikolojik danışmanlar, psikiyatristler, psikiyatri hemşireleri ve sosyal çalışmacılardan daha fazla yer almış olmalarıdır. Benzer bir şekilde araştırmaya katılan ve verileri analize dahil edilen katılımcıların yaklaşık üçte biri şu anda çalışmadıklarını ve bir kısmı da aktif bir şekilde danışan görmediklerini belirtmiştir. Bu durumda kendilerini ruh sağlığı çalışanı olarak beyan etmelerine rağmen aktif olarak çalışmayan ve danışan görmeyen katılımcıların verileri de bu alanda eğitim aldıkları ve bulundukları düşünülerek analize dahil edilmiştir.

Ek olarak, cinsiyetler arası katılımcı farkının yüksek olması bu araştırmanın diğer kısıtlılıklarındandır. Bu bulgu, psikoloji gibi bir sosyal bilimi de içeren ruh sağlığı alanında kadın çalışanların daha çok yoğunlaşması ile açıklanabilir. Ayrıca araştırmaya kadın ve erkek dışındaki cinsiyet kimliklerinden yeterli katılım sağlanamadığı için katılımcıların kadın ağırlıklı olmasının yanı sıra analizler yalnızca kadın ve erkek ikiliği üzerinden değerlendirilebilmiştir.

Çalışmanın bir başka sınırlılığı ise, ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumlarını ölçebilmek için aslen ruh sağlığı uzmanları için geliştirilmemiş, alan dışından kişilerin tutumlarını ölçmeyi hedefleyen ölçekler kullanılmasıdır. Bu durumun sebebinin, ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik tutumlarını ölçmeye yarayan dilimize uyarlanmış veya ülkemizde geliştirilmiş, geçerlik-güvenirlik çalışması yapılmış ölçeklerin olmayışından kaynaklandığı söylenebilir. Uluslararası literatür incelendiğinde ruh sağlığı uzmanlarının LGBT bireylere yönelik tutumlarını hatta LGBT bireylerle çalışırken yeterliliklerini ölçen ölçüm araçlarına

dair çalışmalar bulunmaktadır ancak ülkemizde henüz bu ölçeklere dair çalışmalar yapılmamıştır (Bidell, 2005; Burkard ve ark., 2009).

Bu alışma sonucunda ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin LGBT bireylere yönelik daha olumsuz tutumları olması üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Benzer bir şekilde, katılımcıların LGBT bir bireyle çalışmamış olma durumlarının da eşcinsel ve trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumları olması üzerinde etkili olduğu bulunmuştur. Bu noktada, literatürde de belirtildiği gibi kişilerin önyargılarının ve cinsiyet kimliği ile cinsel yönelime dair bilgi eksikliğinin LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarında etkili olduğundan bahsedilebilir (Lopez, 1989; Murray ve Abrahamson, 1983). Buna paralel olarak, ruh sağlığı çalışanları tarih boyunca LGBT bireylere fobik inançlar ve önyargılar ile yaklaşmış dolayısıyla bu durum LGBT bireyleri olumsuz yönde etkilemiştir (Goldfried, 2001). Bahsedilen nedenlerle ruh sağlığı alışanlarının LGBT bireylere karşı önyargılı ve dolayısıyla zarar verici olmamaları için nleme ve müdahale çalışmalarında dikkate alınması gereken noktalar olduğu ve bu alanda daha fazla nicel ve nitel araştırmalar yapılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.

Çalışmada varılan başka bir sonuç ise ruh sağlığı çalışanlarının bir psikoterapi eğitimi almamalarının trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumlar belirtmelerinde etkili olduğunun gözlenmesidir. Yani katılımcıların psikoterapi eğitimi almaları trans bireylere yönelik daha olumlu tutumlar göstermelerinde etkilidir. Psikoterapi uygulayan, aktif danışan gören bir ruh sağlığı uzmanının trans veya LGBT bir birey ile karşılaşması olasıdır. LGBT danışanlar ile yürütülen psikoterapi süreçleri birçok açıdan heteroseksüel, ikili cinsiyet sisteminde yer alan natrans danışanların psikoterapi süreçlerinden farklılaşmamaktadır. Ancak LGBT bir danışanın tedavideki odak

noktası cinsel yönelimi ve/veya cinsiyet kimliği olmasa dahi bu konuların tedavi sürecindeki etkisi gözden kaçırılmamalı ve dikkate alınmalıdır. Çünkü LGBT olmak; heteroseksüel ve natrans olmaktan farklı bir kültürel deneyim içermektedir (Drescher ve Fadus, 2020). Bahsedildiği gibi, psikoterapi sürecine başlayan veya bir ruh sağlığı uzmanına başvuran trans veya LGBT danışanın, olumsuz ve ayrımcı tutumlara maruz kalmasında uzmanın psikoterapi eğitimi almamasının da etkili olabileceği bu çalışmada ortaya konulmuştur. Ülkemizde ruh sağlığı alanında çalışan ve psikoterapi uygulayan bireyleri standardize eden, denetleyen bir yasalar bütünü veya kurum bulunmamaktadır. Bu sebeple etik sorumluluklar ancak ruh sağlığı çalışanlarının bireysel içselleştirmeleri kapsamında uygulanabilmektedir. Bu nedenlerle, ruh sağlığı çalışanları LGBT bireylerle çalışırken olumsuz, ayrımcı ve fobik tutumlarda bulunabilmektedirler. (Arık, 2017; Bidell, 2005; Çabuk ve Candansayar, 2011; Kalaycı, 2016; Keleş, 2015; Keleş ve ark., 2020; Kissinger ve ark., 2009; Lambdaistanbul, 2006; Mert, 2009; Mohr ve ark., 2001; Nil, 2011; Öcalan, 2019; Şah, 2016; Toplu-Demirtaş ve Akçabozan-Kayabol, 2018; Yetkin, 2009; Yüksel, 2009). LGBT bireylerin ruh sağlığı çalışanları tarafından olumsuz tutumlara maruz kalmaması adına psikoterapi uygulama yetisi edinilecek mekanizmalar geliştirilmesi ve psikoterapi eğitimlerinin heteroseksist ve cisgenderist bir yapıda olmayıp çeşitli cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimleri barındıran, LGBTQİA+ bireyleri dahil eden özelliklere sahip olması gerekmekte ve araştırmacılar tarafından tavsiye edilmektedir.

Benzer bir şekilde, bu tez araştırmasının bir sonucu olarak ruh sağlığı çalışanlarının daha düşük bir eğitim düzeyinde olmalarının (yüksek lisans yapmama, lisans mezunu olma gibi) trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumlarda bulunmalarında etkili olduğu ortaya konmuştur. Bu nedenle alanda çalışan ve özellikle

LGBT bireylerle çalışacak ruh sağlığı çalışanlarının, eğitimlerinde ilerlemeleri, lisans mezunu iseler yüksek lisans yaparak uzmanlaşmaları önerilebilir. Lisans ve yüksek lisans gibi eğitim düzeylerinin müfredatlarında cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair ders, proje, süpervizyon gibi olanakların bulunması faydalı ve gerekli bulunmaktadır.

Bu tez çalışmasının sonucunda ortaya çıkmıştır ki ilkokul, ortaokul, lise, anaokulu ya da üniversite gibi bir okul ortamında çalışan ruh sağlığı çalışanları hem danışmanlık merkezinde çalışanlara hem de hastane, evde/online/bireysel, kamu, STK gibi diğer çalışma ortamlarında çalışanlara göre trans bireylere yönelik daha olumsuz tutumlarda bulunmuşlardır. Özellikle çocuklarla ve gençlerle çalışan bu grubun trans öğrencilerine karşı olumsuz tutumlarda bulunması ayrımcı sonuçlar doğurma ihtimalini barındırmaktadır. Çeşitli okul ortamlarında çalışan ruh sağlığı çalışanlarının transfobik tutumlarının önüne geçebilmek için bu grubun eğitimlerinde LGBT bireyleri kapsayıcı eğitim programlarının ihtiyacı, bu araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır. Çeşitli okul ortamlarında çalışan ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarının ilerideki araştırmalarda daha çok çalışılması tavsiye edilmektedir.

Araştırma sonuçlarının içinde en önemlisi ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin eşcinsel, biseksüel ve trans bireylere yönelik tutumlarını yordamasıdır. Katılımcıların hem kadınlara yönelik hem de erkeklere yönelik cinsiyetçi eğilimleri, LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarını yordamaktadır. Ruh sağlığı çalışanlarında cinsiyet ayrımcılığı, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığı gibi ayrımcılık ideolojilerine karşı beraber hareket edilerek, ruh sağlığı çalışanlarının bu konulardaki önyargılarından ve ayrımcı tutumlarından olabildiğince uzaklaşmaları için eğitim çalışmaları ve bilgilendirme programları üzerine çalışılması tavsiye

edilmektedir. Literatürde bu anlamdaki çalışmalar sınırlıdır (Sakallı, 2002b; Okutan ve Büyükhahin-Sunal, 2011). Bu nedenle özellikle ruh sağlığı alanında çalışan çeşitli gruplara dair cinsiyet ayrımcılığı, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği ayrımcılığı gibi ayrımcılık ideolojilerinin üzerine daha çok araştırma yapmanın gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca, ileride yapılacak çalışmaların örtük ölçümleri ve daha önce çalışılmamış değişkenleri dâhil etmelerinin de yarar olabileceği düşünülmektedir.

Bununla birlikte ilerideki çalışmalarda yalnızca LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar değil, daha çeşitli cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimlere dair, LGBTQIA+ bireyleri dahil eden daha geniş ve çeşitli örneklem gruplarıyla çalışılması bu alandaki çalışmaların temellerini daha da sağlamlaştıracaktır. Sonuç olarak, bu çalışmanın sadece akademik alana değil; ruh sağlığı çalışanlarının eğitim ve çalışma hayatları boyunca cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dair bilgilenmeleri hedefiyle hazırlanacak eğitim programlarına da katkıda bulunması umulmaktadır.

SONUÇ

Bu tez araştırmasının temel hedefi ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarının yordayıcılarını araştırmaktır. Bu anlamda tez çalışmasının temel hipotezi ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin, LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarını yordayacağıdır. Bu doğrultuda yapılan analizler ruh sağlığı çalışanlarının cinsiyetçi eğilimlerinin LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlarını yordadığını göstermektedir. Ek olarak, ruh sağlığı çalışanlarının demografik değişkenlerine göre LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumların farklılaşıp farklılaşmadığı incelenmiştir. Beklenenin aksine ruh sağlığı çalışanlarının yaşının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde anlamlı etkisi bulunamamıştır. Diğer bir yandan yan amaçlar doğrultusunda ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bir bireyle çalışmış olma, eğitim düzeyi, meslek, çalışma ortamı, çalışma süresi, psikoterapi eğitimi alma durumu, LGBT bireylere yönelik ders alma durumu ve haftada görülen danışan sayısı gibi mesleki durum ve yeterliliklerine dair değişkenlere göre LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumların farklılaşıp farklılaşmadığına bakılmıştır. Ruh sağlığı çalışanlarının bir LGBT birey ile çalışmış olmasına göre ise eşcinsel ve trans bireylere yönelik olumsuz tutumlar farklılaşırken; çalışma süresine göre biseksüel ve trans bireylere yönelik olumsuz tutumların farklılaştığı sonucuna ulaşılmıştır. Ayrıca, katılımcıların eğitim düzeyi, meslekleri, çalışma ortamı ve psikoterapi eğitimi alma durumlarına göre trans bireylere yönelik tutumları farklılaştığı gözlenmiştir. Beklenenin aksine ruh sağlığı çalışanlarının LGBT bireylere yönelik ders alma durumları ve haftada gördükleri danışan sayısının LGBT bireylere yönelik olumsuz tutumlar üzerinde anlamlı etkisi bulunamamıştır.

KAYNAKÇA

- Ali, N., Erickson, J., and Fleisher, W. (2016). Psychiatrists' and psychiatry residents' attitudes toward transgender people. *Academic Psychiatry*, 4(40), 268-273.
- Alpert, J. (2015). Out, proud and old: LGBT seniors more likely to age alone. *WBUR News Web Sitesi* <https://www.wbur.org/commonhealth/2015/01/02/lgbt-seniors-age-alone> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 20 Ağustos 2021.
- Amar, P. (2011). Middle East masculinity studies discourses of "Men in Crisis," Industries of gender in revolution. *Journal of Middle East Women's Studies*, 7(3), 36-70.
- Amerikan Psikiyatri Birliği. (2000). Position statement on therapies focused on attempts to change sexual orientation (reparative or conversion therapies). *American Journal of Psychiatry*, 157, 1719–1721.
- American Psychiatric Association. (1952). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (1st ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.
- American Psychiatric Association. (1968). *Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders* (2nd ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.

American Psychiatric Association. (1980). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (3rd ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.

American Psychiatric Association. (1987). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (3-R ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.

American Psychiatric Association. (1994). Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders (4th ed.). Washington, DC: American Psychiatric Association.

American Psychiatric Association. (2013). Diagnostic and statistical manual of mental disorders 5th ed. Arlington, VA: American Psychiatric Association.

Amerikan Psikoloji Birliği (American Psychological Association). (2008). Answers to your questions: For a better understanding of sexual orientation and homosexuality. *American Psychological Association Web Sitesi* <https://www.apa.org/topics/lgbt/orientation> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 26 Ağustos 2021.

American Psychological Association, Task Force on Gender Identity and Gender Variance. (2009). Report of the APA Task Force on Gender Identity and Gender Variance. Washington, DC: Author.

Arık, F. (2017). *Okul psikolojik danışmanlarının eşcinsellere yönelik tutumlarının ve homofobi düzeylerinin incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Çukurova Üniversitesi, Adana.

Aypar, G. (2014). *İstanbul'da yaşayan transların dışlanma, ayrımcılık ve ötekileştirme deneyimleri ve baş etme süreçleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Okan Üniversitesi, İstanbul.

Başar, K., Nil, M. Ş. ve Kaptan, S. (2011). Eşcinsellikle ilgili yaygın yanlışlar, bilimsel doğrular. *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Anti-Homofobi Kitabı/2*. KAOS-GL Yayınları, s. 68-77.

Berkman, C. S., and Zinberg, G. (1997). Homophobia and heterosexism in social workers. *Social Work*, 42(4), 319-332.

Bidell, M. P. (2005) The sexual orientation counselor competency scale: Assessing attitudes, skills, and knowledge of counselors working with lesbian, gay, and bisexual clients. *Counselor Education & Supervision*, 44, 267-279.

Burkard, A. W., Pruitt, N., Medler, B. R., & Stark-Booth, A. M. (2009). Validity and reliability of the lesbian, gay, bisexual working alliance self-efficacy scales. *Training and Education in Professional Psychology*, 3(1), 37-46.

Chapman, R., Watkins, R., Zappia, T., Nicol, P., Shields, L. (2011). Nursing and medical students' attitude, knowledge and beliefs regarding lesbian, gay, bisexual and transgender parents seeking health care for their children. *Journal of Clinical Nursing*, 21, 938–945.

Çabuk, F. D., Candansayar, S. (2011). Tıp ve Homofobi. *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Anti-Homofobi Kitabı/2*. KAOS-GL Yayınları, 85-89.

Çırakoğlu, O. C. (2006) Perception of homosexuality among turkish university students: The roles of labels, gender, and prior contact, *The Journal of Social Psychology*, 146(3), 293-305.

Detenber, B. H., Ho, S. S., Neo, R. L., Malik, S. ve Cenite, M. (2013). Influence of value predispositions, interpersonal contact, and mediated exposure on public attitudes toward homosexuals in Singapore. *Asian Journal of Social Psychology*, 16(3), 181-196.

Doğan, S., Doğan, M., Beştepe, E., Eker, E. (2008). Eşcinsellik tutum ölçeği geliştirilmesi, geçerlilik ve güvenilirlik çalışması: Bir ön çalışma. *Anatolian Journal of Psychiatry*, 9, 84-90.

Drescher, J., Byne W. M. (2009). Homosexuality, gay and lesbian identities, and homosexual behavior. In Sadock, P. J, Sadock, V. A, Ruiz, P. (Ed.),

Comprehensive Textbook of Psychiatry (s. 2060). Lippincott Williams & Wilkins, 2(11).

Drescher, J., ve Falus, M. (2020). Issues arising in psychotherapy with lesbian, gay, bisexual, and transgender patients. *Focus*, 18(3), 262–267.

Drescher, J., Shidlo, A., & Schroeder, M. (2002). *Sexual conversion therapy: Ethical, clinical and research perspectives* (Vol. 5, No. 3-4). CRC Press.

Duyan, V. ve Duyan, G. (2005). Turkish social work students' attitudes toward sexuality. *Sex Roles*, 52(9-10), 697-706.

Dürüst, Ç., ve Çağlar, M. (2016). LGBTQ bireylerin sosyal ve bireysel yaşam algılarının değerlendirilmesi. *Turkish International Journal of Special Education and Guidance & Counselling (TIJSEG)*, 4(2).

Else-Quest, N. M., Hyde, J. S. (2021). *Kadın psikolojisi ve toplumsal cinsiyet: İnsan deneyiminin yarısı ve daha fazlası*. Ş. Türk, (Ed.). Ankara: Nobel Yayın. (Orijinal çalışma basım tarihi 2018).

Enns, C. Z. (2000). Gender issues in counseling. In S. D. Brown & R. W. Lent (Eds.), *Handbook of counseling psychology* (3), 601-638, New York: Wiley.

Eskin, M., Kaynak-Demir, H. ve Demir, S. (2005). Same-sex sexual orientation, childhood sexual abuse, and suicidal behavior in university students in Turkey. *Archives of Sexual Behavior*, 34(2), 185-195.

Eşkisü, M., Ağırkan, M. ve Çelik, O. (2020). Psikolojik danışman adaylarının toplumsal cinsiyet rollerine yönelik tutumları: Çok kültürlü kişilik özelliklerinin yordayıcı rolü. *Turkish Psychological Counseling and Guidance Journal*, 10(56), 131-158.

Gelbal, S., ve Duyan, V. (2006). Attitudes of university students toward lesbians and gay men in turkey. *Sex Roles*. 55, 573–579.

Gelgeç-Bakacak, A. ve Öktem, P. (2014). Homosexuality in Turkey: Strategies for managing heterosexism. *Journal of Homosexuality*, 61(6), 817-846.

Glass, S. J., & Johnson, R. W. (1944). Limitations and complications of organotherapy in male homosexuality. *Journal of Clinical Endocrinology*, 4, 540–544.

Glick, P., & Fiske, T. S. (1996). The ambivalent sexism inventory: Differentiating hostile and benevolent sexism. *Journal of Personality and Social Psychology*, 70, 491-512.

Goldfried, M. R. (2001). Integrating lesbian, gay, and bisexual issues into mainstream psychology. *American Psychologist*, 56, 977–988.

Gölge, Z. B. ve Akdemir, S. (2019). Trans bireylere yönelik tutum ölçeği'nin Türkçe geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 11, 261-275. doi: 10.18863/pgy.621350

Göregenli, M. (2011). Heteroseksizm, homofobi ve nefret suçları: Sosyal psikolojik yaklaşım. *Cogito Dergisi*. 65-66, 353-365.

Göregenli, M. (2012). Temel kavramlar: Önyargı, kalıpyargı ve ayrımcılık. K. Çayır ve M. A. Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar*. (s. 17-28). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

Graham, S. R. (2009). *Counseling competency with lesbian, gay, and bisexual clients: perceptions of counseling graduate students*. (Yayınlanmamış doktora tezi). Auburn University, Alabama.

Green, R. (2009). Gender Identity Disorders. In Sadock P. J., Sadock V. A., Ruiz P. (Ed.), *Comprehensive Textbook of Psychiatry* (s.2099). Lippincott Williams & Wilkins, ABD. 2(11).

Halady, S. W. (2013). Attempted suicide, LGBT identity, and heightened scrutiny. *American Journal of Bioethics*, 13(3), 20-22.

Haldeman, D. C. (1994). The practice and ethics of sexual orientation conversion therapy. *Journal of Consulting and Clinical Psychology*, 62, 221–227.

Hancock, K. ve Cochran, S. (1991). Issues in psychotherapy with lesbians and gay men: A survey of psychologists. *American Psychologist*, 46(9), 964-972.

Herek, G. M. (2000). The psychology of sexual prejudice. *Current Directions in Psychological Science*, 9(1), 19-22.

Hyde, J. S. ve DeLamater, J. D. (1994). *Understanding human sexuality* (5th Ed.). NY: McGraw-Hill.

Hyde, J. S. ve DeLamater, J. D. (2017). *Understanding human sexuality* (13th Ed.). NY: McGraw-Hill.

Hyde, J. S., & Jaffee, S. R. (2000). Becoming a heterosexual adult: The experiences of young women. *Journal of Social Issues*, 56, 283–296.

Johnson, L. and Federman, E. J. (2014). Training, experience, and attitudes of va psychologists regarding lgbt issues: Relation to practice and competence. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity*. 1(1), 10-18.

Kalaycı, E. (2016). *Sosyal Hizmet Öğrencilerinin Sosyal Adalet Savunuculuğu Yetkinlikleri ile Lgbti Bireylere Yönelik Tutumları Arasındaki İlişkinin*

İncelenmesi. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Kaos GL Derneği (2020a). ‘Non-binary olmak’ ne demektir? *Kaos Gl Web Sitesi* <https://kaosgl.org/haber/non-binary-olmak-ne-demektir-1> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 26 Ağustos 2021.

Kaos GL Derneği (2020b). “Onarım terapisi”: Sağlık örgütleri ne diyor? *Kaos Gl Web Sitesi* <https://kaosgl.org/haber/onarim-terapisi-saglik-orgutleri-ne-diyor> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 26 Ağustos 2021.

Kaos GL Derneği. (2020c). *Çeviri Sözlüğü*. Ankara.

Karaca, P. (2019). *Lgbti bireylerin sağlık sektöründe maruz kalabileceği ayrımcılığın incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aydın Adnan Menderes Üniversitesi, Aydın.

Keleş, Ş. (2015). Psikiyatristlerin ve cinsel azınlıkların cinsel kimlik ve cinsel yönelim konusuna ilişkin değersel söylemleri. (Yayınlanmamış doktora tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.

Keleş, Ş., Yılmaz-Özpolat, A. G. ve Yalım, N. Y. (2020). Cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim hakkında psikiyatristlerin etik söylemleri: Nitel bir araştırma. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 31(1), 31-40.

King, M., Semlyen, J., Tai, S. S., Killaspy, H., Osborn, D., Popelyuk, D., & Nazareth, I. (2008). A systematic review of mental disorder, suicide, and deliberate self harm in lesbian, gay and bisexual people. *BMC psychiatry*, 8(1), 1-17.

Kissinger, D. B., Lee, S. M., Twitty, L. & Kisner, H. (2009). Impact of family environment on future mental health professionals' attitudes toward lesbians and gay men. *Journal of Homosexuality*, 56(7), 894-920. Doi: 10.1080/00918360903187853

Koç, S. Ç. (2015). *Sosyal hizmet uzmanlarının sorun çözme becerileri üzerine bir araştırma*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Lambdaistanbul. (2006). Ne Yanlış Ne De Yalnızız! Bir Alan Araştırması: Eşcinsel ve Biseksüellerin Sorunları. <http://www.lambdaistanbul.org/s/wp-content/uploads/2013/02/ne-yanlis-ne-de-yalniziz.pdf> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 26 Ağustos 2021.

Lewis, N.M. (2009). Mental health in sexual minorities: recent indicators, trends, and their relationships to place in North America and Europe. *Health Place*, 5, 1029- 1045.

Lindsey, L. L. (2015). *Gender roles: A sociological perspective*. Routledge.
<https://doi.org/10.4324/9781315102023>

Link, B., G., and Phelan, J., C. (2001). Conceptualizing stigma. *Annual review of Sociology*, 363-385.

Lombardi, E. (2001). Enhancing transgender health care. *American Journal of PublicHealth*, 91, 869-872.

Lopez, S. R. (1989). Patient variable biases in clinical judgement: Conceptual overview and methodological considerations. *Psychological Bulletin*, 106, 184-203.

Marshal, M. P., Dietz, L. J., Friedman, M. S., Stall, R., Smith, H. A., McGinley, J., Thoma, B. C., Murray, P. J., D'Augelli, A. R., Brent, D. A. (2011). Suicidality and depression disparities between sexual minority and heterosexual youth: A meta-analytic review. *Journal of Adolescent Health* ,49(2), 115-123.

Mert, Y. (2009). Psikoloji pratiğinde eşcinsellik. *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Anti-Homofobi Kitabı/2*. KAOS-GL Yayınları, s. 84-86.

Meyer I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: conceptual issues and research evidence. *Psychological bulletin*, 129(5), 674–697. <https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>

Mohr, J. J., Israel, T., Sedlacek, W. E. (2001). Counselors' attitudes regarding bisexuality as predictors of counselors' clinical responses: An analogue study of a female bisexual client. *Journal of Counseling Psychology*, 48(2), 212-222.

Murray, J., & Abramson, P. R. (Eds.). (1983). *Bias in psychotherapy*. Praeger Publishers.

Nil, M. Ş. (2011). Ruh sağlığı alanındaki homofobiye içerden müdahale. *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Anti-Homofobi Kitabı/2*. KAOS-GL Yayınları, s. 99-101.

Oksal, A. (2008). Turkish family members' attitudes toward lesbians and gay men. *Sex Roles*. 58, 514–525.

Okutan, N. ve Büyükşahin-Sunal, A. (2011). Eşcinsellere yönelik tutumlar, cinsiyetçilik ve romantik ilişkilerle ilgili kalıpyargılar: Yetişkin bağlanma biçimleri açısından bir değerlendirme. *Türk Psikoloji Yazıları*, 14(27), 69-77.

Öcalan, S. (2019). *Klinik hemşirelerinin LGBTİ bireylere yönelik, tutum, duygu, davranış ve mitleri*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Öztürk, M. O., Uluşahin, A. (2008). Ruh sağlığı ve bozuklukları. Cilt II, 11. Baskı, s.584.

Panfil, V. R. (2020). Violence against queer people: Race, class, gender, and the persistence of anti-lgbt discrimination. *Sexualities*, 23(1-2), 244-246.
<https://doi.org/10.1177/1363460719830311>

Pascoe, E. A., and Smart Richman, L. (2009). Perceived discrimination and health: a meta-analytic review. *Psychological Bulletin*, 135(4), 531.

Polimeni, A. M, Hardie, E. ve Buzwell, S. (2000). Homophobia among Australian heterosexuals: The role of sex, gender role ideology, and gender role traits. *Current Research in Social Psychology*, 5, 1–10.

Roberts, A. L., Austin, S. B., Corliss, H. L. ve ark. (2010). Pervasive trauma exposure among US sexual orientation minority adults and risk of posttraumatic stress disorder. *American Journal of PublicHealth*, 100, 2433-2441.

Sakallı, N. (2002a). Application of the attribution-value model of prejudice to homosexuality. *The Journal of Social Psychology*, 42(2), 264-271.

Sakallı, N. (2003). Pictures of male homosexuals in the heads of Turkish college students: The effects of sex difference and social contact on stereotyping. *Journal of Homosexuality*, 43(2), 111-126.

Sakallı, N. (2002b). The relationship between sexism and attitudes toward homosexuality in a sample of Turkish college students. *Journal of Homosexuality*, 42(3), 53-64.

Sakallı, N. ve Uğurlu O. (2003). The effects of social contact with a lesbian person on the attitude change toward homosexuality in Turkey. *Journal of Homosexuality*, 44(1), 111-119.

Sakallı, N. (2003). Pictures of male homosexuals in the heads of turkish college students: The effects of sex difference and social contact on stereotyping. *Journal of Homosexuality* 43(2), 111-126.

Sakallı-Uğurlu, N. (2002c). Çelişik duygulu cinsiyetçilik ölçeği: Geçerlik ve güvenirlik çalışması. *Türk Psikoloji Dergisi*, 17(49), 47-58.

Sakallı-Uğurlu, N. (2008). Erkeklere ilişkin çelişik duygular ölçeği'nin Türkçe'ye uyarlanması. *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 1-11.

Sanberk, İ., Çelik, M. ve Gök, M. (2016). Üniversitesi öğrencilerinin homofobi düzeylerinin cinsiyet ve cinsiyet rolleri açısından incelenmesi. *Journal of Human Sciences*. 13(3), 4011-4019.

Sargin, N., ve Circir, O. (2015). The attitudes of prospective teachers towards homosexuality: A case study in Konya. *International Journal of Psychology and Educational Studies*, 1(1), 17-24.

Schabath, M. B., Blackburn, C. A., Sutter, M. E., Kanetsky, P. A., Vadaparampil, S. T., Simmons, V. N., Sanchez, J. A., Sutton, S. K., and Quinn, G. P. (2019). National survey of oncologists at national cancer institute–Designated comprehensive cancer centers: Attitudes, knowledge, and practice behaviors about LGBTQ patients with cancer. *Journal of Clinical Oncology*. 37(7), 547-558.

Shilo, G. and Mor, Z. (2014). The impact of minority stressors on the mental and physical health of lesbian, gay, and bisexual youths and young adults. *Health & Social Work*, 39(3), 161-171. <https://doi.org/10.1093/hsw/hlu023>

Sidaros, R. (2017). Current challenges in the management of lgbt suicide. *American Journal of Psychiatry*, 12, 8-10.

Soner, G. ve Avcı, İ. A. (2018). Eşcinsel ve biseksüel kadınların sağlık hizmetlerine erişimlerinin önündeki engeller ve çözüm önerileri. M. Çakır (Ed.), *Uluslararası Kadın Kongresi: SosyoHukuki Perspektifte Kadının Yeri* içinde (235-242). İstanbul: Legal Yayıncılık.

Sue, D. W., & Sue, D. (2003). Counselling the culturally diverse: Theory and practice. Hoboken, NJ US: John Wiley & Sons Inc.

Şah, U. (2012). Eşcinselliğe, biseksüelliğe ve transseksüelliğe ilişkin tanımlamaların homofobi ve lgbt bireylerle tanışıklık düzeyi ile ilişkisi. *Psikoloji Çalışmaları Dergisi*, 32(2), 23-49.

Şah, U. (2016). *Psikolojinin çeşitli alanlarında çalışan psikologların cinsiyete, toplumsal cinsiyete ve queer kuramına ilişkin söylemleri*. (Yayımlanmamış doktora tezi). İstanbul Üniversitesi, İstanbul.

T.C. Resmi Gazete. (2020). *Türk Ceza Kanunu*. Sayı: 31213, Başbakanlık Basımevi, Ankara. 14 Ağustos 2020.

Tebbe, E. A., Moradi, B., & Ege, E. (2014). Revised and abbreviated forms of the genderism and transphobia scale: Tools for assessing anti-trans prejudice. *Journal of Counseling Psychology*, 61, 581–592.

Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği (TODAP). (2015). Homofobik ve Transfobik Kitap ve Uygulamalar Hakkında Açıklama. *Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği Web Sitesi* https://todap.org/bolum_detay.aspx?link=3&yaziId=1502 adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 27 Ağustos 2021.

Toplumsal Dayanışma İçin Psikologlar Derneği (TODAP). (2017). *Psikologlar için LGBTİ'lerle (Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans, İnterseks) Çalışma Kılavuzu*. İstanbul.

Toplu-Demirtaş, E. ve Akçabozan-Kayabol, N. B. (2018). “Öteki” ile karşılaşmak: Psikolojik danışman eğitiminde lgbti meselesi ve ayrımcılık karşıtı ders. *Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 8(51), 107-142.

Tuna, E. (2019). Türkiye’de ruh sağlığı çalışanlarının gey ve lezbiyenlere yönelik tutumları. *AYNA Klinik Psikoloji Dergisi*, 6(2), 149-168.

Türkiye Psikiyatri Derneği. (b.t.). *Türkiye Psikiyatri Derneği Web Sitesi* <https://www.psikiyatri.org.tr/halka-yonelik/6/ruh-sagligi-calisanlari-gorev-tanimlamasi> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 26 Ağustos 2021.

Türk Psikologlar Derneği (2018). Türk psikologlar derneği etik yönetmeliği. chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.psikolog.org.tr%2Ftr%2Ffiles%2Ffolder%2Fetik-yonetmeliği-x389.pdf adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 26 Ağustos 2021.

Türk Psikologlar Derneği (2020). Sıkça Sorulan Sorular. *Türk Psikologlar Derneği Web Sitesi* <https://www.psikolog.org.tr/tr/kurumsal/sikca-sorulan-sorular-x716/> adresinden edinilmiştir. Erişim tarihi: 26 Ağustos 2021.

Vatandaş, C. (2007). Toplumsal cinsiyet ve cinsiyet rollerinin algılanışı. İstanbul
Journal of Sociological Studies, (35), 29-56.

Weinberg, G. (1972). *Society and the healthy homosexual*. New York: Anchor.

World Health Organization. (1992). The ICD-10 classification of mental and
behavioural disorders: Clinical descriptions and diagnostic guidelines. Geneva:
World Health Organization.

Yetkin, N. (2009). Psikiyatrinin Homofobisi. *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma,
Anti-Homofobi Kitabı*. KAOS-GL Yayınları, s.79-83.

Yüksel, Ş. (2011). Eşcinsellik, sosyal dışlanma ve ruh sağlığı sorunlarına yaklaşım.
Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Anti-Homofobi Kitabı/2. KAOS-GL
Yayınları, s. 79-85.

Yüksel, Ş. (2009). Ruh sağlığı ile ilgili destek isteyen GLB bireyler ve aileleri ile
çalışmak. *Uluslararası Homofobi Karşıtı Buluşma, Anti-Homofobi Kitabı*.
KAOS-GL Yayınları, s. 103-107.

EKLER

Ek A

Etik Kurul Kararı

Ek B

Onam Formu

Sayın Katılımcı,

Bu araştırma, Acıbadem Mehmet Ali Aydınlar Üniversitesi, Klinik Psikoloji Yüksek Lisans Programı kapsamında Dr. Öğr. Üyesi Ayşenur AKTAŞ danışmanlığında Ece OKUTAN tarafından ruh sağlığı alanında çalışırken LGBT bireylere yönelik görüşleriniz ile ilgili bilgi edinmek amacıyla yapılmaktadır. Sizlerden aldığımız bilgiler, sizlere nasıl ve hangi konularda yardımcı olabileceğimizi belirlemek adına oldukça önem taşımaktadır. Çalışmaya katılmaktan vazgeçme ve/veya herhangi bir aşamada araştırmadan geri çekilme hakkınız vardır. Bu araştırma için sizden herhangi bir kimlik bilgisi istenilmeyecek ve araştırmanın verileri yalnızca bilimsel çalışmalar kapsamında kullanılacaktır. Çalışma karşılığında herhangi bir maddi ödül verilmeyecek olup araştırmacının kendisinin de bu çalışmadan herhangi bir maddi çıkarı bulunmamaktadır.

Tamamen gönüllülük esasına bağlı olan bu çalışmayı kabul ettiğiniz takdirde tamamlanması yaklaşık 15-20 dakika sürebilecek 5 adet soru formu doldurmanız istenecektir. Sorulan sorulara içtenlikle cevaplar vermeniz araştırmamız için son derece değerlidir.

Katkılarınızdan dolayı çok teşekkür ederiz.

Yukarıda, araştırmadan önce katılımcıya verilmesi gereken bilgileri okudum. Araştırmaya gönüllü olarak katıldığımı, katılmama hakkım olduğunu ve ayrıca araştırma başladıktan sonra devam etmeyi istememe hakkına sahip olduğumu biliyorum. Bu koşullarda, araştırma kapsamında istenilen bilgileri vermeyi kabul ediyorum.

Katılımcının İmzası:

Tarih:

Ek C

Psikososyodemografik Bilgi Formu

1.Yaşınız:

2.Cinsiyet Kimliğiniz:

- a. Erkek
- b. Kadın
- c. Diğer

3.Yaşadığınız yer:

- a. İl
- b. İlçe
- c. Köy
- d. Diğer

4.Medeni durumunuz:

- a. Evli
- b. Bekar
- c. Diğer

5.Eğitim durumunuz:

- a. Lisans öğrencisi
- b. Lisans mezunu
- c. Yüksek lisans öğrencisi
- d. Yüksek lisans mezunu
- e. Doktora öğrencisi
- f. Doktora mezunu

6.Mesleğiniz:

- a. Klinik Psikolog
- b. Psikiyatri hekimi

- c. Psikolog
- d. Psikolojik Danışman
- e. Psikiyatri hemşiresi
- f. Sosyal çalışmacı
- g. Sosyal hizmet uzmanı
- h. Diğer

7.Şu anda çalışma durumunuz:

- a. Tam zamanlı çalışıyor
- b. Yarı zamanlı çalışıyor
- c. Emekli
- d. Çalışmıyor
- e. Diğer

8.Mesleğinizdeki çalışma süreniz.....yıl.....ay

9.Nasıl bir ortamda çalışıyorsunuz?

- a. Hastane
- b. Danışmanlık Merkezi
- c. Anaokulu
- d. İlkokul
- e. Lise
- f. Üniversitede akademisyen olarak
- g. Diğer

10.Herhangi bir yaklaşıma (örneğin; psikanalitik, bilişsel, şema gibi) yönelik ulusal veya uluslararası akredite olmuş bir psikoterapi eğitiminiz var mı?

- a. Evet
- b. Hayır

11.Şu anda aktif bir şekilde danışan/hasta görüyor musunuz?

- a. Evet
- b. Hayır

12.(Evet ise) Haftada ortalama kaç danışan/hasta görüyorsunuz?

- a.1-3
- b.4-6
- c.7-9
- d.10+

13.(Evet ise) Günde ortalama kaç danışan/hasta görüyorsunuz?

- a.1-3
- b.4-6
- c.7-9
- d.10+

14.Kendi cinsel kimliğinizi nasıl tanımlıyorsunuz:

- a. Heteroseksüel
- b. Homoseksüel
- c. Biseksüel
- d. Transseksüel
- e. Queer
- f. Aseksüel
- g. Belirtmek istemiyorum
- h. Diğer

15.Hayatınız boyunca hiç LGBT+ bir birey tanıdınız mı?

- a. Evet
- b. Hayır

16.(Evet ise) Bu kişi(ler) hangi grupta yer almaktadır?

- a. Çekirdek aile

- b. Geniş aile
- c. Arkadaşlar
- d. Aile dostları
- e. Komşular
- f. Diğer

17.Eğitim hayatınız boyunca heteroseksüel olmayan bireylere (LGBT+) yönelik ders(ler) aldınız mı?

- a. Evet.
- b. Hayır, böyle bir ders almadım.
- c. Bazı derslerde yalnızca bahsedildi.
- d. Diğer

18.Meslek hayatınız boyunca heteroseksüel olmayan bir bireyle (LGBT+) çalıştınız mı?

- a. Evet.
- b. Hayır

Ek D

Çelişik Duygulu Cinsiyetçilik Ölçeği (ÇDCÖ) Örnek Maddeler

Lütfen her bir ifade ile ne derece hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan uygun olan ifadenin yanındaki rakamlardan yalnız bir tanesini işaretleyerek (X) belirtiniz.

1 Kesinlikle katılmıyorum

2 Katılmıyorum

3 Biraz katılmıyorum

4 Biraz Katılıyorum

5 Katılıyorum

6 Kesinlikle katılıyorum

1. Ne kadar başarılı olursa olsun bir kadının sevgisine sahip olmadıkça bir erkek gerçek anlamda bütün bir insan olamaz.
2. Gerçekte birçok kadın “eşitlik” arıyoruz maskesi altında işe alınmalarda kendilerinin kayırılması gibi özel muameleler arıyorlar.
3. Bir felaket durumunda kadınlar erkeklerden önce kurtarılmalıdır.
4. Birçok kadın masum söz veya davranışları cinsel ayrımcılık olarak yorumlamaktadır.
5. Kadınlar çok çabuk alınırlar.

Ek E

Erkeklerle Yönelik Çelişik Duygular Ölçeği (EYÇDÖ) Örnek Maddeler

Lütfen her bir ifade ile ne kadar hemfikir olup olmadığınızı verilen ölçekteki sayılardan birini seçerek ifadenin yanındaki boşluğa yazınız.

1	2	3	4	5	6
Hiç Katılmıyorum			Çok Katılmıyorum		Katılıyorum

__1) Çiftlerden ikisi de çalışıyor olsa bile, kadın evde erkeğine bakma konusunda daha fazla sorumluluk üstlenmelidir.

__2) Bir erkek cinsel açıdan çekici bulduğu kadını yatağa atmak için ne gerekiyorsa yapmak konusunda tipik olarak hiçbir ahlaki değere sahip değildir.

__3) Acil durumlarda erkekler kadınlara göre daha düşük olasılıkla kendilerini kaybedeceklerdir.

__4) Erkekler kadınlara “yardım ediyor” gibi gözükrken, çoğunlukla kendilerinin kadınlardan iyi olduklarını kanıtlamaya çalışırlar.

__5) Her kadının kendisini el üstünde tutacak bir erkeğe ihtiyacı vardır.

Ek F

Eşcinsellik Tutum Ölçeği (ETÖ) Örnek Maddeler

Bu ölçek eşcinselliğe bakış açınızı değerlendirmek için hazırlanmıştır.

Her bir soru için 1'den 5'e kadar numaralanmış seçeneklerden sizin için en uygun olanın numarasını lütfen sorunun sol tarafındaki boşluğa yazınız.

1- Kesinlikle katılmıyorum, 2- Katılmıyorum, 3- Fikrim yok, 4- Katılıyorum, 5- Tamamen katılıyorum.

Ölçek Maddeleri

1. Eşcinsellik doğal değildir.
2. Hem heteroseksüel hem de eşcinsel çiftleri bir davete çağırabilirim.
3. Anal seks normal değildir.
4. Gey barda bulunmaktan rahatsız olurum.
5. Bir gey barda görülmekten rahatsız olmam.

Ek G

Trans Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (TBYTÖ) Örnek Maddeler

Transseksüellik, cinsiyet kimliği (kendini kadın ya da erkek olarak hissetme) ya da cinsiyet ifadesini (kendini davranışta, tavırda ve/ya kıyafette kadın ya da erkek olarak ifade etme) bireyin kendi fiziksel cinsiyetini geleneksel beklentilerinden farklı olarak yansıtmaması olarak tanımlanmaktadır. Trans birey ise, cinsiyet değiştirme ameliyatı aşamasından olan, ameliyat olmuş ya da hiç ameliyat olmamış kişileri kapsamaktadır. Trans bireyler, yanlış cinsiyette doğduklarını hissederler ve bunun yanında cinsiyet kimliklerini ifade etmek için ait hissettikleri cinsiyetin kıyafetlerini giyerler.

Değerli Katılımcı

Bu ölçek sizin trans bireylerle çalışırken veya etkileşimde bulunurken nasıl hissettiğinizi değerlendirmek amacıyla tasarlanmıştır. İfadelerin doğru ve yanlış cevabı bulunmamaktadır. Lütfen her ifadeyi dikkatlice okuyun ve aşağıda yer alan şıklar arasında sizin düşüncenizi en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyin.

1. Transseksüelliğin normal olarak kabul edilmesi toplumun yararınadır.

() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum

2. Trans bireylerin çocuklarla çalışmasına izin verilmemelidir.

() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum

3. Transseksüellik ahlaksızlıktır.

() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum

4. Trans bireylere hitap eden tüm barlar kapatılmalıdır.

() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum

5. Trans bireyler topluma katkı sağlayan bireylerdir.

() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum

Ek H

Biseksüel Bireylere Yönelik Tutum Ölçeği (BBYTÖ) Örnek Maddeler

Biseksüellik, bireyin birden fazla cinsiyete karşı cinsel ve/veya duygusal olarak ilgi duyma ve onlarla duygusal ve/veya cinsel bir ilişki içine girme potansiyelini ifade etmektedir. Biseksüel bir kişi, her cinsiyete aynı ölçüde ilgi duymayabilir ve duyulan bu ilginin derecesi zaman içerisinde değişebilir.

Değerli Katılımcı

Bu ölçek sizin biseksüel bireylerle çalışırken veya etkileşimde bulunurken nasıl hissettiğinizi değerlendirmek amacıyla tasarlanmıştır. İfadelerin doğru ve yanlış cevabı bulunmamaktadır. Lütfen her ifadeyi dikkatlice okuyun ve aşağıda yer alan şıklar arasında sizin düşünceni en iyi tanımlayan seçeneği işaretleyin.

1. Biseksüelliğin normal olarak kabul edilmesi toplumun yararınadır.
() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum
2. Biseksüel bireylerin çocuklarla çalışmasına izin verilmemelidir.
() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum
3. Biseksüellik ahlaksızlıktır.
() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum
4. Biseksüel bireylere hitap eden tüm barlar kapatılmalıdır.
() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum
5. Biseksüel bireyler topluma katkı sağlayan bireylerdir.
() kesinlikle katılıyorum () katılıyorum () kararsızım () katılmıyorum () kesinlikle katılmıyorum